

Letnik XXXVII / cena 450 din / št. 5.

TRIBUNA

študentski list

Oče, odpusti jim, saj ne vedo kaj delajo.

Problem izobraževanja je, kako naj se izobraženci srečajo s to civilizacijo in jo naredijo za svojo. Predlagam davno, a zanemarjeno odkritje, skupnost učenjakov (the community of scholars). Če jo imamo, učni načrt ni tako zelo pomemben. Brez nje se ne bo nihče ničesar naučil, čeprav bodo mnogi dobili diplome.

Kajti kultura učenjakov je neizogibno tuja: mednarodna je in pokriva preteklost, sedanjost in prihodnost.

Po mojem mnenju prav ta tujost, ta humanizem, ustvarja univerzo; ne stopnja študija, poudarek na teoriji, karkoli temu podobnega.

Kritično obdobje starega Oxforda pa je nastopilo v naslednjem stoletju, z Wycliffom in Lollardyem, ko so se 1408 in 1410 študentje in mladi mojstri dvignili, se postavili po robu nadškofu, prisilili svojega kanclerja k odstopu in celo utrdili univerzo. Bil je to eden človeških trenutkov v idiotaki zgodovini človeštva. Toda kralj je bil premočan.

Odnos družbe do šole je nujno dvojen. Družba zahteva šolo, kakršno misli da potrebuje, in večinoma dobi, kar si za služi. A tudi šola ima svoje želje, kot skupnost mladine in skrbečih, do neke mere odmaknjenih in idealističnih odraslih, stalno ponuja priložnost spremembe in rasti. Modra družba varuje ta kambij, ta sloj rasti.

V našem javnem sistemu ni danes nobene odlične šole. Nobene. Ne moreš dobiti dobre šole, če ne moreš eksperimentirati bolj svobodno kot je dovoljeno. V povsem decentraliziranem sistemu bi lahko našli šole, slabše od naših najslabših. Dvomim, a mogoče je; vsi otroci bi lahko pomrli od kole-re. A tedaj bi ljudje delali svoje lastne napake in bi se morali res hitro učiti.

Študentje skoraj nikoli ne dobe občutka, da je učenje praktično, razsvetljuječe doživetje, ki spodbuja in opogumlja spremembe. (...) Prav nasprotno, vsepovsod vidimo profesionalni cinizem in resignirano prepričanje, DA SE NIČ NE DA STORITI. Če je to univerza, kako bi lahko pričakovali prizadevno učenje na osnovnih šolah?

... Njegov namen je vselej teološki medtem ko je namen liberalne izobrazbe vzgojiti mlade, da postanejo novi centri iniciativ in državljsanske odgovornosti.

... To se pravi, mi naj izšolamo izobražence, ki ne bodo vedeli ničesar, ki so bili pospešeni, ki niso raziskovali nikamor, ki niso imeli niti priložnosti, da psihoseksualno dozoriijo. Ta pošastna doktrina in praksa nas je že pojahala z nečloveško družbo, inženirskimi slumi brez načrta skupnosti, nefilozofsko medicino, propadlo kulturo in suhoparnimi učitelji ki ne znajo povezati tradicije in sveta.

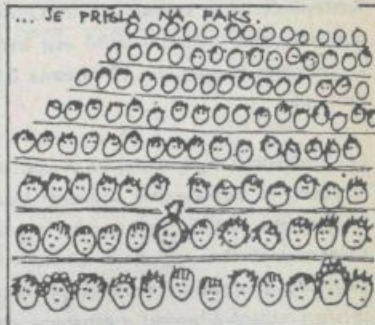
Paul Goodman
The Community of Scholars

*Ti možje,
tako mogočni,
ki jih klečeči snemalec
vedno poslika nekoliko od spodaj
ki dvigajo težak čevelj,
da me stro,
ne, da se povzpno v letalo
ki dvigajo roko za udarec,
ne, da pozdravijo množico,
pokorno mahajočo z zastavicami,
ti možje,
ki podpisujejo
mojo smrt,
ne, le trgovski sporazum,
ki ga takoj posuši uslužni
pivnik ...
vedno
ste se jih tako bali
bili ste tako majhni
proti njim, ki so vedno stali
nad
vami, na stopnicah balkonih*

CVETKA PRISMOČIČ JE HODILA V ČETRTI LETNIK GIMNAZIJE.

"ŠTUDIRALA BOM BIOLO GIJO"

ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17
ANTI IREPRESOR 17

SKLEPI SKUPNE JAVNE SEJE PREDSEDSTEV SLOVENSКИH ŠTUDENSKIH ORGANIZACIJ

(1) Od fakultet in pristojnih organov zahtevamo, da za čim boljše in čim cenejšo študentsko prehrano omogočijo konkurenco, in to tako družbenim podjetjem kot zasebnikom.

Predlagamo, da se vsako leto razpiše natečaj za najboljšega ponudnika.

(2) Podpiramo samoupravni sporazum o Kraigherjevih štipendijah. Denar iz tega sklada naj bo namenjen najboljšim študentom, izbranim zgolj po študijskih uspehih in ne po socialnem faktorju. Poleg rednih štipendij se odpira tudi možnost za študij v tujini in za obiske svetovnih študijskih srečanj. Ta samoupravni sporazum je že potrdil svet ljubljanske univerze.

(3) Pozivamo vse slovenske študente, naj nas podpro v akciji za sistemsko reševanje socialno-ekonomske politike študentov (štipendije, subvencioniranje prehrane, gradnja novih študentskih domov in adaptacija starih). Zahtevamo, da se sredstva, ki jih Jugoslavija namenja za izobraževanje postopno (npr. v desetih letih) vsaj izenačijo s sredstvi za vojaški proračun -- razmerje je sedaj 1 : 12 oziroma 0,5% bruto nacionalnega dohodka proti 6%.

(4) Predsedstvi ugotavljata, da v osnutek planskih dokumentov Kulturne skupnosti in Izobraževalne skupnosti Maribor ponovno ni bil uvrščen projekt Mladinskega radia oz. mariborske redakcije Radia Student. Glede na doseženo politično soglasje o ustanovitvi samostojnega mladinskega radijskega programa v Mariboru predlagamo, da delegati obeh skupščin uvrste predlagani projekt v programe obeh SIS za leto 1988.

(5) Draga Ahačič, Samo Resnik in Dejan Pušenjak naj pripravijo resolucijo proti "reševanju" slovenskega manjšinskega vprašanja v Avstriji.

(6) Razpisali bomo nagradni natečaj za najboljši program reševanja gospodarske krize in najboljšo alternativno ustavo.

(7) Zvezni vladi, ki ne uživa zaupanja ljudstva predlagamo, naj odstopi.

(8) Tov. Marjanu Rožiču, predsedniku jugoslovanske skupščine, predlagamo, naj odstopi, ker se je v času njegovega predsednikovanja v Skupščini SFRJ nadaljevala praksa sprejemanja zakonov po hitrem postopku, kar ni bilo le nedemokratskega postopka, temveč tudi nedemokratske vsebine (npr. zakon o drugačnem izplačevanju pokojnin). Nedopustno je, da je kot predsednik Skupščine SFRJ omogočil sprejemanje predloga protinflacijskega programa po hitrem postopku in tako preprečil bazi, da bi se o njem kritično izjasnila. Kljub stališčem svoje baze (sam je slovenski delegat) je celo s svojim glasom pripomogel, da je bil ta pogubni program sprejet.

(9) Zahtevamo, da predsedstvo SFRJ natančno poroča o tem, koliko in kdaj je bilo seznanjeno s početjem Agrokomerca.

(10) Za predsednika RK SZDL Slovenije evidentiramo dr. Veljka Rusa, za člane predsedstva republiške SZDL pa poleg kandidatov iz študentskih vrst še pisatelja Toneta Peršaka, pesnika Vena Tauferja, novinarki Mojco Drčar-Murko in Alenko Puhar ter akademika Andreja O. Župančiča.

predsedstvo UK ZSMS Maribor
predsedstvo UK ZSMS Ljubljana

((Alenka Puhar je kandidaturu odklonila s pojasnilom, da se ona ne bo poganjala za nobeno kolesce v tej mašineriji. Povedala je, da se distancira od teh stvari in tudi voli ne nikdar. Veno Taufer je evidentacijo sprejel "samo zato, ker so ga kandidirali študentje". Veljka Rusa je koordinacija na SZDL (po članku v Delu sodeč) izločila, češ da mu manjka političnih izkušenj, tako da je Jože Smole edini kandidat na listi. Predsedstvi sta kasneje podprli kandidaturu dr. Matevža Krivica za podpredsednika SZDL za družbene dejavnosti in politični sistem. Na kakšen način bo on odpadel, še nismo obveščeni.))

TANKI PROTI KNJIGAM

TANKI PROTI KNJIGAM
(% narodnega dohodka za
vojsko in za izobraževanje)
1980

Argentina	2,3	3,4
Brazillija	0,7	3,6
Kanada	1,9	7,7
Kongo	3,8	9,4
Kostarika	0,7	5,9
Danska	2,5	6,3
Vzhodna Nemčija	5,4	5,8
Egipt	10,3	4,1
Etiopija	9,6	2,3
Fidži	0,9	4,9
Francija	4,0	3,5
Gana	0,4	2,8
Gvajana	4,0	9,8
Madžarska	4,5	4,0
Indija	3,0	3,2
Izrael	29,3	8,3
Italija	2,4	4,6
Japonska	0,9	5,8
Jamaika	0,8	7,1
Libija	8,5	3,9
Mauretanija	11,6	5,3
Mehika	0,4	4,4
Nizozemska	3,1	8,1
Norveška	3,0	8,1
Oman	24,6	2,3
Pakistan	5,0	2,0
Filipini	1,9	2,0
Saudijska Arabija	14,4	6,4
Somalija	6,2	1,8
Južni Jemen	15,3	4,3
Sovjetska zveza	15,0	7,2
Švedska	3,1	9,1
Sirija	35,8	4,9
Togo	2,5	6,3
Tajska	4,0	3,2
Združeni arabski emirati	41,4	1,5
Velika Britanija	5,1	5,7
ZDA	5,5	6,4
ZRN	3,3	4,7
Jugoslavija	10,6	1,2

Vira: George Kurian: The New Book of
World Rankings, 1984
- World Military Expenditures and Arms
Transfers 1972-82, United States Arms
Control and Disarmament Agency, 1984

"Pedagoški poklici zahtevajo opredeljene ljudi. Kdor ni opredeljen, ne more biti v šoli. Kdor želi biti v šoli, se bo moral pokoriti politiki ZK. To ni kršenje ustavne pravice."

France Popit, takrat predsednik
ZKS, novembra 1972

Kar predstavljam si, s kakšnim užitek bi se ob pismu, kakršen je bil dopis tov. Lokarjeve, nekaj let tega pretegnila Mladina Džuli Šviga. Da ti izvršna sekretarka ZKS prinese svojo glavo na pladnju, ko se na dveh straneh Tribune spravi nad štirikrat krajši članke toliko da nedolžne študentke drugega letnika novinarstva - to se pa res ne zgodi vsako leto.

Greh mojega članka - v njem je 5 vrstic komentarja in 43 vrstic poročila in poročilo ni nič "pesniško" - stavki so ponavadi kar povzeti iz ust govorcev - seveda ni v tem, da bi si jaz kaj izmišljala ali celo lagala, temveč v tem, da sem ga sploh napisala. Članček o nečem, kar bi se moralo tihceno priplaziti mimo. Da je Sonja Lokar, ko je sedla v sobi stare univerzitetne hiše na svoj stol, pozabila na svoj čin v "Tomšičevi brigadi" in zastopala zgolj svoje lastno mnenje in "komunistično prepričanje" - veste kaj, pripovedujte pravilice komu drugemu (hvala, jacks: Alah vedí, je bil Lokarjevi všeč tvoj verski kotiček - poster v Tribuni? Si ga je kdo na Tomšičevi obesil na steno?) Res, pripovedujte pravilice komu drugemu: če boste pretiravali s takšnimi šalami, vam ne bo nihče verjel, ko boste hoteli povedati kaj resnega.

Če je hrupno metanje profesorjev z univerze (po odločitvi CK, bi rekla) označilo "mračna" 70. leta, lahko njihova pa magari tiha vrnitev označi osemdeseta.

Slovenska partija je dobila človeški obraz - grdobije iz prejšnjih desetletij se bodo morda polikale in nove niso zaželjene, a usoda češke pomladí svetuje, da je za zunanjo rabo treba ohraniti nekaj fotokopij starega portreta z brki. Le tako ji ne bo mogel nihče očitatí, da se je socialdemokratizirala.

Tako tov. Lokarjeva od kdo ve kod potegne obtožbo, da v svojem članku razpihujem antikomunizem med študenti. Ker žal ne vem, kaj je

to antikomunizem (če sem dosledna, ne vem točno niti tega, kaj naj bi bil komunizem, ta beseda pomeni tolikim ljudem toliko različnih stvari - v nekem drugem jeziku tako označujejo lahke ženske - she means all things to all men) bom uporabljal delovno definicijo, ki so jo ponavadi uporabili tudi komunisti sami. Nasprotovanje trenutni politiki Partije namreč, oziroma dvom, da ima Partija v sedanjosti, preteklosti in prihodnosti vselej prav. Težko je spregledati, da je ta definicija strašna obsodba Partije in verjela sem, da jo je zveza slovenskih komunistov že prerasla. Nenadno zaklinjanje proti hudiču antikomunizma iz ust izvršne sekretarke ZKS se zdi anahronizem, leden piš iz mrkih petdesetih ali sedemdesetih let. Bojim pa se, da je napoved prihodnosti.

Bojim se, da je kaj resnice v govoricah, da bo Kučan kmalu padel, "da bo tudi tukaj Srbija", da sč bomo morali kar naenkrat pretvarjati, da se je koledar obrnil petnajst let nazaj.

Da bodo učitelji leteli s šol, novinarji z redakcij (od zadnje velike čistke so že štiri leti), da bodo zaporí dobivali sveže pošiljke in da bodo t nkonosí ročéi menihí vohljali po deželi za krivoverskim smradom. Liberalizem, nacionalizem, anarholiberalizem, anarhofašizem, antikomunizem - to vse smrdi, veste!

"Žalostna resnica je, da ti bodo dali popolno svobodo govora, dokler tvoje besede nimajo nobenega učinka. Čim pa ne boš več govoril v prazno, ti bodo zaprlí gobec. Tako deluje oblast." (Peter Laurie)

Dokler še lahko govirim, bom povedala resnico, kot jo vidim: mag. Spomenka Hribar je doživela surovo preganjanje, ker je napisala literaren esej o Kocbeku in svojem odnosu do roškega pomora, esej, ki je bil preveč pošten in preveč lepo napisan. (Krivda in greh, Katedra 1,2,3 - jesen 1986, Kocbekov zbornik, Založba Obzorja 1987). Pisanje o roških smrtih je seveda kritika partije, ki je imela tedaj vse niti v rokah, in po svoje tudi kritika položajev, kjer ima kdor koli že vse niti v svojih rokah tako trdno, da lahko da streljati tisoče, celo desettisoče, bojda tudi otroke, če se mu le zahoče, potem pa ukaže, da morajo o tem vsi molčati.

Je antikomunizem izjava, da se študentska organizacija ne strinja s politično oceno Centralnega komiteja ZKS?

Ne strinjamo se pač, tovariši. Mi menimo, da bi se morali Veljko Rus, Vladimír Arzenšek, Tine Hribar vrniti na Univerzo, da zaradi zlomišljenja ne sme nihče izgubiti službe, da čistka na FSPN leta 1974 slovenski politikí žal ni bila v čast. Mariborska študentska K a t e d r a je tiskala Krivda in greh, ko je nihče drug ni mogel, ko je bil K. zbornik "zazidan", ko so Novi reviji bojda zagrozili z ukinitvijo, če poskuša. Študentje se bomo skušali zavzeti za svobodo v tej deželi, kadar bomo to mogli - je to antikomunizem?

Vida Bajc

P.S.: Omenila sem češko pomlad: ko je prišel Gorbačov letos pomladí tja na obisk, se je menda pojavila tale šala:

"Kakšna je razlika med Gorbačovom in Dubčkom?"

"Nobene, samo Gorbačov tega še ne ve."

Razliki sta, kolikor vidim, vsaj dve: SZ nima velikega brata na vzhodu in Gorbačov ima kot naslednik Andropova podporo varnostnih organov.

Kakšna pa je razlika med češko in slovensko pomladjo?

SPOROČILO JAVNOSTI

Predsedstvo ljubljanske študentske organizacije podpira program desetih točk za rešitev jugoslovanske krize ekonomistov Slavka Goldsteina in Marijana Korošiča, ki je bil 1. decembra pod naslovom "Čas radikalnih potez" objavljen v reviji Danas, 7. 12. pa ga je ponatisnilo slovensko Delo.

Predsedstvo poziva ostale slovenske in jugoslovanske politične organizacije in skupnosti (posebno RK ZSMS in RK SZDL Slovenije, različne občinske konference in komiteje, pa tudi ZKS), naj ta program podpró in se potrudijo, da bo uresničen.

Predlagamo, da se razčisti pojem družbene in državne lastnine ter ponavljamo zahtevo, izrečeno na mariborski javni skupni seji obeh slovenskih študentskih organizacij, namreč, naj se postopoma v desetih letih izenačijo jugoslovanski izdatki za izobraževanje z izdatki za SLO in DS.

Predlagamo RK ZSMS, naj po svojih delegatih sproži v skupščini SRS pobudo, naj Skupščina podpre Goldsteinov in Korošičev predlog.

predsedstvo UK ZSMS Ljubljana

8. 12. 1987

NESMISEL MOLK ODGOVOR

**ODPRTO PISMO SLOVENSKI JAVNOSTI
OB STAVKI DELAVCEV SREDNJE PEDA-
GOŠKE IN NARAVOSLOVNO-MATEMA-
TIČNE ŠOLE KOPER TER SREDNJE EKON-
OMSKE IN DRUŽBOSLOVNE ŠOLE KO-
PER**

Delavci srednje ekonomske in družboslovne šole ter delavci srednje pedagoške in naravoslovno-matematične šole v Kopru smo se na izrednem občnem zboru osnovnih organizacij sindikata obeh šol dne 4. 12. 1987 odločili, da dne 7. 12. 1987 prekinemo delo in začnemo stavkati. Za tak način protesta proti nerešenim problemom v financiranju naše dejavnosti smo se odločili, ker od organov izobraževalne skupnosti Slovenije in posebnih izobraževalnih skupnosti nismo prejeli zadovoljivega odgovora na zahteve, ki smo jih posredovali z izrednega občnega zbora dne 16. 11. 1987. Nezadovoljni smo z načinom reševanja problematike naših dveh šol in problemov srednjih šol nasploh, zato želimo na ključne probleme opozoriti vso slovensko javnost ter ji posredovati naša stališča in zahteve.

Naše nezadovoljstvo z obstoječimi razmerami ima več razsežnosti, vse pa izvirajo iz neskladja med obsegom programom v vzgoji in izobraževanju ter obsegom sredstev, ki jih v naši republiki namenjamo za njihovo izvedbo. S šolskimi reformami, širitvami programov in omejevanjem porabljenih sredstev se to neskladje veča, reševanje problemov, ki s tem nastajajo, pa je pretežno prepuščeno samo šolam. Izvajamo programe, dogovorjene s samoupravnim sporazumom o temeljih plana za tekoče srednjeročno obdobje po lani sprejetih (začasnih) standardnih in normativih, v obsegu, ki je bil določen z letnimi načrti. Vsi ti dokumenti se sprejemajo domala neodvisno od realnih možnosti družbe, posledica takega ravnanja pa so nesprijemljivo nizke cene storitev. Glavni prihodek večine slovenskih šol so plačila, ustvarjena preko posebnih izobraževalnih skupnosti in izobraževalne skupnosti Slovenije v svobodni menjavi dela. Le-ta so sestavljena iz deleža za materialne stroške in deleža za dohodek. (Mimogrede lahko omenimo, da že nekaj let srednje šole ne sklepamo letnih pogodb z izobraževalnimi skupnostmi, saj nam jih te ne pošiljajo. Tako ne moremo realno načrtovati poslovanja in so naši finančni načrti prej podobni ugibanju kot načrtovanju.)

V letu 1987 delež sredstev za materialne stroške omogoča sorazmerno nemoteno poslovanje ob dejstvu, da večino materialnih stroškov za nekatere sestavine programov plačajo učenci oziroma njihovi starši, da ni niti najmanjših možnosti za izboljševanje prostorskih pogojev dela in da so tudi možnosti za večja vzdrževalna dela skrajno omejene. Od izobraževalne skupnosti Slovenije in PIS-ov zahtevamo, da prispevajo k hitrejšemu reševanju prostorskih problemov obeh šol, predvsem pri izgradnji srednješolske telovadnice. Občina Koper kot ustanoviteljica obeh šol zagotavlja 50 % sredstev v letih 1987 in 88, enak delež naj v tem času prispeva tudi republika. Mnogo slabše je vrednotenje našega dela v ceni storitev, saj je le-ta npr. za okrog 20 % nižja od cene storitve za osnovno izobraževanje v občini Koper. V letu 1987 znaša povprečni mesečni delež, ki ga šole v ceni storitve prejemamo v svobodni menjavi dela, za poln delovni čas nevalificiranega delavca 172.500 din, za učitelja z višjo izobrazbo 431.250 din, za učitelja z visoko izobrazbo 539.925 din. Kot vsi delavci v združenem delu moramo seveda tudi mi

za zadovoljevanje skupnih in splošnih družbenih potreb izdvajati skoraj polovico dohodka, delavci iz Kopra zaradi velikega zaostanka v razvoju družbenega standarda (deloma izvira le-ta še iz časov pred priključitvijo k SR Sloveniji še nad 5 % več kot povprečno delavci v drugih občinah Slovenije).

Kolikor nam je znano, si delavci drugih šol prizadevajo povečati dohodek še z neposredno prodajo storitev in drugimi načini pridobivanja sredstev neposredno od združenega dela, s prispevki občinskih izobraževalnih skupnosti, tehnične šole še s prodajo proizvodov na trgu. Mi teh možnosti nimamo. Delež dohodka na delavca se povečuje z zmanjševanjem števila zaposlenih (predvsem pedagoških delavcev), kar seveda ne more biti v prid kvaliteti dela, v nekaterih primerih pa gre tudi za kršitve 195. člena Zakona o usmerjenem izobraževanju, ki določa, da tedenska obremenitev učitelja strokovno-teoretičnih predmetov ne sme presegati 23 ur tedensko. Zaradi mnogoterih različnih interpretacij tega določila zakona zahtevamo njegovo jasno in veljavno tolmačenje.

Na ceno storitev v svobodni menjavi dela izvajalci nimamo (skoraj) nikakršnega vpliva, zato tudi govorice o nekaterih ne povsem legalnih načinih povečevanja dohodka (ali zmanjševanja stroškov) najbrž niso povsem neosnovane. Morebitno potvarjanje dokumentacije ljudem, ki vzgajajo bodoče generacije, ne more biti ravno v čast, je pa v kruti borbi za obstoj in večji kos kruha povsem logično. Ostaja vprašanje, če se s takim stanjem lahko kar sprijaznimo. Naši šoli sta ob ugotavljanju razlogov za zaostajanje OD delavcev v primerjavi z drugimi srednjimi šolami predložili vso potrebno dokumentacijo. Analiza je pokazala, da so delovna mesta zasedena po normativih, kar zagotavlja pogoje za kvaliteten pouk. Za primerjavo predlagamo vzorčno analizo poslovanja šol z najvišjimi, najnižjimi in povprečnimi OD zaposlenih.

Pogrevali bi lahko še misli o družbenem ugledu učitelja, (ne)možnostih za strokovno izpopolnjevanje, družbenem standardu učiteljev, skrbi za nadarjene učence, brezbržnosti družbe in druge, nešteto krat omenjene probleme.

Zavedamo se, da razmer v šolstvu ni mogoče reševati s stankami, skrajni čas pa je, da si priznamo resnico in začnemo probleme odločne reševati še kako drugače, ne zgolj na račun delavcev. (...) najbrž bi bilo tudi gospodarstvo namesto v marmorne poslovne stavbe pripravljeno skozi izobraževanje več vlagati v svoj razvoj.

Če res ni mogoče zbrati več sredstev kot sedaj, zmanjšajmo programe na obseg, ki ga družba lahko plača po realnih cenah. O cenah svojega dela kot merila za zagotavljanje sredstev (390. členu Zakona o združenem delu) se hočemo enakopravno dogovarjati z uporabniki v skupščini. Končati moramo s pod krinko samoupravljanja skritim proračunskim razdeljevanjem sred-

TRIBUNA

Št 5, leto XXXVII, 23. december 1987

glasilo UK ZSMS Ljubljana

UREDNIŠTVO: Tomi Gračanin (gl. urednik), Miran Kalin (odg. urednik, v.d.), Tomaž Toporičič, Samo Ratnik, Ruža M. Barič, Simona Fajfar, Marko Pečauer

Predsednik uredniškega sveta: Matjaž Maček

TISK: Tiskarna ljudska pravica, priprava BEP - Dnevnik
NAKLADA: 5000 izvodov

Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170 z dne 22. 1. 1987

Neslov uredništva: Kersnikova 4, Ljubljana
Telefon: 319-496, 318-457

stev. Če samoupravljanje v šolstvu ni možno, si to priznajmo, razpustimo skupščine in prepustimo šolstvo strokovni službi izobraževalne skupnosti Slovenije. (...)

Koper, 7. 12. 1987
DELAVCI
SREDNJE EKONOMSKE IN
DRUŽBOSLOVNE ŠOLE KOPER

IN
SREDNJE PEDAGOŠKE IN
NARAVOSLOVNO-MATEMATIČNE
ŠOLE KOPER

ZBORU STAVKajočIH DELAVCEV SEDŠ IN SPNMS

Po izrednem zboru delavcev Srednje ekonomske in družboslovne šole in Srednje pedagoške naravoslovne matematične šole Koper dne 7. decembra 1987 ob 9. uri smo se sestali predsedstvu osnovnih organizacij ZSMS obeh šol in predstavniki šolske skupnosti ter izoblikovali naslednja stališča, mnenja in sklepe:

– Moralno in politično podpiramo vse zahteve delavcev Srednje ekonomske in družboslovne šole in Srednje pedagoške naravoslovne matematične šole v Kopru.

– Odločno podpiramo tudi današnja prekinitev dela, saj ocenjujemo, da ste delavci obeh šol uporabili vse samoupravne poti, s katerimi želite doseči izpolnitev upravičenih zahtev za izboljšanje materialnega položaja v naših srednjih šolah in je današnja prekinitev dela povsem upravičena.

– Vsi učenci dostojno, a s priokusom grenkobe spremljamo dogodke na šolah in konstruktivno sodelujemo pri prekinitvi dela.

– Predlagamo naj prekinitev dela v taki obliki poteka še danes, jutri pa naj se prične pouk.

Če se zbor stavkajočih delavcev odloči za nadaljevanje prekinitev dela,

predlagamo:

1. Pripravljeni smo samostojno izpeljati program, predviden v učnih načrtih za te tri dni, naprošamo vas za strokovno pomoč (nadaljnja pojasnila smo pripravljene podati kasneje).

2. Predlagamo, da imajo nekateri učenci pravico uporabe šolskega inventarja za izvenšolske dejavnosti, če lahko le-ti delujejo brez prisotnosti mentorja (v času trajanja prekinitev dela).

3. O sklepih in stališčih je potrebno sprotno obveščati tudi učence na delovni praksi.

S temi stališči, mnenji in sklepi seznanjamo zbor stavkajočih delavcev napovedan dne 7. decembra 1987 ob 13.30 uri.

UČITELJI IN DELAVCI SEDŠ IN SPNMS – Z VAMI SMO!

OPRAVIČILO

V prejšnji številki (št. 4, antologija Nove revije) je pri metiranju notranjih platnic, kamor smo postavili uvodniške tekste, nekako izpadel podpis Jožeta Snoja, sedanjega glavnega urednika Nove revije ("Izkušnja"). Avtorja prosimo, naj nam ne zameri preveč.

LJUTOMER

To je majhno mesto v SV Sloveniji. Prestolnica lepe Prlekije, ki je obdana z obsežnimi kmetijskimi površinami in vinogradniškimi terasami. Ljutomersko področje je predvsem prehranjevalni bazen Slovenije.

Prelepo in prepomembno, da bi ga pustili v usodi, v kateri že več let tiči.

Pred očmi imam obsežne meliorirane površine, ki kažejo vso grozoto nepremišljenih ho-ruk posegov v naravno okolje. Najprej je nujno, da se premišljeno in dovolj na gosto nasadijo drevesni pasovi, t. i. »zeleni zavesek«, ki bodo vsaj malo predrugačile zmasakrirano pokrajino, omiljevale spomladanske in jesenske pozebe, dajale živalim – predvsem pticam – zavetje in, kar je najbolj važno, dušile bodo moč vetra, ki spomladi ter v zgodnjem poletju rad povzroča hude suše. Ti zeleni pasovi bodo imeli na ljudi tudi psihološke učinke pestrosti in toplote, ne pa, da sedanji pogled na pokrajino daje občutek ujetosti v enolične brezkrayne puščavniške površine.

Monokulturna sladkorna pesa, ki jo včasih že kar nasilno »priporočajo« kmetom, je postala velik povzročitelj koncentriranja strupenih škropiv na obdelovalne površine. Nasploh so škropiva v tej pokrajini velik ekološki problem. Kmetje in celo »strokovnjaki« raje zastropijo preveč, kot pa dovolj ali premalo. Znano je nedoumljivo dejanje direktorja KZ Križevci, ki je svojim podložnikom ukazal naj uničijo rastlinje v kanalu ob cesti Ljutomer–Cezanjevci. Trstičje, ki se je nahajalo v tem kanalu, je najodličnejši naravni očiščevalac onesnaženih voda, kar jih pozna svet. Zgrozim se, ko se zavedam, da nam gospodarijo takšni »strokovnjaki«.

Tudi neuki delavci, ki škropijo po obsežnih vinogradniških terasah, delajo ogromno škodo. V slepi gonji za bornim zaslužkom ostaja za njimi ožgana trava ter s strupi zapolnjena zemlja. Direktorji, ki vse to vodijo, pa postajajo predsedniki občine ter s svojo nerazgledanostjo in nestrokovnostjo povzročajo v veliko veselje prebivalstva (*eni se posmehujejo, drugi pa se zgražajo nad njihovimi izpadili*) ogromno moralno in s tem tudi materialno škodo. Sedanji občinski župan je prava poosebljenost protiintelektualnih ter pijanskih izpadov. Pravijo, da politika rabi v svojih vrstah tepčka, ki bo predvsem dobro pil ter napajal poslovne partnerje. Dovolj in preveč je grozil ter prek vpliva, ki ga je imel v forumih, onemogočal zagnanost ter hotenja mladih. O tem bi se dalo navesti za cel ta tekst konkretnih primerov.

Tudi »bazična« industrija, nameščena v Ljutomeru, doživlja poleg subjektivnih še močne objektivne infarkte. Vrsta obratov je v katastrofalnih izgubah in brez prave perspektive. **Konus**, največji in najokrutnejši onesnaževalac pa pač v vsej tej regresiji okrog sebe mora žitovariti in prinašati prepotrebne dinarje – toda za kakšno neverjetno cenol

Problemi, ki stresa Ljutomersko občino,

so tako globalni, da se nekaterih tu samo dotikam, ker ne gre drugače.

Ob vsej tej nezavidljivi situaciji se pa odpira odločilna fronta.

Prisostvujemo odnosu med vladajočo politično kasto in mladimi, ki hočejo s svojimi novimi idejami in hotenji prispevati svoj delež pri reševanju zavoženega voza. Vendar pa se prav te mlade ljudi onemogoča na vseh nivojih. To onemogočanje poteka seveda predvsem na lumpenpolitikantskem in na zahrbtno-klevetniškem nivoju. Negativna kadrovska selekcija žanje posejan plevel.

Predsednik občinske borčevske organizacije Franjo Štebih in predsednik občine Matija Sever bosta morala pošteno premisliti, ali pa vsaj njuni politični sopotniki, kaj je prav in kaj ni. Nekaterih njunih metod in nizkih udarcev si Ljutomer res ne more več privoščiti, pa čeprav se ob njih kdo potihem še kar naslaja. Ko pogledam kroniko, v katero si beležim njune izpade v forumih ter izven njih, mi gredo lasje pokonci, še posebej zato, ker si nekateri politiki okoli njiju – ter seveda mladi, ki se jih lotevata, tega res ne zaslužijo.

ln da bo mera polna, naj navedem še značilno držo mladinskega sekretarja **Borisa Paušnerja**, ki mu je skozi leto 1987 uspelo zapeljati mladinsko organizacijo v prepad. Ne bi hvalil niti njegovih predhodnikov, pokornih ovčk, ki so sodelovale v špilu, na katerem sta ljutomersko gospodarstvo in ekološka problematika odplesala Julijin ples. Ona je končala vsaj v Ljubljani, medtem ko pa je Ljutomer pristal v Konusovi Ščavnici.

Po vsem tem in še marsičem se je mladina v Ljutomeru organizirala ter poskuša izpeljati volitve, ki pa zaradi »našega« ljubega delegatskega sistema še vedno ne bodo neposredne. Kandidirata dve skupini, ki sta javnosti predložili svoja programa. Klasični obrazec: pogledi ene skupine sežejo prek občinskih meja, medtem ko pa druga poudarja, da naj se mladi ne vtikajo v probleme drugih, naj živitarimo in »rešujemo« svoje doma.

Prva skupina, ki je po svoji izobrazbi oziroma strokovni usposobljenosti izredno močna, odpira vse ključne probleme okolja, v katerem živi ter hkrati angažirano vposega v probleme, ki se in se še bodo pojavljali v Jugoslaviji. Napoveduje celo bojkot inštitucij (SZDL, sindikat) ter izveninstitucionalizirano organiziranje in delovanje, če jim bo znotraj njih onemogočano delo. Gre torej za skupino, ki hoče avtonomno in dejavno reševati probleme, kolikor bo to seveda v njeni moči. Gre seveda tudi za to, da se deaktivira moč odločujočih in močnih.

Pred nami je torej hotenje po popolnoma drugačnem delu, kot pa smo mu bili priča v sedanji mladinski organizaciji, v kateri so se nove pobude in poskusi angažiranja na vse mogoče načine dušili!

Primer: svojega sekretarja smo decembra 1986 pooblastili, naj glasuje na seji RK

ZSMS proti štafeti. Dali smo mu vse argumente proti štafeti in navedli konstruktivne nove predloge, kako želimo praznovati svoj praznik, če bi ga slučajno kdo vprašal, zakaj glasuje proti.

Drugi dan je v Ljubljani glasoval za štafeto!

Čez nekaj dni je to nedopustno napako ponovil ob primeru borčevske »monografije«.

Dosti konkretnih primerov bi lahko navedel, kako je »naš« sekretar dušil informiranje. Pa ne morem ... na bruhanje mi gre. Pri vsem tem vloga SZDL oziroma njenega sekretarja sploh ni zanemarljiva. Na političnih koordinacijah so se dogajale neverjetne preparacije.

Kmetijska in ekološka problematika, demokratizacija lastnega okolja ter angažirano reagiranje na vse protidemokratske izpade v državi, problematika izobraževanja (bivša gimnazija ter nadaljevanje izobraževanja po OŠ), kadrovska politika (sposoben kader je treba absorbirati, ne pa ga siliti, da beži iz občine), vnašanje kulturnih elementov, ki temu okolu odločilno manjkajo, da o standardnih problemih, kot sta zaposlovanje in stanovanjska problematika, sploh ne govorim. Vse to so pereči problemi Ljutomerske mladine, in še bi jih našel.

Se en primer: decembra 1986 smo hoteli, da se denar, za katerega so se borili borci, da bi ponatisnili svojo »monografijo«, izrabi za gradnjo prepotrebne stanovanjskega objekta ali za razširitev prepolnega vrtca. Prevladala je seveda lumpenpolitična moč tistih, ki imajo stanovanjski problem rešen in ki jim otrok ni potrebno več pošiljati v vrtec. Denar je šel za popolnoma anahronističen ponatis malovredne »monografije« o »NOB v Prlekiji«. »Monografija« sedaj leži natisnjena – po šolah in delovnih organizacijah pa se vrši politični pritisk, da bi knjigo kupovali. To je kriminal!

Nekateri tovariši nam bodo – predvsem predsednik ljutomerskih borcev – učinkovito uničili še tisto nekaj pietete do medvojnih žrtev, ki nam je še ostala po vseh teh letih vsiljevanja neke »Resnice« in nekega prisilnega čaščenja.

Zakaj so morali umirati nedolžni talci?

Zakaj so po VOS-ovem terorističnem dejanju nekaj ur kasneje tam postrelili 24 nedolžnih ljudi?

Itd. itd.

S kronikami podobnih škandalov bi lahko zapolnil cele »monografije«.

Mogoče bo kdaj to nekdo moral storiti!?

Pa pustimo preteklost – čeprav bi jo morali vedno znova razgaljati, saj so tam korenine današnjim situacijam ter procesom.

Morebitni uspeh na mladinskih volitvah v Ljutomeru bo nedvomno uspeh za nastajajočo slovensko civilno družbo. Danes smo pač še vedno v tisti situaciji (*in še lep čas bomo!*), ko se napredne ideje in dejanja uresničujemo v večjih mestih: v Ljubljani,

Mariboru in včasih še v Kranju, Kopru, Novem mestu, pa se že konča.

Gre pa seveda za razpršitev, za atomizacijo novih pobud in naprednih angažiranih dejanj. Tako, kot si želimo razširitve sličnosti Radia študent na ozemlje celotne Slovenije, tako si želimo vznikanja civilno-družbenih nastavkov tudi v provincialnih predelih Slovenije in ne samo v intelektualno zapolnjenih centrih.

Verjetno se bo marsikatera slovenska občina prepoznavala v Ljutomeru.

Ljubljana, 13. decembra 1987.

IVO ŽAJDELA

DRAGI MLADINEC, MLADINKA!

Kot vam je verjetno znano, se letos vodstvo mladinske organizacije ne bo volilo na podlagi vnaprej »preverjenih« in izbranih kandidatov, ampak na podlagi programa dela, ki ga ponujajo kandidati in ki jih tudi **zavezuje**, da ga potem tudi dosledno izvajajo oziroma so tako v primeru neizvajanja programa odgovorni svojim volilcem. S tem smo prekinili 40 let staro prakso **nedotakljivosti funkcionarjev**, ki so lahko brez odgovornosti in **neobvezujoče** do kogarkoli prezimili svoj mandat, saj tudi ob izvolitvi niso ničesar kon-

kretnega obljubili razen **borbe** za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov, bratstva in enotnosti in nadaljevanje naših **slavnih tradicij**. Danes se še zmeraj prisega na umišljene parole o frontnosti dela, uresničevanju najrazličnejših interesov, obravnavanju vseh pomembnih družbenih vprašanj in o prodoru v vse osnovne organizacije, kar se pa samo po sebi sicer lepo sliši, vendar pa je tudi zelo nekonkretno in neobvezujoče. Vse te obljube so tako široke in splošne, da obljublajo hkrati **vse** (kar je praktično nemogoče) in **nič** (kar se tudi največkrat zgodi).

Če si v srcu pošten in pogledaš na svet s svojimi očmi, se lahko zgroziš, ko vidiš, v kakšno **materialno** in **duhovno revščino** nas je pripeljalo dosedanje rutinsko, samovoljno in neustvarjalno delo nesposobnih in karieristično usmerjenih funkcionarjev. Nam mladim so naprtili odplačevanje dolgov, na račun katerih so **sami sebi** ustvarili standard, za nas pa so ostala leta trdega dela za mizerno nizke plače. Skratka **OSTUDNO** in **OGABNO!**

V svetu in tudi pri nas je tipično za vladajočo elito tudi to, da takoj, ko vidi kaj svežega, naprednega, drugačnega od dosedanjega načina dela, jo zapopade strah in stori vse, da se slučajno ne bi kaj spremenilo – ker bi tako izgubili **privilegiran položaj**. Žal so med takšnimi tudi mladi – mladi po letih.

Tako lahko tudi razumemo panično početje sedanjega sekretarja, ki si na vse kriplje prizadeva (mimo sklepov predsedstva), da bi se še naprej volili kandidati brez programa – se pravi – znana in neznana imena, ki razen osebne preteklosti ne ponujajo ničesar drugega.

Ker pa smo mladi mi in ne oni, in še mislimo nekaj časa živeti v naši Slove-

niji in naši občini, je skrajni čas, da opustimo sedanje tradicionalne oblike dela, za katere je nešteto dokazov, da še samo poglabljajo našo krizo.

Pred nami sta te dni dva programa, ki bosta dala smer dela OK ZSMS Ljutomer. Eden vztraja z manjšimi okraski na pozicijah dosedanjega dela in nam govori, kaj vse bi se naj, oziroma kaj bi morali narediti, da bi bili **vrli mladinci**. Drugi nam ne govori, kaj bi vse morali narediti, ampak kaj **BOMO** naredili. Eden je poln navodil, kakšni moramo biti, da bomo dočakali boljši jutri (čakamo ga že 40 let), drugi pa v nekaj točkah pove, kaj bomo konkretno storili in za kaj se bomo zavzemali v naši občini.

Vemo, da je v osnovnih organizacijah neki predsodek, oziroma umetno ustvarjen strah pred ljutomerskimi mladinci. Očitajo nam marsikaj – od vzganjanja elitizma, da rešujemo probleme ljubljanske mladine, in ne naših, nepovezanost z bazo...! Kdor misli s svojo glavo in spremlja naše delovanje v zadnjem letu, lahko vidi, da so to povsem neupravičeni očitki, saj problemi, ki si jih prizadevamo razrešiti, ne prizadevajo le nas, pač pa posredno vsakega zavestnega Slovenca.

Če dobro proučite naš program, boste spoznali, da ne rušimo vseh dosedanjih oblik dela (poudarjamo pa večjo samostojnost in neodvisnost OO), ampak prinašamo tudi **ново vsebino dela** OK. Ravno zato si želimo, da bi v svoji organizaciji poiskali svoj lasten problem (**organizacijski, prostorski**), s katerim bi dopolnili obstoječi program (**lahko tudi po volitvah**). Ta problem bi v naslednjih 2 letih OK s skupnim delom tudi razrešila. Še bolj pa si želimo, da bi med sabo poiskali mlade, ki imajo **občanski pogum**, so **pošteni, resnicoljubni**, ki delajo **po svoji vesti** in v katere imate zaupanje, s takimi bi dopolnili predsedstvo OK ZSMS.

Vsi si želimo iz krize in družbenih sprememb, zato ne omahujmo, ko je priložnost za to. Verjamemo da boste v OO našli dovolj moči, da boste prekinili z dosedanjo prakso, ko ste s strani OK dobivali samo razna navodila, obvestila in povabila. Zdaj je čas, da najdete svoje mesto v sami OK, kakor tudi v svoji vasi, mestu, podjetju, šoli...

S spoštovanjem

P. S. Mladi z občanskim pogumom, resnicoljubnostjo in voljo do dela, vabimo vas torej na našo kandidatno listo (A).

Svojo odločitev sporočite po telefonu Nemeč Tomiju (069 81-032) ali osebno na Geodetsko upravo, lahko pa tudi Goranu Šosterju (069 81-712, int. 19) ali osebno na Komite za družbeno planiranje in gospodarski razvoj pri IS SO Ljutomer.

November, 1987

BROŠURA BI REŠILA GOSPODARSTVO

Pismo bi moralo biti naslovljeno CK Zveze komunistov Slovenije, vendar, ker sem v Delu prebral, da je bil nekdo leta 1981 48 dni zaprt skupaj s kosovskimi kontrarevolucionarji oz. demonstranti, ker je CK Zveze komunistov Jugoslavije poslal brzojavko, v kateri se je strinjal z obsojdo CK zaradi kontrarevolucije na Kosovu in hkrati izrazil sum, da so za dogodke odgovorni sov. Bakali in njegovi sodelavci, menim, da ni dobro biti preveč zaletav. Že res, da so ubogega največja zaprli krajevni funkcionarji in da pismo sploh ni prišlo do CK, res pa je tudi, da njegovih pritožb nihče ni podprl in pa nihče do sedaj še ni rehabilitiral, čeprav je preprostež sprožil že več zasebnih tožb.

K temu se povrnem morda kasneje.

Zvečer sem gledal nastop dveh kulturnih društev. Eno je bilo tuje, drugo jugoslovansko, se pravi, člani tega društva so govorili jugoslovanski jezik, kar pomeni po tolmačenju bivšega mladinskega predsednika Redepa, da niso govorili ne albansko, ne slovensko in tudi makedonsko. Stvar bi na videz bila čisto preprosta, če se ne bi v bližini preteklosti pojavil sovražnik na najbolj nepričakovanih mestih v najbolj nepričakovani obliki.

Tako je bilo. Na odru so igrali tuji godbeniki, oblečeni v tujo narodno nošo in pozornost so mi zbudile štiri stvari: visoki črni čevlji, bele dokolenke, črne hlače in rdeči jopiči. Da bi bila stvar še hujša, so vrli kulturniki peli in govorili izključno nemški brez kakršnegakoli prevoda, melodija pa je spominjala na nastolplične čase velikega Reicha. Tu nekaj smrdi, sem si rekel in pazljivo opazoval dogajanje, da bi opazil še kakšen dodaten indicij. Je že tako. Ne kliči vruga blizu, še tako prehitro pride! Neka mlada ženska, verjetno uslužbenka domačega turističnega društva, je napovedala (v jugoslovanskem jeziku) domačo folklorno pesem. Kar primaširajo na oder mladeniči v črnih hlačah in čevljih, belih dokolenkah, s črnimi trilogeljnimi kapami in dolgim cofom. Človek bi še predenel črne hlače in čevlje, čeprav nekateri in morda imajo prav, moti Bog v Prešernovi Zdravljici, da o slovenski besedi na vrhu Triglava ne govorimo. Ampak kapa z dolgim podolgovatim cofom je prepelga moja strpnost. Že res, da so fašisti imeli okrogel čop in da kapa, če bi jo primerjal drugo ob drugo, le ni bila čisto enaka. Če smo že tako dlakoepeski, na slavnem štafetnem plakatu nemški mladenič ni nosil orla, ampak plamenico. Poznamo takšne kamuflaže!

Tu je bilo vse veliko bolj očitno. Telo nemškega ali slovenskega mladeniča se na sliki bistveno ne razlikuje, dokler mu ne vdihnesh duše ali natakneš rekvizitov in obleke. Še pregovor pravi: »Obleka naredi človeka«. Tu pa je bila pravcata kapa, ki je zelo spominjala na fašistično. Če prštejemo zraven še črne čevlje in hlače, bele dokolenke in pretežno črne lase nastopajočih, dobimo skoraj sto procenten »korpus delikti«. Manjkal bi samo še mož postavne, da bi sovražnika spravil na varno pod ključ.

Kot zakleto, tega ni bilo nikjer. Kar je bilo najbolj čudno: kakšnih dvesto gledalcev, kolikor jih je pač gledalo to maškardo, se sploh ni zgražalo. Nekateri so celo ploskali. Nič čudnega, med gledalci je bilo veliko Nemcev. Nemci in Italijani pa so bili nekoč zavezniki.

Ker je predstava mirno potekala dalje, ne da bi jo prekinil kakšen pogumen Razpet, se je črv sumničnivo zalezal vame. »Se morda motim?« Če po krivem koga obdolžiš, je to v sedanjih mirnih časih skoraj še bolj podlo, kot če bi sam širil sovražno propagando. Ubogi kulturniki se potijo, nič hudega sluteč širijo kulturno poslanstvo, zblizu jejo narode, zabavajo ljudi, pa pride zlobnež in jih zaradi nekakšnih črnih cofov obtoži fašizma.

Že res, da je tov. Razpet prekinil recital v Mariboru in so nekateri to ocenili za napako, kot sovražno pa to dejanje ni bilo okvalificirano. Zato pa so Razpet in mnogi drugi bivši borci recital označili za nesramno pravokacijo ali (*recimo bobu bob*) sovražno dejanje.

Kdo ima prav in kdo se moti, kdo je tu sovražnik? Slovenski tožilec je ocenil, da štafetni plakat in prispevki v 57. številki Nove revije niso bili kaznivo dejanje. Toda Javni zvezni tožilec in zvezni pravosodni kolegij sta isti dejanji ocenili kot primer hudega sovražnega delovanja in k temu pripisala še zagovor slovenskega tožilca. Predsednik slovenskih komunistov, Milan Kučan, je na vprašanje, kdo ima tu prav, v intervjuju na RTV modro odgovoril, da je ugotavljanje kaznivosti v pristojnosti sodišč in ustreznih pravosodnih organov. Kočunisti so se le distancirali od nekaterih nesprijemljivih stališč Nove revije.

Vendar problemov s tem še ni konec, šele začnemo se. Sovražnika moramo pravočasno prepoznati in ga onemogočiti. To ne sme postati aktivistična fraza, ampak ključ za rešitev našega gospodarstva, s čimer bomo posredno še bolj utrdili naš socialistični sistem in si še bolj povečali ugled v svetu. Poglejmo! Že več let skušamo stabilizirati gospodarstvo. Zamrznilite, interventni ukrepi, sprememba ustave, protinflacijski program in na tisoče drugih manj pomembnih ukrepov si sledijo kot po tekočem traku. Vlada zaseda dobesedno noč in dan, delegati so zgarani, narodi željno pričakujejo pravih rešitev. Vse skupaj se le ne premakne veliko z mesta. Črnogledneži trdijo celo, da se stvari slabšajo. Kaj neki je narobe? Imamo odličan političen sistem, ki ga moramo dosledno izvajati, imamo znanje in moč, ki ju kažemo zdaj na tej, zdaj na oni strani barikad, zgrajenih z namenom, da premagamo gospodarsko krizo, demantiramo v skupščinah, javnih občilih, na delovnem mestu, skratka povsod, da le ni rešitve. Ni potrebno biti posebno bister za ugotovitev: Nekdo nas ovira? Logična je nadaljnja ugotovitev, da je ta nekdo sovražnik. Stvar pa se zaplete, ko ugotovimo, da ta sovražnik, žal, tako pretkano nastopa na vseh mogočih področjih in oblikah, da ga je zelo težko, največkrat pa nemogoče prepoznati.

Že res, da prepoznamo bolj naivne sovražnike, kot so recimo pisci mariborske Katedre, pa nekateri beograjske novinarje, da o zloglasnih odvetnikih, disidentih in gospodarskih kriminalcih ne govorimo. Izgleda, da so to le male ribice, katerih odkrivanje in pripadajoča obvezna represija le temeljito razburkajo javnost, problema gospodarske krize pa v glavnem le ne rešijo. Ali z drugimi besedami, glavni sovražniki ostanejo neodkriti. Problem je torej odkriti resničnega in pomembnega sovražnika. V tem grmu tiči zajec. Kdo je kaj?

Je bila tista brzojavka CK res sovražna? V štirih letih CK tega ni demantiral, čeprav so novinarji stvar tako napihnili, da so celo tam verjetno zvedeli zanjo. To se povprašajmo!

Je sovražno delovanje napihovanje takšnih dogodkov in namigovanje, da so krajevne oblasti ravnale napak?

Poglejmo od blizu! Krajevne oblasti so le kamele v obrambnem zidu naše države. Kdor ogroža ta kamen, ogroža tudi državo. Brez tega kamna, še posebej, če je na pravem mestu, zid sploh ne bi odgrl svoje funkcije, ampak bi se ob prvi granati zrušil. Morda je tisti »naivnež« zaslužen ob 48 dni v zaporu, saj je hotel potegniti kamen iz tega vzvišenega zidu.

Tako bi lahko razpredali pri vsaki situaciji, od štafete do Nove revije, tov. Razpeta in črnih cofov, pa kljub vsemu ne bi prišli nikamor. Še idejni vodja slovenskih komunistov ne more dati ne-

dvournega odgovora v precej bolj nedvornih zadevah, kaj je kaznivo in kaj ni. Nas, navadne smrtnike pa zanima predvsem to; je nekdo dejanje kaznivo ali ne? Logika je tu preprosta. Če je dejanje kaznivo, potem je to sovražno delovanje in sovražnika je treba prijaviti ali mu onemogočiti nastop. Napak je, da se mesece potem, ko strela udari, pripravimo ali je bilo to delovanje sovražno oz., kar je eno in isto, ali je bilo kaznivo ali ne.

Končno sem prišel po zelo dolgi poti, priznati moram, da se ne znam jedrnatno izražati kot nekateri mladinci, ki so določene ekscese obsodili s preprostim stavkom »Takšne ljudi je treba takoj zapreti!«. Nekateri tovariši so baje predlagali celo streljanje. No, prišel sem do jedra po ovin-kasti in zamotani poti, prišel sem pa le.

Predlagam, da naši najvišji zvezni politični organi ob tesnem sodelovanju in pomoči vseh republiških izdajo BROŠURO, v kateri bodo nadrobno in konkretno zapisani vsi možni primeri sovražnega delovanja.

Zaradi večje nazornosti navajam primer, kar pa seveda še ne pomeni, da bo v brošuri takšen primer opisan kot sovražno delovanje.

Prvi primer:

Nošenje črne kape s črnim cofom ne glede na prostor in čas – je sovražno delovanje. Izjemoma se takšno obnašanje tolerira v gledališčih, če je bilo prej izdano dovoljenje od pristojnega republiškega in zveznega organa ter soglasje vseh republiških pravosodnih organov.

Drugi primer:

Recitiranje Cankarjevega očenaša v prisotnosti komunistov se šteje kot sovražno delovanje in takšno zborovanje se lahko v hipu prekine, proti nastopajočim pa sproži ustrezen postopek. Izjeme so... etc...

Ker bi vseh konkretnih primerov bilo veliko, bi morali biti urejeni po abecedi. Smo po sebi se razume, da bi bila kombinacija odnosno združeno ali zapovedano nastopanje več takšnih oblik sovražnega delovanja toliko hujša oblika sovražnosti.

Prepričan sem, da bi vsi zavedni državljani bili zelo hvaležni političnim vodstvom za takšen priročnik, zelo prav pa bi prišel tudi vsem varnostnim in pravosodnim organom. Takšen priročnik bi omogočil takojšnjo reakcijo, onemogočil bi prepire, razprtije in dileme, kaj je kaznivo, kaj ne. Stvari bi bile kristalno čiste. Koliko energije, ki se zdaj troši po vseh javnih občilih, bi bilo s tem prihranjeno. Vso to velikansko energijo bi lahko usmerili v stabilizacijske naprave. Čudim se, kako še nihče v tej divji gonji za odkrivanje sovražnika ni prišel na to misel. Sicer pa je že Svejk pred sedemdesetimi leti rekel, da histerija in naglica nista priporočljivi. Sam se odpovedujem nagradi za inovativno idejo, prosil bi le, da bi čimveč ljudi podprlo ustno ali pisмено ta predlog in da bi se v ustreznih organih takoj lotili priprave tega priročnika, da bi knjižnica lahko čimprej izšla.

Naloga prav gotovo ne bo lahka in kratka. Pomislite, da bo treba uskladiti mnenja vseh republiških partij in zveznega CK. Gotovo se bodo v to pripravo vključile osnovne organizacije Zveze komunistov, vodstva in organizacije Sindikata, SZDL, Zveze borcev in vojaških starešin, mladine in ni izključeno, da ne bodo svojega lončka pristavili tudi pristaši alternativnih gibanj.

Koliko bo tu sej in usklajevanja! Bistveno novo pa bo naslednje. Doslej se je o sovražnem delovanju govorilo načelno; omenjalo se je tehnokracijo, meščansko desnico, nacionaliste, separatiste, etatiste in tako naprej in tako dalje. A če izvzamemo Novo revijo, nekatero ekscese v drugih republikah, od vseh teh zvnečnih besed, čudovitih dolgih govorov in vseh mogočih duhovitih zaključkov preprostemu umniku ni ostalo kaj dosti otipljivega in konkretnega. Predvsem

pa so bile vse te obsodbe izrečene običajno veliko kasneje, ko je bila škoda že davno narejena. Ne verjamem, da plakata in Nove revije ni pregledal noben cenzor. **To bi bila nezaslišana malomarnost.** Verujem pa, da se ni vedno lahko odločiti, kaj je kaznivo in kaj ne. Še zlasti, dokler to ocenjuješ sam. Toda v slogi je moč! Čemu bi obremenjevali nekaj posameznikov preko meja njihovih možnosti, ko pa imamo nekaj milijonov komunistov, sedem ali osem milijonov članov sindikata, da o SZDL ne govorimo. V tako pomembno zadevo je treba vključiti vsakega človeka. Seveda točno po predpisih, ustaljenih postopkih in hierarhični lestvici. Ni, da bi jajce več vedelo od kokošil. Če smo nekoga izvolili, mu izkažemo zaupanje. Ni dovolj, da obkrožiš njegovo ime, potem pa greš v gostilno in si šepetaš vice o njem.

Pobuda mora začeti od vrha navzdol vse do baze in se nato spet po razpravah v vseh sredinah prečiščena in konkretizirana vrniti na začetek. Komisije naj strokovno obdelajo vse predloge, jih prečiščene predložijo najvišjim vodstvom, nakar naj se začne usklajevanje. Končno besedilo naj se natisne v milijon izvodih, pri čemer je treba paziti na ustrezno jezikovno strukturo. Da bi vsak polnoleten državljan lahko dobil brošuro, naj se v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah skopira ustrezno število izvodov. Res je, da bo do izdaje brošure prišlo šele čez kako leto, če zelo pohitimo, toda razprave bodo popolnoma konkretne. Namesto da bi se ljudje prerekali in iskali sovražno delovanje pri sosedih, bodo čez glavo zaposleni s konkretnimi zadolžitvami. Ko bo brošura izdana, pa bo vsak pismen otrok lahko brez težav prepoznal sovražnika.

Kljub stroškom priprave (sem sodi predvsem tiskanje, dočim bi vse seje morale biti izključno v prostem času) se da že sedaj na pamet oceniti velikanske prihodke.

1) Sovražnika bomo lahko prepoznali takoj in ga onemogočili. S tem bo odpadel glavni vzrok neuspešnosti stabilizacijskih programov in gospodarske krize. Že v prvem mesecu po izdaji brošure se bomo premaknili z mrtve točke, saj bomo že prvi mesec prepoznali in poimenovali (po priimku, imenu in bivališču) vse naše skrite sovražnike in birokrata do etatista, liberalcev, desničarjev, sovražnih emigrantov in tako dalje.

Seveda se bodo morali varnostni organi v letu priprave te edinstvene brošure temeljito pripraviti in reorganizirati. V prvem mesecu se bodo napolnili zaporji preko vseh možnih meja. Potrebno bi bilo razmišljati o večjem prostoru, kjer bi sovražnike izolirali in jih prevzgjajali, razen najhujših primerov, ki bi jih bilo treba po kratkem postopku likvidirati.

Morda bo kakšen dvomljivec rekel, da bo brošura dosegla nasproten učinek. Sovražniki bodo vedeli, kako jih prepoznamo in se bodo pritajili. V to sicer dvomim, ker je težko človeku zatajiti zlo, če je v njem. Če bo to komu ali celo vsem uspelo, toliko bolje. Kjer ni sovražnega delovanja, tudi ne bo ovire za samoupravni in gospodarski razvoj naše družbe. Same misli ali želje, ki si jih posameznik ne bo upal nikjer izraziti niti z besedami, niti z dejanji, pa brez dvoma ne bodo škodovali nikomur.

Poleg glavnih pozitivnih učinkov bo po izdaji brošure še veliko stranskih. Razprtije v tisku in javnih občilih bodo prenehale, odnosi med narodi se bodo izboljšali, nacionalizem bo izgubil vso moč, saj ne bo mogel nihče več govoriti o protekciji. Isto dejanje se bo enako obravnavalo v vseh delih Jugoslavije.

V državi, očiščeni vseh sovražnikov in hujskačev bodo zavlada mir, blagostanje in bratstvo. Delovna vnema bo naraščala vsak dan in uro, produktivnost in izvoz se bosta večala, državni dolgovi manjšali, večali se bodo osebni dohodki, cene bomo nižali.

Kako lepo bol

In vse po zaslugi ene same knjižnice. V pričakovanju da boste moj predlog podprli in da bodo ustrezni organi takoj začeli z ustreznimi pripravami, pozdravljam vse napredne državljane SFRJ, ki si žele blagostanja, bratstva in enakopravnosti.

Poguba sovražnika, blagostanje narodom,
gospodarstva razcvet! državljan SFRJ
MARKO DROBNJAK

Foto: Heinrich Hoffmann

IN TUDI TO BO MINILO

MLADOST, ZA KAJ TI GREI?

Ljubljanska študentska mladinska organizacija – UK ZSMS – se nahaja ta trenutek v specifični situaciji in dela prej škodo kot pa koristi študentom, ki naj bi jih predstavljala, ter javnosti nasploh.

V nadaljevanju bom poskušal povedati, kaj si predstavljam pod pojmom »škoda«; tudi zato, ker si marsikdo to »škodo« predstavja povsem po svoje, nato pa bom poskusil nakazati še možno reševanje na videz brezizhodne situacije.

Najprej bom poskušal v sedanjih nemogoči situaciji identificirati predvsem akterje.

Sam vidim v trenutnih prerekanjih in okoli UK tri (v grobem) oblikovane skupine.

1. Tisti, ki so odstopili.
2. Tisti, ki niso odstopili.
3. Tisti, ki upravičeno ali neupravičeno kritizirajo prejšnjo ali sedanjo UK.

V prvi skupini imamo ljudi, ki so mladi po letih, idejah, politični (ne)zrelosti (to seveda velja tudi za vse ostale) in predvsem to, da so še mladostneži na področju političnih bojev, manevrov ter zakulisnih in javnih dejanj, a si mislijo, da so odrasli. Medtem ko nekateri v vsej tej igri dokaj dobro vlečejo poteze, pa čeprav v javnih nastopih preveč nestrpno in »prek trupel« kažejo svoja stremeljenja kvišku, pa drugi v tej igri sodelujejo več ali manj kot zmanipulirani statisti, ki že zaradi malenkostnih stvari vlečejo dokaj odločilne poteze. Lahko in modno je odstopiti, toda zavedati se situacije, da odstop v vsej svoji lahkotnosti in »pomembnosti« nikakor ni rešitev, je bolj pomembno. To še posebej velja ob vedenju, da so vsi ti mladeniči precej sposobni posamezniki.

Torej, tisti, ki ste odstopili, kakšne rešitve se odpirajo za vami?!

O tistih, ki so svoj odstop ter kasnejše napade na bivše kolege izkoristili samo za odsokočno desko, pa ne bi posebej govoril, ker izgleda, da jim je popolnoma vseeno, kakšno zmedo in ruševine povzročajo s svojim odsakovanjem drugim.

Ce se dejavnost in ambicije nekaterih eskalirajo kot despotska pozicija, se s temi posamezniki pač težko dela ter koordiniral. To bo moral prej ali slej vzeti v zakup kot svojo organizacijsko nesposobnost vsak, seveda če se ne bo prej samodiscipliniral ter postal »boljše volje«, kar je za bilateralne odnose civilizacijski temelj.

Zanimiva je pozicija posameznikov, ki niso odstopili. Na njih letijo od prvih, kot od tretjih (predvsem) neupravičeni očitki. Totalna kritika, kakršni so trenutno izpostavljeni, je krivična in se z njo povzroča nepopravljiva škoda. Krivi so zgolj toliko, kot prvi, da so pač v svoji mladostniški vnemi nestrpni ter bolj ali manj na osnovi tega bojkotirajo skupinsko delo. Izjeme, ki so v vsem tem viharju kamenjanja vsepovprek prav tako občile posledice, so seveda mogoče.

Za lase so privlečene besede Mirana Lesjaka, da naj se UK in Tribuna ukvarjata s študentskimi problemi, ne pa z družbenoaktualnimi (Mikulič, Nagodetov proces ipd.). S tem se seveda nikakor ne morem strinjati. UK in Tribuna se seveda morata ukvarjati predvsem s problemi študentov in obeh univerz, vendar pa morata prav tako reagirati in delovati proti vsem nesmiselnosti v družbi, saj je vse to medsebojno prepletano in pogojeno. Dovolj je že to, da so nekateri starejši politiki v preteklosti kritizirali Mladino na podoben način. Miran Lesjak, kolikor si sposoben in mlad, škoda, da na tej točki, na kateri se trenutno nahajaš, prevzemaš (ali uporabljaš) ta anahronistični boljševiski politideološki diskurz.

Revolucionarna (v najslabšem pomenu tega izraza) je pozicija tistih, ki se nahajajo v tretji skupini. Zanje je značilna brezkompromisna, nestrpna in (v večini) krivična kritika vsega in vsakogar. Najbolj boli, da so ti kritezerski izpadi izredno posplošujoči, da so premalo argumentirani in da so dlakocepški, t. j., da malenkostne napake, ki jih počnemo vsi po vrsti, napihujejo v odločilne napake. Te kritike so zato kontraproduktivne, saj se za njimi skriva predvsem manevriranje za pozicije. To sklepam zato, ker vidim v njihovem diskurzu prav malo konstruktivnih in pomirjevalnih predlogov.

Dalo bi se seveda podrobno analizirati vse te besedne dvoboje, ki smo jim priča v zadnjem času, vendar bi se pri akterjih prej ali slej pojavil sindrom užaljenosti, kar pa bi bilo prav tako kontraproduktivno in ne bi vodilo nikamor. Pozornost je zato potrebno preusmeriti drugam.

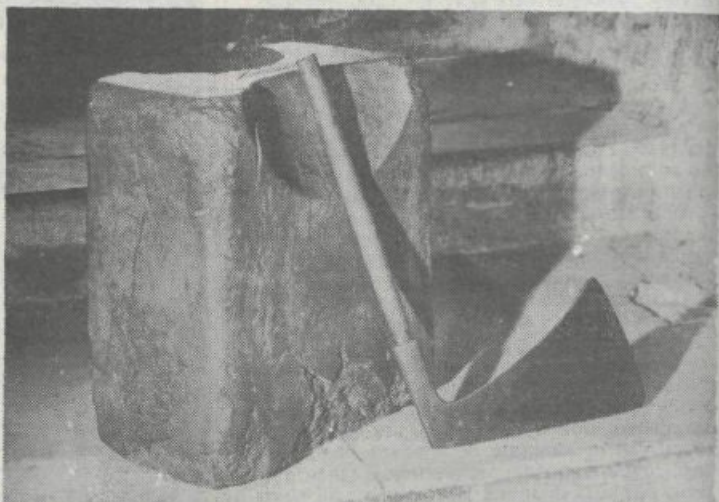
Sam bi seveda najprej rad videl, da se v tem labirintu različnih mišljenj in ambicij najde oziroma doseže neki konsenz, na osnovi katerega se bo šlo v notranjo organiziranost ter prek te v koordinirane nastope navzven za študentske interese – ne pa, da se vsa ta energija sprošča v notranje politične igre. Študentska populacija, obe univerzi ter družba nasploh se nahajajo v nemogočih situacijah, ob katerih se je potrebno angažirati ter jih poskušati spreminjati na bolje. Ne bom našteval problemov, ki nas obdajajo, ker jih je ogromno in preveč, rad bi le apeliral na trezen pristop ter angažiran nastop proti njim.

Sam ne gledam ravno s simpatijami na tezo, da je potrebno sedanjo UK popolnoma skritizirati in razrušiti ter nato voliti povsem novo UK. S tem

bodo onemogočeni in potolčeni tudi sposobni ljudje. Rešitev vidim v tem, da se organizirata dve (morda celo več, če bo interes) skupini in da se podajo programi, na osnovi katerih se bo volilo. Slabo bi namreč bilo, da bi že dosežen obrazec in za marsikoga že kar vzor zanikali ter šli nazaj v preteklost. Že izbrjene ter uveljavljene pozitivitete je potrebno ohraniti ter se iz sedanje situacije, ki jo preveva slepa nestrpnost ter politikantske igre, kvečjemu kaj naučiti. Brez zavedanja, da je to ključna problematika, se bo še naprej bil jalov boj med posamezniki in privatističnimi klani, študentski problemi, obe univerzi s svojimi napakami ter družbenopolitično okolje pa bodo še bolj drveli v vegetiranje v močvirju.

Ljubljana, 13. december 1987

IVO ŽAJDELA

Scenarij Hardfuckersov v Mladini ni posebno uspešen, na ljubljanskem UK pa se iz nadaljevanja v nadaljevanje vleče prav zanimiv strip. Očitno je, da so na eni strani vsi dobri in na drugi vsi zli, žal pa igralci vztrajno zavračajo zahtevo javnosti, da bi nosili eni bele, drugi pa črne klobuke. Zunanji opazovalec tako težko pogrunta, kdo je kdo. Da bo prepoznavanje good and bad guys lažje, vam v posebej za to priložnost izmišljeni rubriki "Mirko i Slavko" predstavljamo članek iz NOVOSTI 8, beograjskega mladega lista. Svetlana Vasović se je s pisanjem za Katedro priljubila tudi slovenskim bralcem, sicer pa je stara in tesna prijateljica Mirana Lesjaka. Članek ponatiskujemo s kislim dovoljenjem avtorice. Rubriko "Mirko i Slavko" bo Tribuna morda celo obdržala. Vaje v kritičnem branju zares lahko zlijejo koristno s prijetnim.

ŠTUDENTOM LJUBLJANSKE UNIVERZE, UNIVERZITETNIM UČITELJEM, SAMOUPRAVNIM INTERESNIM SKUPNOSTIM, KI OMOGOČAJO IZHAJANJE TRIBUNE, SODELAVCEM, ČLANOM ČASOPISNEGA SVETA IN BRALCEM TRIBUNE ŽELIMO SREČNO IN USPEŠNO LETO 1988.

UREDNIŠTVO

Ostavka

Slovenački studenti su se potrudili da tamošnja politička scena dobije vrelu tonova uprkos dolasku zime. Počelo je na javnom novog bojkota studenata nekoliko ljubljanskih fakulteta, nezadovoljnih uslovima života i rada u studentskim domovima. Potom je došlo na težini slučaj mariborskog studentskog lista »Katedra« i, na kraju, sve je začimila serija od sedam ostavki u vrhu studentskog rukovodstva Ljubljane.

U pitanju je čuveno rukovodstvo koje je prvo insistiralo da se prilikom svih izbora, počev od kandidata za omladinske funkcije pa do onih koji se spremaju za šefa države, moraju ponuditi pojedinačni programi rada. To isto rukovodstvo zalagalo se i za višestruke liste i aprila dobilo poverenje baze u izbornoj trci u kojoj je učestvovala i »lista B«. Posle svega se i samo »reklamiralo« kao prvo demokratski izabrano rukovodstvo u poratnoj Jugoslaviji.

Prešedan koji je uvelo bilo je izbegavanje forumskog rada i samosvojnost: imali su apsolutnu nezavisnost u odnosu na »više organe« državne i partijske vlasti. Najzad, većina ljudi koja se našla za okruglim stolom Predsedništva Univerzitetske konferencije SSO Ljubljane, upoznala se tokom »boračkog« staža, u euforiji bojkota dažbina za usluge Studentskog centra 1985. godine, prvog masovnog izražavanja studentskog nezadovoljstva u nas (od '68) koje je okončano uvažavanjem upornih studentskih zahteva.

Upravo ti ljudi su se, prevashodno za slugom pojedinca (njegovu ime i prezime je Samo Resnik) posvađali oko — podelu vlasti?! A tu nije ostalo mnogo ni od demokracije, ni od samoreklamiranja.

Napredovanje političkih pionera

Početkom oktobra ostalo je upražnjeno mesto odgovornog urednika ljubljanskog studentskog lista »Tribuna«. Samo Resnik, član Predsedništva, namerio je da tu primamljivu tritulu prikači sebi. I taman je počeo da radi na tome, kada ga je u celoj radnji preseklo slovo Statuta, po kome ne može da duplira funkcije u Predsedništvu (budući da odgovorni urednik »Tribune« po funkciji automatski postaje članom navedenog tela). Pri tom nije bilo mnogo reči o moralnosti člana Predsedništva koji se sam kandiduje na konkursu koji isti forum raspisuje. Ali, uprkos očekivanjima, Statutarni veto nije omeo S. Resnika u njegovim ambicijama. Vrio otvoreno je rekao da će umesto sebe kandidovati i do funkcije progurati svog prijatelja i kolegu Mirana Kalina, čoveka bez ijednog dana novinarskog ili uredničkog iskustva, ali sa zavidnom političkom karijerom... I ono što je na početku svima izgledalo kao adolescentski bezobrazluk Resnik je ubrzo počeo da sprovodi u delo:

— Ja sam Kalina molio da po završetku njegovog izbora za v.d. odgovornog urednika »Tribune« nas dvojica liho promenimo funkcije. Ja bih, u stvari, radio njegov posao, a on bi, zauzvrat, obavljao moje dužnosti u Predsedništvu UK SSO Ljubljane.

Svoje kadrovske manipulacije Resnik nije krio ni pred kim, smatrajući verovatno, da otvorenosti nezakonitih radnji koje preduzima daje atribut legaliteta. Što je najzanimljivije ni Kalin se nije bunio protiv nametnute mu uloge »političkog pionera« koji bi samo potpisivao novinu bez ikakvog stvarnog uticaja na nju. Jednostavno, gajilo je puno poverenje u svog patrona, Resnika.

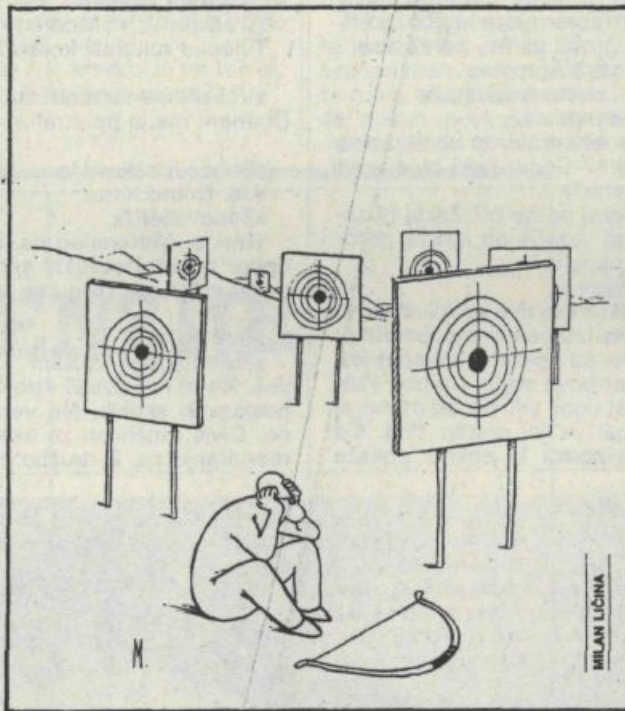
U međuvremenu, Resnik se nije ustao da od svrati svuda gde treba pa i da poriče kod koga treba, vredno pripremajući teren za tih puč u Predsedništvu. Celu tu radobu ostali članovi PUK SSO posmatrali su kao mesečarske halucinacije i kombinatoriku čoveka kome kompas nije jača strana u životu. A onda je došla sednica na kojoj je između četiri kandidata i njihovih programa trebalo izabrati onog pravog. Počelo je glasanje, pa preglasavanje, i igrom slučaja ili nekim drugim ništa manje tajanstvenim mehanizmom pokazalo se da Resnik ipak nije takav mesečar kao što su to mislile njegove kolege. Od svih kandidata koji su ispunjavali tražene profesionalne uslove, izabran je jedino onaj koji to nije — Kalin!

Usledile su ostavke. Predsedništvo je prepolovljeno (od 15, ostavke je dalo sedmo ljudi) ali i obezglavljeno, jer su ostupili čelni ljudi: Samo Lozej, predsednik, Miran Lesjak, potpredsednik, Igor Mekina,

Vanredno stanje na Ljubljanskom univerzitetu

STUDENTSKI
LIČNI
NEMIRI

● Serijom od sedam ostavki u Predsedništvu Univerzitetske konferencije SSO Ljubljane otvorena je nova u nizu učestalih »predsedničkih kriza« u nas ● Ovo kolektivno ljuljanje stolica foruma koji se svojevremeno samreklamirao da predstavlja prvo demokratski izabrano rukovodstvo u poratnoj Jugoslaviji, dokazuje da ni Slovenija nije imuna na sindrome koje neprestano uočava kod drugih: karijerizam, kadrovske nameštajke, političke kuhinje...

Karil Erdlen, Simona Fajtar, Branko Zmuderi i Silvo Zapečnik...

Dao sam ostavku zato što po Statutu za svoj rad odgovaram Univerzitetskoj konferenciji. U ovom slučaju vođenja kadrovske politike nisam uspeo da sprečim Predsedništvo da prekrši osnovne akte svoje organizacije. Nisam htio da snosim odgovornost za posledice takve odluke. Jer, i ja, kao i svaki drugi član Predsedništva, odgovoran sam (moralno i politički) onima koji su me izabrali. Najzad, mi smo se kao organizacija zalagali za demokratiju i pratu državnu, pa sam smatrao da ne možemo sebi dopustiti luksuz da činimo upravo ono što je bilo predmetom naše kritike, odnosno da beskrupulozno gazimo preko sopstvenih pravnih akata i programa rada.

Uz sve to, upravo naše Predsedništvo je u maju poslalo protestni telegram beogradskom studentskom rukovodstvu zbog lista »Student« i postavljanja na funkciju urednika čoveka iz politike, figuru koja nema pojma šta su novine, a još manje kako se one prave, a sada se upravo ista situacija desi nama! — ovako Miran Lesjak objašnjava razloge koji su ga podstakli da ponudi ostavku Predsedništvu ukoliko ne

ništvo nastavi da glumi legalan politički forum, sposoban da se izvuce iz čorsokaka u koji je upao.

U trenutku kada Bajčevoj ponestane reči — pošto za svoje ponašanje nema drugih argumenata izuzev želje da se što duže zadržati na vlasti koju je tako nenadano dobila ostavkama svojih kolega — u razgovor uskače Samo Resnik, koji spremno potvrđuje da je siva eminencija sada već ne samo »Tribune« nego i obogaćenog Predsedništva. Tandem Bajč-Resnik svakim danom zabavlja ljubljansku javnost novim idejama i istupima — čas ponudene ostavke smatraju gotovim činom bez šansi da se o njima i njihovim razlozima raspravi, da bi u sledećem momentu krize rada tražili da se sada već bivši članovi predsedništva vrate da rade, ali — samo kao spoljni saradnici ili simpatizeri, bez prava glasa i odlučivanja?!

Naočičnost njihovih uglavnom neodmerenih poteza još više pojačava anarhičnu situaciju na Ljubljanskom univerzitetu, i dokazuje da ni Slovenija nije imuna na sindrome koje stalno kritikuje kod drugih. Pri tom, Bajč-Resnik su sasvim svesni da na sazivu univerzitetske konferencije, koja uprkos njihovim intimnim željama mora kad-tad doći, njihova struja neće dobiti poverenje i da će, na scenu biti vraćeni »Lozej i drugi«... Bajč-Resnik uz tu uopšte ne razmišljaju o svojoj odgovornosti u situaciji u kojoj je ljubljanska studentska organizacija, ali se intenzivno bave prozivanjem pojedinih aktera tzv. visoke politike od Milučica naniže...

Anarhičnost se konačno ogleda i u tome da čak postoje i zahtevi da se organizuje studentska organizacija koja bi radila paralelno ovoj koja je prokockala ukazano poverenje. U međuvremenu, Miran Lesjak analizira kako je tih »rat« između dve linije u studentskom rukovodstvu mogao preći u pljuvanje sa barikada:

— Struja koja je ostala oduvek je naginjala više propagandnim, spektakularnim političkim akcijama koje su i te kako nervirale partijske i državne organe... S druge strane, naša »linija« jeste poklanjala pažnju istim akcijama, ali smo se zauzimali za to da se one sprovedu na stručan način, sa jakim argumentima i što je najvažnije, korišćenjem raspoloživih kanala postojećeg političkog sistema. Privedno, mi smo se sukobili oko izbora urednika »Tribune«. U stvari, mi smo ostali jedino složni po pitanju našeg programa rada (iz aprila) ali smo se razšli u viđenjima kako ga treba sprovesti...

Privedni »kamen spoticanja« — Miran Kalin — u jednom trenutku je čak ponudio i ostavku, ukoliko bi to pomirilo Predsedništvo. Međutim, kada je shvatio da postoji opasnost da se njegova ostavka i usvoji, odustao je od sličnih retoričkih egzibicija. Posvetio se izdavanju »Tribune« i porodio prvi broj u kome sva vidna mesta zauzimaju Resnikova razračunavanja sa spoljnim i unutrašnjim neprijateljima. Redakcija, na čelu sa glavnim urednikom Tomi Gračaninom, smatrala je da takva privatizacija i grube uredničke greške koje su se potkrale u novinama, mogu poslužiti kao dovoljno čvrst argument da se izglasa nepoverenje Kalinu. Ali, prevarli su se...

Epilog ovog slučaja potpuno je neizvestan. Jednako je neizvesna i sudbina »Tribune« koja je već izgubila dobar deo saradnika... »Tribuna« je nekada bila dobra i hrabra novina. Isto kao i »Katedra«, šteta mariborskih studenata kome se upravo ovih dana priprema proces bez predsedana za slovenačke prilike.

Mariborska studentska organizacija nadala se da će joj snažna organizacija ljubljanskih studenata u cilju tom slučaju pružiti bitnu političku podršku. Istina, ljubljanski studenti su spremni da pruže podršku »Katedri«, ali — van svoje otudene i osakaćene organizacije. Za to vreme se optužnica odgovornom uredniku »Katedre« svakim danom sve više proširuje, isto kao i predsednici izdavačkog saveta i jednom novinaru... Ali, to je već druga tema, mada je, možda, politička kuhinja ista.

Teško je prognozirati epilog nastale »predsedničke krize« u studentskoj organizaciji Ljubljane. U svakom slučaju, ovo kolektivno ljuljanje stolica ukazuje da će Slovenija više morati da okrene oči ka svojim problemima. To je predušlov da se uhvati ukoočac sa karijerizmom, kadrovskim vrteškama i nameštajkama, koje još podmeću neki namesti u njenim redovima. Posle će nam svima biti lakše.

Svetlana VASOVIĆ

shvati svoju grešku i ne počne da se ponosa odgovorno i zrelo — pre svega prema sebi, a onda i prema masi od 19.000 studenata ljubljanskog univerziteta.

Samo Lozej dodaje:

— Ovo što se desilo prilikom izbora Kalina za v.d. odgovornog urednika »Tribune« smatram krajnje neodgovornim i nemoralnim. Nisam ni sanjao da deo Predsedništva može bez ikakvih argumenata svesno da prekrši Akta o osnivanju »Tribune«. Pravila o organizovanosti i delovanju UK SSO, Zakon o javnom informisanju, novinarsku etiku i program na osnovu koga smo i izabrani...

Para-studentska organizacija

Vanredna situacija u koju je samo sebe dovelo ljubljansko studentsko rukovodstvo ubrzo se pretvorilo u nešto nalik na ratno stanje, pošto je sekretar preostalog delo Predsedništva Vida Bajc odbila da sazove hitnu sednicu Univerzitetske konferencije. Naprotiv, V. Bajc je odlučna da makar i sa totano nelegitimnim Predsed-

IGRA, KOT SE JIH LJUDJE GREDO

Nekaj zvezd je utrujeno mežikalo skozi oblake. V zavetju za skalami je blago plapolal majhen ogenj in ob strani je kupček drv čakal jutro, poleg njega se je hladila sajasta menažka s čajem. Velik nahrbtnik z ogrođjem in razvita spalna vreča na tleh, posutih z iglicami. Zvita PVC folija, če bi deževalo. Dom, za nekaj časa. Vsak dom je za nekaj časa, tudi zidani; nekateri trajajo dlje; nekateri vzamejo več. Iz nekaterih poskušaš uiti. K nekaterim se vračaš; v enem od njih morda umreš, če se ne stegneš kje za plotom. Nekoč bi rad živel v tipiju. Vselej priznam, da imam rad Indijance; dober svet so imeli, za nekaj časa. Morda. Reke so jim bile sestre in nebo njihov brat in vse stvari so delile isti dih, pomladi si lahko prisluhnil razvijanju listov, polnost človeka je bila pomembnejša od števila. Morda.

V resnici, kako je bilo v resnici? Vse te slike, ki si jih naredimo v občudovanje. Slike, svetovi. Gredo ljudje zaradi njih bežati mimo straž, čez žice in reke? Filozofiraš. In zakaj ne. Sto let prepozno je in pol sveta vstran. Sola, dom; življenje, vprašanje, ki ga včasih postaviš ljudem, kaj misliš storiti z naslednjimi osemdesetimi leti, kolega? Po snegu diši. Veje zašumijo, senca strahu zdrsrne čez ogenj. Pomiri se. Pot je dovolj daleč, da se ognja ne vidi. Nikogar ne bo. Nikogar, ničesar. Danes so hribi varni, če le znaš hoditi.

»Pozdravljen.« Tujec je stal v temi, mračen kot smreke okoli njega.

Fant je požrl slino. »Dober večer.«

Tujec je stopil naprej in molče sedel poleg ognja. Star, zgrbljen, v črno ogrinjalo zavil. Izvlekel je pipo. Sivi lasje pod oglavnico. Kot čarodej iz davnih časov, ki jih nikoli ni bilo. Posegel je po čaju – lahko bi se bil spomnil in mu ga sam ponudil.

»Igro sem ti prišel ponuditi, če boš zanjo. Preprosto igro. Meni v zabavo.«

Vrgel je nekaj drv na ogenj. »Kdo ste, in kakšno igro?«

»Ne vprašuj tega, Boris. Od drugod sem. Ne, nisem iz tega sveta. Pozabil sem že, ali sem iz tega vesolja.«

»Čemu?«

»Igro bi se šel s tabo.«

»Igro?«

»Da. Kocko bi vrgla. Če dobim

jaz, bom leto dni hodil okrog v tvojem telesu. Če dobiš ti, ti bom dal drobno napravo, s katero boš lahko šel nazaj v kraje in čase, kamor bi rad. Lahko boš sedel med Suji ali reševal slovenski kmečki upor ali jadral po Pacifiku sto let pred Evropejci.«

»Ne razumem. Zakaj?«

»Igra.«

»Ta prstan potegne v zgodovino, v kraj in čas, ki ga imaš v mislih, vse, kar je manj kot meter oddaljeno od njega. Deloval bo vsaj petkrat, a ne več kot dvajsetkrat.«

Vselej, ko ga uporabiš, ustvariš vesolje z malce krajšo zgodovino. Vrniti se ne moreš, vsaj s tem strojčkom ne.«

»Vi imate boljšega?«

»Seveda.«

»In kdo pravi, da bo to poštena igra? Čemu neki bi vi igrali pošteno?«

»Zakaj pa ne bi? Zakaj bi zamenjal veselje ob igri za gotovost uspeha?«

»Pogoj?«

»Tu imava dve kocki, rdečo in modro. Izbereš si eno, potem ju vržem, pa enkrat ti, pa spet jaz. Trikrat bova vrgla. Če boš vsakokrat dobil več pik od mene, si zmagal in je prstan tvoj. Če moja kocka le enkrat pokaže

več pik od tvoje, pripada leto tvojega življenja meni. Morda bom odšel že prej, morda že po nekaj tednih, a v tem času boš moj. Lahko te pustim bolnega, v zaporu ali na cesti brez denarja in prijateljev. Lahko te osramotim. Lahko postaneš slaven, morda celo bogat. Lahko ti uničim življenje, če si krhek. Lahko, da ne storim ničesar. Radoveden sem in rad se igram. Bova vrgla?«

»Strah me je.«

»Premisli.«

»Ne vem.«

... »Bova vrgla?«

... »Daj.« ... »Modro.«

Tujec je zakotalil kocki.

»Včasih me strašno ima, veš. Obenem me je pa strah.«

»Si kdaj poskusil?«

»Ja. Dobro leto.«

»Zadovoljen?«

»Delno. Materialno da, bil je dober posel. Poskušal sem še nekaj stvari, pa niso vse uspelo.«

»Boš še?«

»Na dolgega mislim... saj veš. Ne bi rad izrabil strojčka v poskusnih skokih. Ne vem pa ne. Divje možnosti za eksperimentiranje so. Z družbo, s sa-

mim sabo. ... Koliko vplivajo tvoja dejanja na nek svet. Občutek, ko še enkrat živiš nekatere stvari, ko občutiš, kaj je naključje in kaj ni. Ko storiš ali rečeš kakšno neumnost in greš potem še enkrat skozi dogodek z veliko dobrimi idejami in vidiš na koncu, da si ga spet zasral. Težko je sprejeti svoje napake, res sprejeti, z želodcem.«

Veliko več razmišljam o malenkostih. Ko je tujec izginil v temi, me je vse razganjalo. Mislim sem, da bom kar šel v dolino, zbral stvari, se odločil za pustolovščino, padel nekam z mečem in lokom in knjigami. Potem sem šel v dolino in nabralo se je raznih malenkosti in mi ni bilo, da bi odšel takoj. Začel sem se potepati po zgodovini, pa nehal, pa spet začel — saj vidiš, kakšen miselni izziv je takšna stvar.

Glej — ali znaš dovolj, da boš, če padeš v sceno, denimo, dva meseca pred velikim slovenskim kmečkim uporom 1515, ali pa celo leto, naj ti bo — če padeš noter leto pred uporom, boš znal doseči zmago zanje? In po zmagi, boš znal narediti dober mir? Si se dovolj naučil, da boš to znal?«

»Boris, saj veš, da tega v šoli ne učijo.«

»Kaj res ne? Si prepričan, da ne?«

»In če res ne, česa je sploh vredna takšna šola? Če v razredu ni niti enega učenca, ki bi znal rešiti slovenški kmečki upor, kaj sploh vedo ti otroci o zgodovini? o samoupravljanju? o obrambi in zaščiti? o sociologiji? o psihologiji? o tehniki? o čemerkoli?«

Ce te vrže med Inke, pol leta pred konkvistadorji, bi znal najti pot, da bi dežela zadržala Spance? Ne le prve skupine. Bi znal doseči svobodno Ameriko? Bog vedi, kako bi jo potem klical. Pomagati možnostim te kulture s triki in pogledi svojega časa in njegove preteklosti?

Koliko veš?
Industrija, parni stroj?
Baloni za opazovanje? Vodik?
Tkanina??

Kako bodo zaustavili konjenico? Teško oborožene može v oklepah. Kako vzdržati proti topovom? Kako, kako, kako.«

»Vseh problemov tudi ne moreš rešiti s tehničnimi triki!«

»Nekatere lahko. Druge si lahko pomagaš z njimi.«

»Dobro, ti si to lahko privoščiš, a kakšno korist bi imel kdo drug od takšnega sanjarjenja?«

»Zabavalo bi ga.«

»In kaj bi imela družba, ki ga je izšolala?«

»No ja, z delta t lahko graš proti ničli. Ali ne bi bila sijajna maturitetna, ali vsaj diplomatska naloga: kako rešiti ta ali oni problem, to ali ono krizo, stisko?«

»Namiguješ na —?«

»Seveda.«

»To je precej nesramno, veš.«

»Morda je res. Zna pa biti tudi precej praktično.«

»Daj no.«

»Glej — zanemarimo zaenkrat, da bi utegnili najti par dobrih rešitev —«

»Veš, da jih ne bi.«

»Nič ne vem. Pa tudi če jih ne bi — s tem učiš otroke uporabljati svoje znanje in svoje glave. Vidiš, kdo res kaj zna in kateri so samo nadudlani.«

»Spusti se na tla, Boris. Večina nič ne zna, ostali so se pa naštebali na pamet.«

»Mogoče. Ampak s to igrico vzbudiš nekaj več zanimanja; in otroci začno razmišljati, kaj vse je narobe, kaj se da spremeniti in kako, kaj bi lahko bilo bolje, kje prijati —«

»Daj no! Menda ja ne misliš, da se da kaj spremeniti?«

...

Jasno je, da o prstanu ne govorim kaj dosti. Včasih je zanimiv hiter test za ljudi, čeprav se mi zdi, da lahko z nekaj vprašanji okoli znanstvene fantastike dosežeš isto. Nekajkrat sem vseeno govoril o njem, ob pivu se da nakladati še o čem slabšem. Groza me je tega norega pesimizma, ki trobenta, da je realizem, in toliko ga je. Dò neke mere vsi vemo, zakaj, čeprav ne govorimo o tem, ali pa se mi le zdi in ne vem ničesar. In to je moj svet. Kaj hudiča naj počnem v šestnajstem stoletju? Nekdo mi je rekel, da je težava tega sveta, da nikjer ne moreš najti *sherwoodskega gozda*. Sam Bog ve, kako težko je bilo Robinovim fantom pustiti kmetije. Koliko teh gozdov bi videl pri nas tujec iz 28. stoletja, kolikokrat bi se mogel strinjati z njim? Potreboval bi delen odgovor na to, da me ne bi bilo strah oditi.

...

Po igri mi je tujec ponudil, da bi metala še enkrat. Krogla s šestimi metri premera. Kakor je že noro, včasih mi je skoraj žal, da nisem poskušal. Jadrnica. Južno morje pred propadom.

lonsko morje v helenski dobi. Spotoma lahko seveda delaš čudeže in spreminjaš zgodovino, sicer pa si največji frik na celnem planetu. Lahko se igraš z norimi podvigi in z malo sreče se boš sprehodil skozi. Z akvalungo, oklepom iz kevlarja, alpinistično opremo, zmajem, japonskim mečem, borilnimi spretnostmi. Infantilno, boš rekel. Kislo grozdje, kolega. Saj ne prerasemo svojih igrac, do smrti se jih gremo, če le gre. Eni vojno in drugi oblast in vsi se radi gremo Boga, če je kaj možnosti. In gremo se princeske in kraljeviče in preroke in same sebe, kakršni bi naj bili. (In kaj naj bi drugega počeli?) Ta prstan ti daje priložnost, da pobegneš iz ene igre v drugo. Veš, prekleto fino je vedeti, da lahko, če ti bo vsega zadosti, vselej pobereš stvari in izgineš.

SAMO RESNIK
okt. 83 – maj 84

Samo Resnik bo na dan izida Tribune že vojak. Predstavniki mariborskega organa za ljudsko obrambo je zanikal, da bi bil vpoklic redno vpisanega, a politično slabo zapisanega študenta sredi letnika politično motivirano šikaniranje. Samo upa, da se bo živ vrnili.

RECENZIJE

Najnovejše prozno delo Mihe Remca predstavljata dve ZF noveli, *Lovec* in *Nečista hči*, ki sta letos izšli v eni knjigi pri Pomurski založbi. Avtor izjemno okusne knjižne opreme, Matjaž Vipotnik, se je pri oblikovanju naslovnice izognil tipični ZF likovni ikonografiji in na estetsko in umetniško prepričljiv način posredoval nadrealistično usmerjenost Remčeve proze.

Novela *Nečista hči*, ki je bila prvič objavljena leta 1985 v zagrebškem Siriusu in se tokrat predstavlja v slovenskem jeziku, je uspešnejše delo. Avtor je v pripoved, ki jo označujeta osrednja motiva jalovosti in plodnosti, medsebojne človeške odnose pa prepleta problem krvoskrustva, postavil določene parametre ekološke grozljivke. Na prvi pogled je sicer videti, da pripoved nezadržno drvi v pesimizem in pogubo, vendar je piscu uspelo premostiti taka razmišljanja. S končnimi pasażami, ko se iz čistega obupa in brezizhodnosti poraja up nadaljnega iskanja in spoznanja, da človeku nekoč mora uspeli, je Remec ustvaril poetsko metaforo o človeških stremenjih k lepšemu in boljšemu življenju. Opravka imamo torej z novelo, katero lahko brez pomisleka uvrstimo med najkvalitetnejše jugoslovanske stvaritve v znanstveni fantastiki. *Nečista hči* je malodane literarno

popolno delo in le redka so tista mesta, kjer je avtor mogoče nekoliko preveč dolgovzen in bi bilo mogoče odpiliti besedo ali dve. V vsakem primeru je novela pisana funkcionalno, svet, ki ga podaja avtor, je popolnoma prepričljiv, karakterizacija je dovršena in tako ni čudno, da novela bralcu nudi izjemen umetniški užitek.

Druga novela nosi naslov *Lovec* in je tokrat prvič objavljena. Remec se je tukaj posvetil tematiki nekakšnega psihičnega vampirizma. Glavni junak pripada nižji humanoidni kasti, ki jo ljudje višjih kast izkoriščajo tako, da vpijajo njihova čustva, doživetja in vsesplošno podoživljajo njihovo spoznavanje objektivne stvarnosti. Že zaradi same pestrosti doživetij in občutij je novela nujno obarvana bolj pustolovsko, saj raznovrstnost okolij in doživetij v življenju junaka in njemu podobnih nudi pripadnikom višjih kast naslajanje z najrazličnejšimi čutnimi doživetji. Pisatelj je v ta okvir postavil ljubezenski trikotnik, ki ga sestavljajo lovec na čutila, njegova gospodarica in deklica, katero lovec slučajno odkrije nekje na pobočjih Himalaje. Remec je tudi v tej noveli znova poudaril vrednoto ljubezni, s katero človek ohranja svojo človečnost. Ljubezen je osnovna človeška prvina, s katero se posameznik lahko upre bodisi po-

skusom psihičnega podjarmljanja ali kakršnimkoli drugačnim načinom zaslužnjevanja človeškega duha. Novela *Lovec* je bistveno manj uspešna od *Nečiste hčere* predvsem v dognarosti in prepričljivosti medsebojnih odnosov posameznih akterjev. Nasploh se zdi, da se je avtor nekoliko preveč poglobljeno posvetil posameznim rahlo erotskim scenam, medtem ko ostajajo nekatera vprašanja: predvsem o odnosih med pripadniki različnih kast in nasploh o svetu, v katerem živijo, brez zadovoljivih odgovorov.

Remec nedvomno sodi med naše najboljše pisce ZF fantastike. Napisal je kar štiri ZF romane: *Votlina* (1978), *Prepoznavanje* (1980), *Iksion* (1981) in *Mana* (1985). Čeprav jih lahko prav vse štejem za zelo kvalitetna in angažirana literarna dela, pa se predvsem z *Nečisto hčerjo* znova potrjuje teza, da je prav oblika novele tista literarna kategorija, katera Remcu najbolj leži in pri kateri najbolj prihajajo do izraza njegove literarne kvalitete. Mogoče prav dolžina novele omogoča optimalen izkoristek pisateljeve ustvarjalne moči, ki se v nekaterih njegovih daljših delih izgublja bodisi v prerazvlečeni fabuli ali pa v slepih tokovih, ki spremljajo glavno pripoved.

ŽIGA LESKOVIŠEK

ZUNAJ

Zdaj vanj zabijajo žeblje. Mučno je biti priča takemu prizoru, ampak odločil sem se, da bom gledal do konca. Navsezadnje je posnetek črno-bel (*barvnege ne bi prenesel*), kar omogoča, da vse skupaj opazujem iz nekakšne daljave. »Oče, odpusti jim,« reče, »saj ne vedó, kaj delajo.« In tako dalje in tako naprej, medtem ko se prizor bliskovito spreminja in se na platnu prikaže nebo.

Ko se kamere spet usmerijo nanj, je že nekje na visokem in prenaša muke; njegovo telo je razprostrto v klasičnem položaju, in čeprav je zorni kot majhen, lahko ob robovih slutim oba tatova. Vse je čisto tako, kot se spominjam, in ko zrem na platno, se zavedam, da sem kar dobro zvozil skozi najhujše, in da bo od zdaj naprej vedno lažje. Slišal sem, da do nezavesti ali do poskusov paničnega bega, pride največkrat med začetnimi sekvencami; tistim, ki prenesejo te, je samo križanje skoraj olajšanje. »Nocoj se ti pridružim v raju,« reče (*ali nekaj podobnega*) in oko kamere se dolgo časa zadrži na njegovem obrazu, nato počasi zdrse po pokrajini in prizor zbledi. Platno pred rnevoj potemni in fluorescenčna svetloba polagoma napolni prostor. Počasi se dvignem s svojega sedeža in opazim, da me pazniki niso zapustili. Ves čas so bili tukaj in so nedvomno z menoj gledali film, obkrožajoč moj sedež v sicer prazni dvorani. Bežno pomislim, kako se morajo počutiti, ko gledajo ta film trikrat ali štirikrat dnevno skozi vsa leta svoje službe. Začutim kanček sočutja... dokler se ne zavem, da njim to ne more biti dosti več kot služba, in da so do tega filma gotovo že zdavnaj postali ravnodušni – in do še marsičesa drugega.

»Gremo,« mi reče najvišji in najmočnejši, po vsem videzu njihov vodja. Na sebi spet začutim njihove roke. Ta prijem mi je postal tako domač, kot utripanje lastnega srca. Odvedejo me iz dvorane po nekem hodniku v drugo sobo, kjer sedi Zasliševalec. In ko stopim predenj, se zavem vsega (*le kako, da se mi prej ni posvetilo*); popade me vrto-

glavica in sprašujem se, ali bom vzdržal. »Kako je prenašal?« vpraša Zasliševalec.

»No,« reče paznik, ki me drži, »med začetnimi odlomki se je zdelo, da kaže znake vznemirjenosti, zadnje dve tretjini pa je mirno gledal.«

»Nisem,« rečem. »Grozno sem bil pretresen. Bil –«

»Tišina!« zavpije Zasliševalec in doda z mirnejšim glasom, »priložnost boš imel pozneje. Ali je kazal kakšne znake kesanja?« vpraša paznika.

»Ne.«

»Ste na njegovem obrazu opazili kako spremembo –«

»Ne,« da bi videli,« odvrne paznik, drugi pa prikimajo. Vsi štirje odstopijo od mene, za korak, se zasliševalcu priklonijo, na njegov znak pa se obrnejo, zapustijo sobo, tlesk ključavnice pa odmeva. Sam stojim pred Zasliševalcem, in na njegov migljaj se spustim v sedež, da se gledava čez mizo. Proti Zasliševalčevim znamenjem ni nobenega priziva. Kot sem slišal iz mnogih virov, je ob preiskavi edino upanje popolnoma sodelovati in pokazati ob filmu čustveni odziv, ampak kako naj hlinim čustveni odziv, ko pa ga v bistvu sploh ni. Ne znam se prenaresati, svojih resničnih čustev ne znam skrivati. To je tudi glavni vzrok, da sem zdaj v tem položaju.

»Nobenega kesanja,« reče Zasliševalec. »Pravijo, da nisi pokazal nikakršnega kesanja.« Je mršav možiček trdega pogleda in strah vzbujajočih potez, vendar si prizadevam, da o njem ne bi razmišljal kot o osebi. Le Zasliševalec je.

»Sem,« rečem. »Pokazal sem kesanje. Nihče ne more trditi –«

»Tega ne počenjamo radi,« reče. »Procedura ni ravno posrečena, ampak trudoma smo jo razvijali dolga desetletja, kot sodno sredstvo. Če bi bil kak boljši, manj boleč način, bi ga uporabili. Dolgo časa smo potrebovali, da smo zasnovali preizkus, ki je tako neizprosno in pošten, kot je tale, in ne moremo ga zavreči, vsej njegovi težavnosti navkljub. Zmogel si gledati do konca.«

»Kaj pa naj bi bil storil?«

vprašam. »V dvorani sem sedel obkrožen s pazniki. Beg je bil nemogoč.«

»Ali si poskusil?«

»Ne,« rečem po premolku. »Zdelo se je brezupno.«

»Zdelo se je brezupno,« ponovi Zasliševalec. Videti je, kot da se smehlja. »Prav za to gre. Še pomislil nisi na to, da bi poskusil oditi. Hotel si gledati.«

»Nisem hotel.«

»Pač, hotel si, sicer bi poskusil oditi. Ali pa bi si zakril oči, zdrsil pod sedež ali omedlel. Mnogi omedlijo.«

»Rekli so mi, da moraš gledati do konca.«

»Kdo?« vpraša Zasliševalec. »Tvoji pajdaši?« Njegov nasmeh je zdaj pristen.

Na to vprašanje ni mogoče nikakor odgovoriti. Na stolu zlezem vase, kakor nisem v dvorani, in zmajem z glavo. »Mislim sem, da je treba ob-

vezno gledati do konca.«

»Ne, ni treba,« odvrne Zasliševalec. Ozre se, pogleda proti steni, potem spet vame. »V tem je bila tvoja napaka.«

»Nisem vedel. Nisem vedel.«

»Hladnokrven človek si,« reče Zasliševalec. »Človek, ki ne pozna kesanja, človek brez čustev, človek, ki lahko gleda film o križanju brez čustvenega odziva. Veš, film je pristen. Niti predstavljati si ne moreš kakšne težave smo imeli, da smo lahko poslali kamere nazaj v času in posneli film. Si mislil, da je rekonstrukcija ali pa preigravanje?«

»Ne.«

»Ne,« reče Zasliševalec. »Jasno, da nisi. Bilo je resnično, in sprejel si dejstvo, da je resnično, vendar si mogel gledati in praviš, da so ti pajdaši rekli, da je to pogoj, da opraviš preizkus.« Zmajem z glavo, z dlanjo ploskne po mizi, odpre predal in ga zaloputne z zvokom dokončnosti. »Veš kaj bomo morali zdaj storiti, kajne?« reče.

»Vem,« rečem. Bral sem zapiske o tem in vem. Tega nikakor ne morem zanikati.

»Žal nam je. Tako daleč smo prišli le s tem preizkusom, ki je resničen in njegovemu izidu ni moč oporekati. Žal mi je,« reče Zasliševalec.

»Žal mi je.«

»Prosim,« rečem. »Še enkrat ga bom gledal. Dajte mi še eno priložnost.«

»Se ene priložnosti ni,« reče Zasliševalec. »Naš Gospod ni imel še ene priložnosti.« Seže pod mizo in pritisne na gumb. Zaslišim kolesje v stenah, kako se razpirajo pletene stene, streha se odpre in spusti noter sonce. Nekje na visokem sva.

»Žal mi je,« ponovi Zasliševalec, »res žal.« Nato izgine (*gotovo je bil že od samega začetka stroj*), puščaje za seboj zadnje kar mi govori, zadnje kar slišim: ... vendar lahko le med takimi kot si ti najdemo pravega Izbranega.«

Potem pa kot v sanjah zaznam zven žeblijev v svojem mesu.

Cuj brnenje kamer.

Berry N. Malzberg

Prevedel MITJA ZUPANČIČ

POROKA V MARIBORU

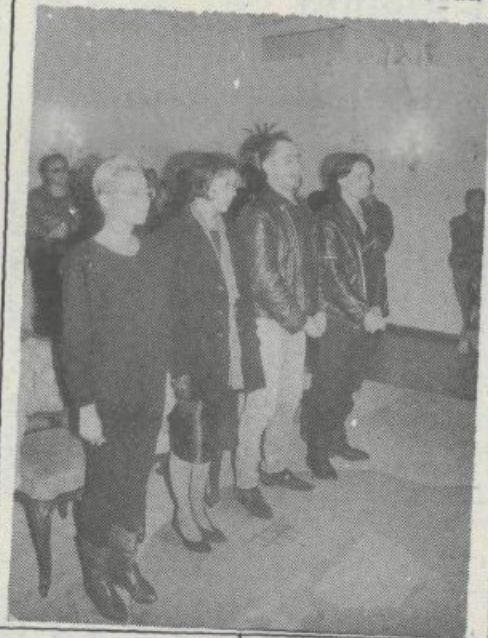

Maribor, pridružili so se mu fantje iz *Direktne akcije*, za njimi je vnovič pel Mario. Vse je kazalo, da se mu bo pridružil tudi matičar, ki pa je žal prišel le povedat, da v poročni dvorani zaradi hrupa ne more delati. Škoda, ker je bilo koncerta hitro konec. Vendar so vse vnete ljubitelje glasbe koj začeli navduševati narodnjaki od nalsednje poroke, ki mimogrede, niso nikogar motili, pa čeprav so vriskali pred vrati posvečenega prostora. Povabljeni, naključneži, v glavnem drugačneži z mariborskimi vaškim posebnežem Jurčkom na čelu smo se morali počasi raziti.

Razmisliti je bilo potrebno, kako priti v približno 40 kilometrov odda-

ljene Trate, kjer naj bi svetovali. Razmislek so malce zmotili miličniki, a so hitro odšli. Podobno se je zgodilo tudi s svati, ki smo se kakšno uro kasneje zbrali v eminentnem discu Fotogrupe M na Tratah. Ob kostanju in moštu smo se imeli zelo lepo še dolgo v noč. O tem zgovorno govorijo tudi fotografije. *Iz poroke ni potrebno delati panike, lahko se naredi tudi zelo, zelo prijeten žur.* Pa čeprav na predvečer Vseh svetih. Dušanu Hedlu, frontmenu CZD, članu UK ZSMS Maribor, uspešnemu organizatorju koncertov in njegovi izvoljenki želimo, da še naprej ostaneta na liniji in da v duhu linije vzgojita tudi naraščaj.

Dialektika je nauk o spremembah, o zakonitosti sprememb v prostoru in času, v nas in okoli nas, nauk o spreminjajočih se razmerjih... Spreminjanje razmerij daje tudi življenju vsakega posameznika lastno razsežnost. To sta ugotovila tudi **Dušan Hedl**, CZD, in **Jasna Božič**. Zадnjega oktobra sta svojo ugotovitev materializirala. Stopila sta pred matičarja, si rekla DA, se poljubila, kasneje pa še nazdravila. V mariborskem Rotovžu se nas je zbralo kar nekaj. Fotoaparati so škljocali, kamera brnela, kozarci pa zvonili. Srečno spremembo v življenju mladega para je na slovesen način obeležil Mario Marzidovšek s skladbo *Policijska država*

20. Bilten

izdavač: Ilije Moljković, Pločarska 8, Novi Beograd
Urednik: Dragomir Čudić, Beograd, politički
tehnički urednik: Predrag Dragović, Beograd, slikar
Godina II, Broj 20, 200 primeraka

U OVOM BROJU:		
OBAVEŠTENJA		
PRILOGICI		
PREKRŠAJNI POSTUPAK PROTIV ILIJE MOLJKOVIĆA: Izvod iz zapisnika sa ročišta održanog 9. decembra Završna reč branioca Ilije Moljkovića Završna reč okrivljenog DOPIS VIŠEG JAVNOG TUŽILASTVA IZ NOVOG SADA POKRETAČI		
O B A V E Š T E N J A		
REŠENJE u prekršajnom postupku protiv Ilije Moljkovića Opštinski sudija sa prekršaje Opštine Novi Beograd donesla naknadno i dostaviće ga pismenim putem.		
U FINANSIRANJU ovog broja BILTENA učestvovali su i Milovan Šaljić i Dragan Žiković, pokretači.		
PRILOGICI: I.G.		5.000
Milovan Šaljić		5.000 dinara

A D V O K A T
Slobodan M. Perović
11000 Beograd
Majke Jevrosime br.8-1
Telefon: 340266 i 331071
Telegram: APERO Bgd.
Telex: 12425 apero vru
Beograd
9. decembar 1987.

ZAVRŠNA REČ BRANILOCA
ILIJE MOLJKOVIĆA
PRED OPŠTINSKIM SUDIJOM ZA
PREKRŠAJE OPŠTINE NOVI BEOGRAD

Moj branjenik je okrivljen da je "kao građanin izdao novine suprotno odredbama Zakona o javnom informisanju, i to po čl.150.st.1.f.3.

Vama je, družte sudije, palo u doo da primenite jedan od najdemokratskijih zakona o štampi u istoriji Srbije.

Neću da idem daleko u prošlost i da poredim današnju Srbiju sa Srbijom kralja Milana [of dok je bio knez], to jest sa onom Srbijom u kojoj se, pre više od jednog veka, pojavila prva "Samouprava". Hoću samo da podsetim na jedan događaj koji se zbio u Novom Sadu, pre otprilike 35 godina. Po tada važećem Zakonu o štampi, a valjo je za celu teritoriju Jugoslavije, ne kao danas, troje mladih ljudi, intelektualaca, bez velikih problema ostvarili su svoju ideju i izdali novine, privatne novine, pod nazivom "Četrdeset peti paralela". Pokretači ovog lista nisu imali nikakvih problema oko izdavanja, jer ondatnji zakon o štampi nije propisao nikakve prethodne provere i dozvole. Jedina njihova obaveza bila je da jedan primerak svojih novina dostave javnom tužiocu.

Današnji, sada važeći Zakon o javnom informisanju, u svojim članovima 54. i 55. propisuje tako obilnu i složenu proceduru da je nemoguće pojedincu izdati privatne novine.

Igram slučaja, trideset godina nakon izlaska "Četrdeset pete paralele", s jesi 1983. godine, opet u Novom Sadu, i opet troje intelektualca (među kojima i Ilija Moljković), odlučili su da pokrenu novine koje bi pisali sami. Čitaoci. Tako je nastalo i ime: SAMOUPRAVA.

Ova ideja, pretvorena u inicijativu, okupili je oko 250 jugoslovenskih intelektualaca, koji su se zvanično izjasnili kao pokretači lista i zahivali, pred nadležnim organima, dobijanje odobrenja za izdavanje novina. Jedino što nisu učinili je da nisu dali obaveznu da se u ovim novinama neće pojavljivati napisi političke sadržine.

Verovatno da je to i glavni razlog zbog čega dozvola nije dobijena. Inače ne vidimo rastiog lista bi inicijativa pokretača "Samouprave" bila odbijena kada je u novembru ove godine, odobreno izdavanje lista "Mata privreda" u Pančevu, bez ikakvih problema, ali se izjavom glavnog urednika da na stranicama njegovog lista "neće dobiti mesto društvena, politička, socijalna i pravna pitanja".

No, da ostavimo politička pitanja po strani, a da analiziramo pravna, vezana za ovu "prekršajnu" situaciju.

BILTEN 20 — 10. decembar 1987. — 2.

U prekršajnoj prijavi se tvrdi da je Ilija Moljković "izdao novine Biltenu" protivno odredbama Zakona o javnom informisanju. Odbrana to osporava, tvrdeći da Biltenu nisu novine, već samo i jedino interno sredstvo komunikacije među pokretačima "Samouprave". Objašnjenje je jednostavno: broj pokretača je suviše velik da bi se moglo obezbediti usmeno informisanje.

Dakle, suština pravne kvalifikacije je u odgovoru na pitanje da li je bilten pokretača "Samouprave" sredstvo javnog informisanja ili ne. Odbrana smatra da je odgovor jasan i da se iz same sadržine Biltena, kao i iz načina njegove distribucije tako može utvrditi da se ne radi o javnom glasilu, štampi ili biltenu namenjenom objavljivanju informacija za javnost.

Lako je to uporediti uvidom u odredbe čl.9. saznavaćeg Zakona o osnovama sistema javnog informisanja, i čl.11. i 31. i 35. republikog Zakona o javnom informisanju Srbije. Svuda se ističe da se bilten može smatrati javnim glasilom ili štampom jedino ukoliko je namenjen informisanju javnosti.

Dakle, Ilija Moljković može biti kažnjen prema odredbama čl.150. Zakona o javnom informisanju, jedino ukoliko je, kao glavni i odgovorni urednik, odosno izdavač (što je tačno), izdao novine, dakle glasilo namenjeno javnosti (što nije tačno).

Odbrana smatra za prepušt bog sudu što nije prihvatilo predlog za saslušanje svih pokretača "Samouprave". Na taj način propuštena je mogućnost da se utvrdi način distribucije internog biltena. Ali i iz same sadržine svih biltena može se utvrditi da oni služe jedino za interno informisanje pokretača, i to samo u pitanjima koja se odnose na osnivanje lista "Samouprave". Tu nigde nema elemenata koji bi se mogao nazvati "izdavanje u cilju informisanja javnosti", jer se ograničen broj pokretača ne može smatrati javnošću.

Takođe je propušteno da se, putem veštacenja, utvrdi karakter Biltena. Tvrdnja da se radi o novinama, smatrao, bila bi odbacena od strane svakog ilica stručnog u oblasti novinarstva i izdavaštva. No, međutim, smatramo da i sudija za prekršaje samo da utvrdi ovu činjenicu.

Sve što je rečeno ukazuje na, po shvatanju odbrane, jedini mogući zaključak: Ilija Moljković nije izvršio prekršaj za koji ga terete. Njegovo ponašanje, sve radnje koje je učinio, ukazuju na njegovu spremnost da u potpunosti poštuje sve zakonske propise, ma koliko oni neodgovarajući i restriktivni bili. Ali, zahtevu za pokretanje postupka i u dopisima Republičkog komiteta za informisanje. Njihove neobrazložene tvrdnje, odbijanje da se pred sudom pojave i usmeno objasne zbog čega smatraju da se bilten pokretača "Samouprave" može smatrati novinom, ukazuju samo i jedino na nemogućnost davanja bilo kakvog obrazloženja i na takljanjanje iz autoriteta državnog organa. Odbrana se nada da takva pravna tumačenja neće biti relevantna za ovaj prekršajni sud.

Zbog toga predlažem oslobodujuću presudu.
Branilac:
Slobodan M. Perović

Završna reč okrivljenog
pred sudijom za prekršaje SO Novi Beograd Svetomirom Nikolideom
9. decembra 1987.

Kao pojedincu, naredne reči čine mi se, zasud, zaludnim. Pa ipak, pošto u izdavanju BILTENA te i u ovom postupku imam moralnu i materijalnu podršku 236 pokretača lista "Samouprava", dakle i obaveznu prema njima da ne odustajem od onog što sam započeli, ponoviću neke stvari o koje se podnosiocu zahteva za ovo prekršajno gonjenje neprestano oglašuju kao birokratski silnici.

I
U trećoj glavi Ustava SRB (SLOBODE, PRAVA I DUŠNOSTI ČOVJEKA I GRAĐANINA), u členu 167 stav 3 proklamovano je da i "građanin... mogu, pod uslovima određenim zakonom, izdavati štampu i širiti informacije putem drugih sredstava informisanja". Polazeći od toga, savezni zakon o osnovama sistema javnog informisanja ("Službeni list SFRJ", broj 39/85) propisao je, u členu 30 stav 1, skoro istovetnu odredbu: "Građanin... mogu, pod uslovima utvrdjenim zakonom, izdavati štampu i širiti informacije preko drugih sredstava javnog informisanja."

U stavu 2 istog člana (30) ovaj zakon propisao je i da: "Najmanje deset lica može izdavati štampu u skladu sa zakonom."
II
Inicijativa za izdavanje lista "Samouprava" podneta je Socijalističkom saveznoj opštini Stari grad u Novom Sadu 1. maja 1984. kada se, po zakonu, u svojstvu osnivača i izdavača mogao pojaviti pojedinac.

Polje stupanja na snagu pomenutog saveznog zakona i usaglašavanja republičkih i pokrajinskih sa njima, nas prvih petoro pokretača "Samouprave" zatekli smo se u situaciji da nam se za izdavanje lista potrebno još najmanje toliko građanin. I u tu svrhu, 8. marta 1986. godine formulisali smo interni akt, DOGOVOR POKRETAČA "Samouprave" - koje je mogao da pristupi svako ko je "spreman da moralno i materijalno ispomaze nastojanje da takav list što pre izađe". (Odgovor je objavljen u prvom broju BILTENA 27. marta 1986, zatim u jedinom broju Obaveštenj u pokretačima 20. marta 1987, a treći put u BILTENU broj 19 3. decembra 1987, u okviru prenete emisije Omladinskog radija iz Zagreba.) U členu VI Dogovora zapisali smo: "O svim koracima koji se preduzimaju radi upisa "samouprave" u registar javnih glasila redakcija

BILTEN 20 — 10. decembar 1987. — 3.

de na prikladan način obavestavati SVE zainteresovane." A kako nam se već u toku marta pridružio preko 50 ljudi došli smo na ideju da ih o preduzimanju koracima obavestavamo putem internog biltena. To je po tadašnjem vojvodjanskom Zakonu bilo dozvoljeno. Kada je ovaj zakon potvrdio put inoviran zbog naših inicijativa oko izdavanja lista i odobrilo 167 građaninima ukraćona ka mogućnost ("Službeni list SFRJ", broj 15/87), sa izdavanjem BILTENA pokretača "Samouprave", od broja 11, prošli smo u Beograd i tako sam ja postao njegov izdavač.

III
Na prethodno iznete činjenice ukazivao sam već više puta, i u pisanim podnescima i pred ovih sudijom za prekršaje. Iako je svako poštovanje ove vrste zasorno, istraživanje Republičkog komiteta za informacije u zahtevima da budem prekršajno kažnjen sili me da podsetim bar na dva takva podneska.

U BILTENU pokretača "Samouprave" broj 14 od 19. septembra o.g.), u podnesku Višem javnom tužiocu u Novom Sadu (od 12. septembra) stoji: "Samouprava" je samostalni narodni list u osnivanju. Radi obavestavanja pokretača izdale se bilten INTERNOG karaktera. Do sada je izašlo 13 brojeva u kojima su štampane samo one stvari koje se nemerodno tiču postupka oko izdavanja lista."

Nesto podrobnije, isto ovo izneso sam i u pismu Republičkom komitetu za informacije 20. septembra o.g.), u kome sam, kao punopravan građanin ove zemlje (citoyen), zamolio da Komitet kao nadležna ustanova da svoje stručno mišljenje i o tome, citiram, "kakav je uopšte praktična mogućnost da u Beogradu, kao građanin kojima to zakon dozvoljava, izdajemo BILTEN pokretača "Samouprave" ako ovaj njegov oblik i sadržaj podležu registraciji".

Naime, 17. septembra o.g. primio sam od ovog sudije, Svetomira Nikolice, poziv za okrivljenog i, u prilogu, primerak Zahteva Okružnog javnog tužilaštva da se protiv mene pokrene prekršajni postupak zato što sam, i ovde moram da citiram:

"... protivno odredbama čl. 54. i 55. Zakona o javnom informisanju SR Srbije izdao NOVINE "Biltenu" br. 11 "Samouprave", samostalnog narodnog lista u osnivanju u 1987. Primeraka, a potom ih BASTURAO, iako ovo JAVNO GLASILO nije registrovano kod nadležnog organa, te ... Od prvih primeraka ove ŠTAMPANE STVARI nije dostavio 3 primerka Okružnom javnom tužiocu u Beogradu..."

Na osnovu ovog zaključio sam da sam verovatno pogrešio što i Komitetu nisam dostavio po 1 primerak ranije izašlih brojeva BILTENA, pa sam mu, u pomenuto pismo od 20. septembra, priložio po primerak broja 11, 13 i 14 (a u posebnom pismu Tužilaštvu po 3 primerka brojeva 13 i 14).

Dakle, na to svoje pismo Komitetu očekivao sam pre svega odgovor kako kao građanin možemo u Beogradu izdavati BILTEN pokretača "Samouprave". Namsto nekog takvog odgovora, ili eventualnog objašnjenja/tumačenja zašto naš bilten ne možemo ovde izdavati, stigao je dopis Komiteta (od 14. oktobra) koji je potpisao pomoćnik predsednika Toran Josipovića. A već na koverti, kao i na samom dopisu, stoji: "I.M. Izdavač LISTA "Biltenu" - "Samouprava", samostalni narodni LIST U OSNIVANJU". Ova jezička besmislica (izdavač lista koji još nije osnovan) ina, naravno, neuko birokratsko pokriće. Tek naime krivotvorenjem snog naziva/zaglavljaja našeg biltena, "visprenim" izostavljanjem reči pokretača iz zaglavljaja, moglo se nekako nategnuti da to ipak tapadne list a ne bilten. Svejedno koliko nemušto zvučalo.

U samom pak dopisu, pomoćnik predsednika Komiteta proizveo je BILTEN u JAVNO GLASILO sledećom voluntarističkom logikom: "Na osnovu uvida u dostavljene brojeve "Biltenu"... ustanovili smo da ovo glasilo podleže obaveznoj registraciji. Ni reči o tome zašto podleže.

A budući da je Komitet u medjuvremenu, od 30. septembra, Sudiji za prekršaje i dalje protiv mene podnosio zahteve za kažnjavanje svejedno tvrdeći da izdaje novine (član 150 stav 1 tačka 3 Zakona), sama takva ustrajno ponavljana tvrdnja, svojom besprikladnošću i visokoj nakošu uslanove koja je izriče, automatski me je već, istovremeno, i okrivljavala i proglašavala krivim. Dakle, bez ikakvog obrazlaganja te eventualne skrivljaj/počinjenog prekršaja.

Sve u svemu, postupaajući tako poput kakvog oklopljenog silnika, Republički komitet je prevratio ig na mene da grad Sudija za prekršaje dokazuje da nisam počinio prekršaj za koji me okrivljuje. A u pravu, u pravnoj državi, koliko mi je poznato, dokazivanje nečije savinosti je na onome koji optužuje, tuži, okrivljuje; ne na okrivljenom.

Eto, i zato mi reči koje ispisujem, kao pojedincu izgledaju zaludne.

IV
Na poziv S. Josipovića od 14. oktobra, 28. oktobra uputio sam pismo predsedniku Republičkog komiteta za informacije Živoradu Djordjeviću i argumentima osporio valjanost napred iznetih tvrdnji njegovog pomoćnika. U to, uverenjen da se ne marja od ustanovinih nadležnika računem u svoja građanska prava, predložio sam mu da se pitanje da li građanin imaju ili ne pravo da izdaju biltene raspravi onako kako dolikuje intelektualcima, u Komitetu, a ne kod Sudije za prekršaje. Valjda kao pokrovitelj dopisa svog pomoćnika, ili možda, pre, kao dugstruko ovlašćen da u ovom prekršajnom postupku i okrivljuje i veštaci o krivići, - predsednik Komiteta se naprosto ogledao o moje pismo. Za njega kao da tu uopšte nije reč o njemu ravnopravnom građaninu

iscitoyeni koji zastupa svoja moguca prava ved o tamo nekome političku nezajakim i od sluge Jerneja.

Predsednik Komiteta jednako se tako oglasio i o sličan pismeni predlog osnivača "Samouprava" Siniše Nikolića, izdavača prvih 10 brojeva BILTENA.

Imesto odgovora, iz Komiteta su pristigli novi zahtevi za kažnjavanje - zbog izdavanja biltena u kojima smo te predloge predsedniku Komiteta publikovali (brojevi 17 i 18).

Rikancerije radi, napominjem da je Komitet podneo takav zahtev i za BILTEN broj 12. Bili se celokupni tiraz inače zapljenjen u svom Sadu još 1. jula i do dan-danas nije nam vraćen nijedan primerak. A Republički komitet za informacije SR Srbije odnekud je postigao da za svoje potrebe - gonjenje mene kao izdavača i BILTENA broj 12 - od novosadskog SUP-a "iskasni" jedan primerak i njegovu kopiju prosledi Sudiji za prekršaje.

Šta dakle meni (ili bilo kome drugom) kao izdavaču "privatnog" BILTENA pokretača lista u osnivanju, u takvoj situaciji, preostaje sem da se, pred Sudijom za prekršaje, upustim u vratolomiju da sam tumačim zakon?

Ako već Ustav SFRJ, naime, i savezni Zakon o osnovama sistema javnog informisanja, a shodno njima i Zakon o javnom informisanju SR Srbije, dozvoljavaju građanima izdavanje "privatnih" novina/stranica, onda je logično, a utoliko i pravno-teorijski osnovano, pretpostaviti da su Zakonodavci pri tom projektovali i mogućnost da isti ti građani, kad već mogu izdavati novine, takođe mogu izdavati i biltene. Zašto bi "privatni" građani u tom pravu bili prikradeni, a oni drugi, "društveni", udruženi građani (u ustanovama, organizacijama, udruženjima građana itd.) privilegovani? Kakva bi to pravna država bila?

Ova pitanja ne postavljam tek puke logičke ili retoričke radi. Pri toj upitnosti pomislijam, tojest, i na sumornu udes svega što je u posleratnoj Jugoslaviji kršćavano kao privatno, a u tom kontekstu i na činjenicu da su svi posleratni zakoni o javnom informisanju dozvoljavali i "privatnim" licima zvanim građani da izdaju novine. A "odnekud" su tekli pokušaji, izdavanja novina "od strane građana", bili izuzetno raski i svaki je brzo gasnuo, da ne kažem ugušivan, ili sprečavan, premda je ovo dvoje poslednje tažnije reči.

Elem, pri takvom odnošenju prema svemu što je privatno, pa i tom izdavanju "privatnih" novina koje je zakon, kažen, dozvoljavao, tokom vremena stvarana je, pomislim, od idealističkih čistunaca na nasleđnim mestima, potom i u ustrašenoj javnosti, jedna predrasuda da sve što je privatno nije "u duhu sistema", da se najbliže izražim: iako je ta predrasuda dobrano prevaziđena u mnogim područjima, u oblasti javnog delovanja - u koje spada i izdavanje "privatnih" novina koje bi se bavile i politikom - ona je još itekako žilava. Duboki su joj koreni.

Da ukratko navedem dva primera koji nedvojbeno svedoče o dubini te ukorenjenosti. U "Ilustranoj Politici" od 1. decembra o.g. na strani 23 objavljen je tekst o pokretanju "prvog privatnog lista u Jugoslaviji": "NOVINE BEZ POLITIKE".

Manje spektakularno, ali rečitiše, o ukorenjenosti predrasude o tzv. privatnim novinama svedoči primer lista u osnivanju "Samouprava". Zapreke na koje smo nailazili još od samog obelodanjivanja naša o pokretanju lista mogle bi se, metaforično govoreći, ovako opisati: - Dobro, tačno je, imate pravo po zakonu, ali takve novine i nije poželjno izdavati. Još je, brate, rano, sačekajte da sazru uslovi.

Počesto su, pak, te zapreke demonstrirane onako kako to sad čini Republički komitet za informacije.

A s obzirom na žilavost pomenute predrasude, prirodno je bilo očekivati da će i samo izdavanje biltena tog lista u osnivanju naići na slične zapreke. Eto, zato sam napred postavio ona dva pitanja. Nadležnici koji smatraju da i nije poželjno da građani izdaju novine koje će se baviti i politikom, da još nije ("za njihovih mandata") i sazele vreme za to - iako, eno, u Sovjetskom Savezu ("glasnost") i u Poljskoj ("Res Publica") jeste, - takvi će nadležnici pre razmišljati kako da spreče izdavanje "privatnog" biltena, u krajnjoj liniji i samog lista, nego o onoj projektovanoj mogućnosti u Ustavu i Zakonu: da građani mogu izdavati i biltene.

To je, po meni, osnovni razlog zašto Republički komitet za informacije izbegava da obrazloži svoje tvrdnje da je BILTEN pokretača lista u osnivanju "nesumnjivo, obiljedno, po svom sadržaju, javno glasilo". (Pošto ne posedujem nijedan primerak ni kopiju Komitetovih zahteva, onemogućen sam da baš doslovno navodim šta u njima piše.)

Kad već Komitet tako izričito ustvrđuje da je naš bilten "po svom sadržaju javno glasilo", u prilici sam, držeći sudi, da vam predotim prosto fantazmagorijske posledice takve izričitosti.

U prvom (zaradi broju Obaveštenja pokretača lista "Samouprava" od 20. marta o.g. (prilažen primerak) objavljena su sva dokumenta, aksi koje Zakon predviđa da se moraju podneti za pokretanje javnog glasila (Inicijativa Socijalističkog Saveza, Programski orijentacija, Program-ska koncepcija...). Prva rečenica u Programskoj orijentaciji glasi: "Samostalni narodni list "Samouprava" orijentisao se prva svega na objavljivanje priloga čitalaca." A u Programskoj koncepciji ispisano je između ostalog sledeće: "U "Samoupravu" bi čitanci a ne novinari

isali redakcije. To će biti list u kome će čitanci biti glavni pisci. Posao redakcije biće da priloge čitalaca priredi za štampanje, da ih oblikuje i grupiše po temama."

Ako je ovo ovako, a jeste, šta odgovoriti Republičkom komitetu kad tvrdi da sam ja "izdavač lista "Bilten"- "Samouprava"...? Ima li i u kojem BILTENU pokretača "Samouprave" ikakvih priloga čitalaca?

Povrh svega, u već navodjenom dopisu pomoćnika predsednika Komiteta "velikodušno" mi je ponudjeno i da, čak, registrujem BILTEN: "Na osnovu iznetog, skrećemo vam pažnju da ste u obavesti da u roku od 30 dana dostavite dokumentaciju ovom Komitetu za registraciju ovog glasila."

Dakle, mi kao pokretači treba tu nekako izmedju sebe sve to da smandriljamo pa da je Komitetu podnesem takvu dokumentaciju koja bi u potpunosti bila suprotna samoj zamisli o listu "Samouprava". Jer, u BILTENU pokretača "Samouprave", ni u jednom dosad izišlom broju, nema ništa od onog što je predviđeno Programskom orijentacijom i Programskom koncepcijom. I kakva bi programska koncepcija tu upote mogla da se smisli na osnovu naših neuspelih dosadašnjih pokušaja da registrujemo list "Samouprava"?

Pred naopakom logikom takvog predloga, da podnesemo dokumentaciju za registriranje BILTENA kao navodnog lista "Samouprava", ja sebe, a verujem i drugi pokretači, doživljam maltene kao maloumnog. A ako ipak nisam takav, kao ni iko drugi od 236 pokretača, onda takva "ponuda" predstavlja najbezobzornije izrugivanje našoj na i lole zdravoj pameti.

VII
Da zaokružim. Kada sam u pismu od 28. oktobra predsedniku Komiteta predložio da se pitanje našeg eventualnog prava da izdajemo bilten raspravi u Komitetu, imao sam na umu i mogućnost da se mi, čak i po uputu samog Komiteta, obratimo zakonodavcu, moжда Ustavnom sudu SFRJ, da o tome iznesu svoje tumačenje. (Pri tom bi se, naravno, izbeglo potpuno nepotrebno, po meni, rasipanje intelektualne i radne energije, i vremena, svih ulesnika u ovom prekršajnom postupku.) Jer ako već postoji onaj ko kao najnadležniji brine o ustavnosti i zakonitosti, zar po društvo nije celishodnije da se ljudska energija i vreme ne straća? Drugim rečima, ako bi zakonodavac stao na stanovite da građani, imajući pravo da izdaju novine, mogu izdavati i biltene, zar je ovaj postupak društveno svrhisodan?

Dakako, i u onom suprotnom slučaju, kad bi zakonodavac stao na drugačije stanovite, društvena svrhisodnost ovog prekršajnog postupka ne bi se znatnije uvećala. Kao pokretači "Samouprave" mi smo se, naime, strogo pridržavali zakona, pa bismo i u takvom (pretpostavljenom) slučaju jednostavno prestali da izdajemo BILTEN pokretača "Samouprave" u ovom obliku.

Ovako pak, na osnovu pukih Komitetovih tvrdnji, pa ni na osnovu eventualne katne ovog sudije, neće biti moguće konačno razjasniti imaju li ili ne građani uopšte pravo da izdaju biltene. Kao pojedinac koji veruje da je zakonit u svom pravu otud du biti upuđen - a uveren sam da ću u tome imati podršku i mnogog pokretača "Samouprave" - da istrajem sve do Ustavnog suda SFRJ.

I pitam se, iznova, ko će tu šta dobiti ako nam taj sud na kraju ipak da za pravo? Kaka je korist čovjeku, da parafraziram Propovjednika, od sveg takvog truda njegovog? Postoji li pravna država samo zato da bi se svejednako ispočetka dokazivalo ono što je ona proklamovala još u starom veku?

Eto, i zato sam na početku napisao da mi se ove reči kao pojedincu čine zaludnim.

Ilija Moljković
Ilija Moljković
izdavač BILTENA pokretača "Samouprava"
(lista u osnivanju)

ZAPISNIK

Sastavljen dana 8. decembra 1987. godine pred Opštinskim odšlom opština Novi Beograd u prekršajnom postupku protiv okr. MOLJKOVIĆ ILIJE.

Umenj pretraz savršen.
Obaveštavaju se okrivljeni i njegov branilac da se se odluka sa pismenim obrazloženjem dostavi odmah nakon donošenja.
Dovršeno u 11, 11, časova

ADVOKAT
Q.9. Dez. 1987
PRIMIO U SVETU SLP
VIŠE JAVNO TUZILASTVO
Broj Ktr.479/87
Dana 7. decembra 1987. godine
NOVI SAKO

SLOBODAN M. PEROVIĆ

ADVOKAT

BEograd

Majke Jevrosina br.8-1

Ovom tužilaštvu podneli ste pritužbu i krivičnu prijavu od 12. septembra 1987. godine protiv Radnika GSUP Novi Sad koji su po Vašem mišljenju protivpravno zaplenili 400 primeraka Biltena "Samouprava" broj 12 i time prekoracili zakonska ovlašćenja.

U pritužbi ste tražili da ovo Javno tužilaštvo naredi povraćaj oduzetih primeraka i ispita pravovaljanost postupanja radnika GSUP-a i utvrdi njihovu eventualnu odgovornost za kršenje zakona.

Ovo tužilaštvo je prvo ispitalo pravovaljanost postupanja radnika GSUP-a, te utvrdilo da su isti postupili zakonito. Jer su dana 7. jula 1987. godine privremeno oduzeli 12 broj "Samouprava" koji je odtampam u privatnoj fotokopirnici u ul. Borisa Kidriča broj 9 u Novom Sadu, postupajući na osnovu člana 120 st. 6 Zakona o javnom informisanju (Sl. list SAPV br. 15/87), koji glasi: "Službeno lice organa Unutrašnjih poslova privremeno će oduzeti predmete navedene u prethodnom stavu, kad u vršenju službene dužnosti sazna za prekršaj iz stava 1 i 2 ovog člana". U konkretnom slučaju to je umnožavanje stampa koja nije upisana u evidenciji javnih glasila, što predstavlja prekršaj iz stava 1 tačka 2 istog člana. Oduzeto da je izdavač ovog broja "Samouprava" Ilija Moljković sa stanom u Novom Beogradu, Pokrajinski komitet za informacije je 2. jula 1987. godine uputio Republičkom komitetu za informacije SR Srbije informaciju o fidavanju "Samouprava" i primere 12 broja lista, na dalju nadležnost. Republički komitet za informacije SR Srbije, kako smo obavestili pokrenuo je prekršajni postupak protiv Ilije Moljkovića, a poznato vam je da je od sada više puta prekršajni postupak vođen i protiv Nikolić Siniše, dakle dosadašnje izdavanje "Samouprava" je nesporno prekršaj.

Iz izloženeo protizlazi da nema osnova za odgovornost radnika GSUP-a, jer nije došlo do kršenja ni jednog zakona, a takođe ni osnova ni ovlašćenja za povraćaj oduzetih primeraka "Samouprava".

ADVOKAT
Q.9. Dez. 1987
PRIMIO U SVETU SLP
VIŠE JAVNO TUZILASTVO
Broj Ktr.479/87
Dana 7. decembra 1987. godine
NOVI SAKO
SLOBODAN M. PEROVIĆ
ADVOKAT
BEograd
Majke Jevrosina br.8-1
Ovom tužilaštvu podneli ste pritužbu i krivičnu prijavu od 12. septembra 1987. godine protiv Radnika GSUP Novi Sad koji su po Vašem mišljenju protivpravno zaplenili 400 primeraka Biltena "Samouprava" broj 12 i time prekoracili zakonska ovlašćenja.
U pritužbi ste tražili da ovo Javno tužilaštvo naredi povraćaj oduzetih primeraka i ispita pravovaljanost postupanja radnika GSUP-a i utvrdi njihovu eventualnu odgovornost za kršenje zakona.
Ovo tužilaštvo je prvo ispitalo pravovaljanost postupanja radnika GSUP-a, te utvrdilo da su isti postupili zakonito. Jer su dana 7. jula 1987. godine privremeno oduzeli 12 broj "Samouprava" koji je odtampam u privatnoj fotokopirnici u ul. Borisa Kidriča broj 9 u Novom Sadu, postupajući na osnovu člana 120 st. 6 Zakona o javnom informisanju (Sl. list SAPV br. 15/87), koji glasi: "Službeno lice organa Unutrašnjih poslova privremeno će oduzeti predmete navedene u prethodnom stavu, kad u vršenju službene dužnosti sazna za prekršaj iz stava 1 i 2 ovog člana". U konkretnom slučaju to je umnožavanje stampa koja nije upisana u evidenciji javnih glasila, što predstavlja prekršaj iz stava 1 tačka 2 istog člana. Oduzeto da je izdavač ovog broja "Samouprava" Ilija Moljković sa stanom u Novom Beogradu, Pokrajinski komitet za informacije je 2. jula 1987. godine uputio Republičkom komitetu za informacije SR Srbije informaciju o fidavanju "Samouprava" i primere 12 broja lista, na dalju nadležnost. Republički komitet za informacije SR Srbije, kako smo obavestili pokrenuo je prekršajni postupak protiv Ilije Moljkovića, a poznato vam je da je od sada više puta prekršajni postupak vođen i protiv Nikolić Siniše, dakle dosadašnje izdavanje "Samouprava" je nesporno prekršaj.
Iz izloženeo protizlazi da nema osnova za odgovornost radnika GSUP-a, jer nije došlo do kršenja ni jednog zakona, a takođe ni osnova ni ovlašćenja za povraćaj oduzetih primeraka "Samouprava".

Vladimir Oligorov
samostalni naučni istraživač
- nastavak sa strani 26 -

Neuradna opozicija

Ing. Kavčnik je prinesel v Ljubljano nekaj izvodov Grolove „Demokracije“. Nekako ob istem času je v Zagrebu začel izhajati hrvatski opozicijski tednik. Prišlo nam je na misel, da bi tudi v Ljubljani izdajali kaj podobnega. Ing. Kavčnik je govoril o tem s krščanskimi demokrati in jih povabil, naj sodelujejo z nami pri tem podjetju, toda ti so bili bolj previdni in so odgovorili, da še ni čas.

Vsekakor je bila verjetnost, da bi nam dovolili izdajati časopis, zelo majhna. Zagrebški tednik je izšel samo enkrat, dasi ga je urejevala vdova za Radićem, ki so ga komunisti proglašali za svojega predhodnika. Kasneje so komunisti na podoben način napadli Eleonoro Roosevelt, ki je bila ameriška delegatka v Združenih narodih, medtem ko so Roosevelta častili kot pristnega prijatelja svetovnega miru in seveda komunistov, odkar je umrl. Uredništvo zagrebškega tednika so povsem razbili.

Ob koncu oktobra sem se sam peljal v Beograd in videl konec „Demokracije“. Prodajalce časopisa, ki so imeli velik uspeh, so napadali na ulici, nakar je „publika“ (t. j. OZNA) polila časopis z bencinom in ga požgala. To sem videl na lastne oči. Zatem so začeli stavkati stavci, ki so Demokracijo tiskali, nakar jo je javni tožilec prepovedal.

Šel sem k ministru Grolu in ga vprašal, kaj namerava storiti ob volitvah. Dejal mi je: „Vidite, kaj se po cestah godi. Vsaka aktivnost je nemogoča. Vse je odvisno od odnošajev med velesilami.“

V Ljubljani smo še enkrat poskusili organizirati opozicijo. Dr. Nagode, neki profesor in jaz smo se sestali z dvema zastopnikoma katoliške stranke in socialdemokratov. Razgovori so bili brez rezultata. Zdi se mi, da je bil glavni razlog za to očitna nezmožnost kakršnega koli javnega dela, kar je preplašilo voditelje kakor tudi njihove morebitne pristaše. Težko je reči, v čem je bila ta nemožnost, toda vsi smo se zavedali, da je nad nami nekaka grožnja.

Volitve so bile 11. novembra. Končale so se seveda s preko 90% zmago Osvobodilne fronte. Precej visok odstotek abstinence in glasov v „tretjo skrinjico“ so priznali samo v Vojvodini in v severovzhodni Sloveniji. Kaže, da so bili volilci v teh predelih tako pod vtisom obnašanja sovjetske vojske, ki se v Jugoslaviji ni vedla nič boljše kot drugje, da je prebivalstvu hitro postalo jasno „kam gremo“. Zatorej ni pomagal niti občutek strahu, niti obljube o sijajni bodočnosti ali spo-

mini na „slavno osvobodilno vojno“, da bi glasovali za režim. Opozicija tam je bila celo tako močna in očitna, da komunistom ni kazalo naknadno spremeniti rezultatov.

Komunistični voditelji so proglasili te volitve za najbolj svobodne, kar jih je doslej bilo v Jugoslaviji. Odsotnost opozicije so razlagali kot nesposobnost opozicijskih voditeljev, da predložijo kakršen koli „pozitiven“ program po komunističnem pojmovanju. Po njihovem mnenju je bil edini pozitiven program komunističen, začasno zakamufliran kot program Osvobodilne fronte. Kdor ni bil za ta program v celoti, je bil enostavno zločinec. Toda celo, če bi opozicija sprejela ta program v celoti, bi bili njeni člani vseeno zločinci, ker bi ga sprejeli samo v besedah, ne pa po duhu, ki je, da morajo imeti komunisti absolutno oblast. Takega „pozitivnega“ programa seveda ni mogla sprejeti nobena opozicija, ker je potem ni bilo treba.

Da bi zakrili pomanjkanje opozicije pred svetovno javnostjo, so komunisti uvedli tako imenovano „tretjo“ ali „črno“ skrinjico. Ta je dala volilcem, ki so bili proti režimu, možnost, da vržejo kroglico vanjo, komunistom pa, da so šli glasove, kakor se jim je zdelo. Nadalje so komunisti trdili, da so volilci imeli na večini volišč priložnost izbirati med dvema kandidatom Osvobodilne fronte. Ne glede na to, da je v večini primerov zmagal prvi, t.

j. stoodstotno komunistični kandidat, je malo važno, ali ima človek pravico izbirati med komunistom ali komunistično lutko.

Najboljši dokaz, da volitve niso bile svobodne, je bil rezultat volitev sam; kolikor vem, še ni bilo nobenih svobodnih volitev, na katerih bi kaka stranka dobila 90 odstotkov. Ne bom trdil, da novembra 1945 Osvobodilna fronta ni imela mnogo pristašev. Mogoče bi v primeru svobodnih volitev dobili komunisti kakih 40 do 50 odstotkov glasov. Ni težko razložiti, zakaj je bilo še vedno toliko ljudi za komuniste. Predvsem ni bilo nobene možnosti ljudi posvariti pred tem, kar je prihajalo. (Sicer pa: Ali je mogoče imenovati svobodne volitve brez svobode govora?) Komunisti sami so se skrbno izogibali povedati, kaj so njihovi cilji. Govorili so o „novem tipu demokracije“, o „višjem razvoju“ in obljubljali raj na zemlji. Sklicevali so se na hvaležnost, ki jo je dežela dolžna komunističnim osvoboditeljem, in proglašali, da opozicijo sestavljajo sami kolaboraterji. Take obtožbe so zalegle predvsem pri tistih, ki so med vojno izgubili svoje bližnje in so mislili, da morajo ostati zvesti njihovem spominu. Podpora Titu iz tega razloga je trajala še precej dolgo. Meni se je vedno zdela ta logika čudna. Če so se tisti, ki so padli, borili za svobodo, so jih

izdali komunisti, brž ko so začeli misliti na svojo diktaturo, to se pravi od vsega začetka, ne pa tisti, ki so tej diktaturi nasprotovali, a niso zaradi tega padli Hitlerju okoli vratu.

Končno je bilo mnogo ljudi, ki jim ni bilo všeč vse, kar se je dogajalo v Jugoslaviji, za Tita, ker so ga še vedno imeli za nekakšnega predstavnika slovanstva. Govorili so: „Da, toda Rusi so za to.“ Nekoč sem na to pripombo odvrnil: „Potem naj pa hudič vzame še Ruse.“ Star, spoštovana vreden profesor, mi je razlagal, da bi morali biti vsi za Tita, ker je Tito za slovanstvo in bo rešil zatirane brate. Po njegovem trenutno res ni bilo demokracije, toda to je bilo potrebno v interesu Jugoslavije. Stari gospod je bil zelo hud na Angleže in Američane. Bojim se, da so od tega imeli zelo malo zatirani bratje ali slovanstvo.

Ne vem za noben primer neposrednega nasilja, „vis corpore corpori data“, to je nikogar niso telesno prisilili glasovati. Metoda je bila mnogo bolj zahrbtna; vsakdo je bil več ali manj prepričan, da bodo komunisti vedeli, v katero skrinjico je spustil kroglico, ter da bo imelo slabe posledice zanj in njegovo družino, če bo glasoval narobe. Seveda niso nikomur povedali, kakšnim šikanam se izpostavlja, če ne voli prav. Jaz sem sam „volil“ pod vtisom. Na dan volitev sem bil v službi in nisem volil do opoldne. Ob enajstih so prišli prvič vprašati, zakaj še nisem volil. Pri kosilu mi je oče pripovedoval, da je eden njegovih kolegov z ministrstva, član volilne komisije, prišel v urad in dejal, da je bilo dotlej oddanih na njihovem volišču šest glasov v „črno“ skrinjico. Ko sem glasoval sam, sem opazil, da ni bilo težko presoditi po gibih roke, kam je kdo spustil kroglico, posebno, ker je nekdo sedel za volilcem, tako da je videl v odprtino. Podobno „svobodne“ so bile videti volitve tudi na drugem koncu Jugoslavije v Novem Sadu. Tam je bil Dr. Zdravko z oddelki, ki so se umaknili iz Avstrije. „Volitve“ so ga tako zjezile, da se je spopadel s svojimi vojaškimi predstojniki, ki jim je zabrusil: „Prav nobene razlike ne vidim med vami in fašisti.“ Ker je bilo tako odkrito govorjenje precej nevarno, si je takoj zatem napisal dopustniško propustnico in se odpeljal v Trst.

Mnogim ljudem so tudi vzeli pravico do glasovanja. Dobro sem poznal dva taka primera: Dr. Nagodeta in dr. Svata. Nagodetu so vzeli volilno pravico zaradi njegovega političnega udejstvovanja med vojno. Obtožen je bil pred sodiščem „za slovensko narodno čast“, da je podpiral Mihajlovićevo politično linijo. Ko je dr. Nagode izjavil, da ni mogel podpirati Mihaj-

lovičeve politične linije, ker Mihajović ni imel nobene, je tožilec umaknil tožbo. Najbrž je niti ni umaknil zaradi te izjave, ampak zaradi ukaza od zgoraj. Svatu so vzeli volilno pravico, češ da je „bil domobranski podčastnik“. Čeprav ni imel nikdar nobenega oprarka z domobranci, niti ni bil nikdar podčastnik v kateri koli vojski, je bila njegova pritožba zavržena. Sodnik je dejal, da je odbor, ki je izdal prvotno odločbo, potrdil, da je bil domobranski podčastnik. Takih primerov je bilo veliko. So značilni, dasi ne verjamem, da bi mogli bistveno vplivati na volitve.

In če ne bi vplivala na volitve varljiva propaganda, ne splošno vzdušje, ne odvzem glasovalne pravice, je še vedno ostala možnost, spremeniti rezultate pred objavo. Bilo ni nobenega nadzorstva.

Komentarji zahodnega tiska k jugoslovanskim volitvam so bili redki in, lahko rečem, cinični. Nekaterim časnikom so se zdele popolnoma v redu, v drugih je človek skoraj videl, kako so dopisniki zmajevali z rameni, češ kaj hočemo. To obnašanje je bilo podobno obnašanju ob nemškem razkosanju Čehoslovaške. „Ali naj se borimo za Čehe?“ Niso se borili za Čehe, toda kmalu so imeli na vratu še vse hujšo nevarnost. Morda res ni bilo ob tistem času mogoče ničesar storiti za Jugoslavijo, toda časnikarji bi vsaj lahko pojasnili, kaj se dogaja. Mesto tega je britanska in ameriška javnost še vedno verjela, da je vsak Jugoslovčan, ki je proti Titu, bivši kolaborater. Bili so celo ljudje, ki so na dolgo filozofirali o vzhodnem pojmovanju demokracije, dasi ni bilo treba posebno napejnjati možganov, da je človek videl, kako zelo je „vzhodna demokracija“ podobna fašizmu in nacizmu.

Višek cinizma je pokazala skupina britanskih parlamentarcev, ki je Jugoslavijo obiskala ob volitvah. Vodila sta pri tem Ziliac in Plats-Mills. Mills se je na pr. čudil, da še niso zaprli urednika „Demokracije“. Skupina je obiskala tudi OZNine zapore v Zagrebu in nekateri bolj glasni v njej so se navduševali nad tem, da so vsi zaporniki, s katerimi so govorili, izjavljali, da so krivi. Očitno so imeli to za dokaz, kako demokratičen je jugoslovanski režim. Jaz bi rad videl, ali bi gospodje parlamentarci sami izjavili, da so krivi ali ne, potem ko bi jih OZNA primerno pripravila na razgovor. Zaporniki, ki so jih pokazali, so bili nedvomno izbrani, morali so govoriti v prisotnosti straž in preko tolmača.

Tako sem se zjezil na te britanske obiskovalce, da sem se odločil napisati pismo nekaterim britanskim in ameriškim časnikom in v njem izraziti svoje zgražanje nad tem cinizmom. Če bi bil Anglež ali Američan, bi bil tako protestno pismo poslal po pošti in bi ga podpisal s polnim imenom. V tem času so jugoslovanski časopisi priobčevali številna pisma s polnimi podpisi, v katerih so se tujci pritoževali nad pogoji v Britaniji, Združenih državah, Franciji itd., posebno nad pomanjkanjem svobode govora v teh državah. Ker ni bilo svobode govora v zahodnih deželah, pač pa je bila pri nas, sem moral biti seveda zelo

Das Ende der Allianz

previden: zato sem prosil britanskega konzula, naj on pošlje moje pismo naprej in sem ga podpisal samo kot „partizan“, medtem ko sta ga dr. Nagode in Metod Kumelj podpisala kot „odpornik“ in kot „Dachauski interniranec“. V tem pismu sem z ironijo popisal obisk parlamentarcev in posebej njihovo navdušenje nad volitvami in gospodarskim položajem v Jugoslaviji.

Konzul je pismo vzel in dal prepis tudi ameriškem dopisniku, ki je bil tedaj po naključju v Ljubljani. Ta novinar je po vsem videzu dobro razumel, kaj se godi v Jugoslaviji in v Sovjetski zvezi. Rekel je konzulu, da namerava napisati knjigo o Jugoslaviji in da bo pri tem uporabil tudi moje pismo. Skušal sem se z njim sestati, toda v kavarno, kjer naj bi se srečala, ga ni bilo. Mislim, da pismo ni bilo nikdar nikjer objavljeno.

Še bolj čudno kot obnašanje zahodnega tiska je bilo zadržanje zahodnih vlad. Niti z besedo niso protestirale proti načinu, po katerem so bile izvedene volitve v Jugoslaviji. Ni si mogoče misliti, da so se bale vmešavati v jugoslovanske notranje zadeve. Niti Tito sam se ne bi mogel pritožiti nad zavezniško intervencijo: če se mu je zdelo, da so Britanci dovolj dobri, da jih je med vojno pozval, naj pritisnejo na londonsko vlado, da mora skleniti z njim sporazum, kakor je sam dejal v javnem govo-

ru, ne bi mogel biti razžaljen, ako bi se po vojni pozanimali, kako ta sporazum izpolnjuje. Razen tega so na Jalti velesile sprejele priporočila o rešitvi jugoslovanskega vprašanja in so s tem nedvomno prevzele neko odgovornost do Jugoslovčanov, ki so njihova priporočila poslušali.

Nitj si ni mogoče misliti, da zahodne sile ne bi vedele, kaj komunisti hočejo in s kakšnimi metodami skušajo to doseči. Jeseni 1945 je prišlo do javnega spopada med zavezniškimi okupacijskimi četami v coni A na Primorskem in med domačini pod kom. vodstvom. Komunisti so storili, kar je bilo v njihovi moči, da bi izzvali in poglobili ta spopad. Za trenutek sem menil, da se je vse to dogajalo zaradi nerodnosti naših ljudi, toda kmalu sem se prepričal, da spopade izzivajo nalašč. Verjetno so se komunisti bali, da bo prebivalstvo prišlo pod zavezniški vpliv, če ne pokvarijo odnošajev z zavezniki. In takega vpliva so se zelo bali. Zaradi tega so komunisti ukazali kmetom (in mnogi kmetje so bili dovolj neumni, da so jih ubogali), da ne smejo dovoliti zavezniškim tehničnim oddelkom popraviti svoje hiše. Komunisti so trdili, da popravila niso dovolj dobra. Očitno je bilo po komunističnem mnenju boljše, da hiše ostanejo podrtе, kot da jih popravijo Američani. Istočasno so razlagali vse nasprotnе ukrepe zaveznikov, kot da so naperjeni proti Slovincem iz imperialističnega sovraštva in da favorizirajo Italijane.

Sovražno obnašanje ni moglo ostati brez odgovora. Britanci in Američani so postajali manj in manj naklonjeni Jugoslaviji, ki so jo imeli za vedno bolj divjaško, in jugoslovanskim zahtevam, ki so imele velikokrat bolj namen škodovati zaveznikom kot koristiti Jugoslovčanom. Vsi smo se tega zavedali, ko se je jugoslovanska delegacija odpeljala na londonski sestanek zunanjih ministrov. Zavedati so se morali tega tudi komunisti sami. Kljub temu je bil odhod delegacije gala predstava. Morali so vedeti, da pod tedanjimi pogoji Jugoslavija ni mogla dobiti Trsta. Kljub temu so se velike množice zbrale na njihov ukaz vzdolž vse proge, kjer je delegacija potovala, in klicale „Trst je naš!“ Ta način propagande se mi je zdel čuden, celo s komunističnega stališča, ker bi bilo očitno videti kot velik neuspeh vlade, če končno Trsta le ne bi dobili. Komunisti so morali ali računati, da bo vplivalo na zaveznike, če se pokaže taka enodušnost, ali pa so imeli namen izrabiti zavezniško stališče za propagando proti Zahodu. Edini diplomatski „prijem“ je bila izjava, da Trst ne bo vključen v nobeno izmed jugoslovanskih federalnih enot, temveč da bo postal posebna republika. Ta namen so pokazali s tem, da so po vsej Sloveniji izobesili italijanske zastave z rdečo zvezdo. Verjetno je ta trik še povečal sume pri zaveznikih. Pokazalo se je, da jugoslovanske zahteve niso samo nacionalne, ampak sredstvo, s katerim naj bi zanesli komunistični vpliv v Italijo. Prav tako je moralo zbuditi dvome tudi dejstvo, da so jugoslovanske zahteve do Trsta podpirali italijanski delavci.

V zvezi z italijanskim zastavami je vredno pripomniti, da je to primer, kako so komunisti na debelo trošili denar in ma-

terial za propagando. Čez noč so 40.000 metrov blaga obarvali zeleno in zrezali za zastave, dasi je blaga silno manjkalo. Človek se ne bi ustavljal ob takih stvareh, če bi bilo tedaj kaj upanja, da bodo zastave spremenile rezultat londonske mirovne konference, toda vsak pameten človek je vedel, da ne bo tako.

Spomladi 1946 so bile volitve v Italiji in v Češkoslovaški. Poslušal sem rezultate po radiju pri profesorju Furlanu, kamor sem bil povabljen skupaj z angleškim konzulom in njegovo ženo. Vsi smo se čudili visokemu odstotku komunističnih glasov na Češkem. To je bil najvišji odstotek glasov, kar so jih komunisti kdaj dobili na svobodnih volitvah. Verjetno je bilo to posledica, da je Zahod v letih 1938 in 1939 Češkoslovaško prepustil Hitlerju. Seveda so bili komunisti ob tem času tudi še v modi.

To se je pokazalo prav tako ob proslavi 1. maja v Ljubljani. Sprevod je bil dolg in ne bi bilo mogoče zanikati, da so bili ljudje zares navdušeni. Seveda so ob korakajočih vrstah hodili „aktivisti“, ki so brali gesla z listkov in vodili vzkljanje. Med gesli so bila takale: moški ali ženska ob vrsti je vzkljnil „Tito“, nakar je vrsta zavpila: „Slovensko Primorje te čaka!“ Kazalo je, da so komunisti še vedno prepričani, da je usoda bivšega slovenskega ozemlja pod Italijo odvisna od tega, kako glasno bodo demonstrantje v Ljubljani ali Skoplju vpili „Primorska je naša!“, ali od tega, koliko brzojavk bodo poslali zunanjim ministrom in njihovim komisijam. Neki francoski član komisije, ki je ugotavljala želje prebivalstva na spornem ozemlju, mi je pripovedoval, kako so se člani zabavali nad brzojavkami, da prebivalstvo Skoplja ali kakega drugega mesta zahteva Trst za Jugoslavijo.

Istočasno so komunistični voditelji delali, kar je bilo v njihovi moči, da bi ujezili zahodne zaveznike. V sprevodu 1. maja so nosili ogromen železniški vozni listek Moskva—Trst, kakor da bi hoteli še podčrtati, da bi pomenilo dati Trst Jugoslaviji isto, kot dati ga Sovjetski zvezi. Po obhodu so posamezne skupine šle pred britanski konzulat in tam vpile proti britanskemu imperializmu. Konzul se je smejal in pripovedoval, kako zabavno je bilo videti, ko so skupine po kakih trideset prihajale pred konzulat pod skupinskim vodjo, se ustavile in na dano znamenje začele vzkljkati. Sedel je pri oknu in pil pivo. Prizor je ovekovečil eden izmed stenčasov. Clankar se je zgražal nad konzulom, ki je pil pivo ob tako mogočnih demonstracijah.

Hujše kot taki nepotrebnih izpadov je bilo vedenje jugoslovanskih predstavnikov na mirovni konferenci v Parizu. Očitno so bili mnenja, da je med vojno Jugoslavija postala ena od najpomembnejših držav na svetu, in so se temu primerno obnašali. Neki francoski novinar mi je popisal prizor, ki ga je opazoval med odmorom v luksemburški palači. Vodja jugoslovanske delegacije je z viška govoril s francoskim veleposlanikom v Beogradu, ki je bil prej

svetnik na francoskem veleposlaništvu v Moskvi. Mimo je prišel Molotov, se prijateljsko rokoval s Francozom in ga povprašal po njegovih otrocih. Šele tedaj je Kardelj nenadno spremenil ton.

Taktika jugoslovanske delegacije je bila čudna. Z vsó močjo so branili zahteve poražene Bolgarije proti zavezniški Grčiji in so bili strahovito presenečeni, ko so zahodni zavezniki s svoje strani branili Italijo pred jugoslovanskimi zahtevami. Njihova razlaga je bila, da je Bolgarija demokratična država, medtem ko je Grčija fašistična. Zahodni delegati so se morali takim argumentom smejati prav tako, kakor se je smejal britanski konzul v Ljubljani, ko mu je neki slovenski minister pripovedoval podobne reči. Kardelju se je zdelo potrebno napasti britanski imperializem v Sredozemlju. Človek se je spraševal, kaj bi se bilo zgodilo v zadnji vojni, če Britanci ne bi imeli Gibraltarja, Malte in Egipta. Vsekakor je bil trenutek za napad silno slabo izbran. Končni vtis je, da Jugoslavija ni dobila hrvarskega in slovenskega narodnega ozemlja od Italije, ker je „Primorska čakala na Tita“, ampak kljub temu.

Na željo izdajatelja bomo skušali osvetliti dogodke in razlike, ki so privedli do Nagodetovega procesa, kjer je bil avtor feljtona eden od glavnih obsojencev.

Leta 1946 so se v Jugoslaviji godile čudne reči.

Spomladi 1946 je izginil mladi letalski oficir Lojze Kristan, ki sem ga poznal iz Švice, in še nekaj drugih mladih ljudi. Krožili so glasovi, da je skušal organizirati, da bi več letalskih oficirjev odletelo iz Jugoslavije v protest proti nesvobodnim novembrskim volitvam, ki jih nihče ni mogel imeti za izpolnitev sporazuma Tito—Šubašić. Po skoro enem letu so ga ustrelili, vendar javne razprave ni bilo nikoli.

Junija sem šel na Rab na počitnice. Ob povratku sem govoril v Kraljevici s poverjenim znancom Jožkom Medvedom. Nekaj dni kasneje je dobil iz Ljubljane brzojavko, podpisano od prijatelja, naj pride na Reko, da se sestane. Odpeljal se je z biciklom in izginil. Kolo so našli ob cesti. Prijatelj, ki naj bi bil podpisal brzojavko, je dejal, da je ni nikdar poslal.

Čez nekaj časa so sorodniki odkrili, da je v komunističnem zaporu v Ljubljani. Nihče ni nikdar zvedel, česa je bil obtožen. Nekateri so trdili, da je tihotapil zlato, drugi, da je bil angleški špijon. Končno so ga ubili.

Poleti 1946 sem tudi dobil pismo od prijatelja Braneta, ki je vpraševal, kaj se je zgodilo z njegovimi starši, ki od njih že dokaj časa ni imel novic. Šel sem obiskat očeta, toda zvedel sem, da se je morala vsa družina izseliti iz Ljubljane v neko vas, češ, da je nezanesejljiva. Napisal sem dopisnico na novi naslov in Branetov oče me je prišel obiskat. Predvsem mi je povedal, da ne morejo najti Branetovega brata Dušana. Prišel je v Jugoslavijo med vojno z britansko misijo, a je kasneje prestopil k partizanom kot navaden vojak. Ob koncu leta 1945 je zbolel in so ga odpeljali

v poljsko bolnišnico v Črmošnjicah pri Se-miču. Od tam je izginil. Oblasti so trdile, da je dezertiral, verjetno pa so ga ubili, ker so ga imeli za anglofila.

Za jesen 1946 so bile napovedane volitve v Ljudske skupščine šestih federativnih republik. Nekateri naši prijatelji v Ljubljani so bili mnenja, da je to trenutek, ko bi morala opozicija poskusiti svojo srečo. Nismo bili vsi taki optimisti. Doslej sem vsaj jaz prišel do prepričanja, da komunisti ne bodo nikdar nikomur dovolili poskusiti svoje sreče. (V resnici so komunistični policisti kasneje ostro napadli nekatere, za katere so zvedeli, da so se bavili z mislijo kandidirati. Ti so zaradi misli na volilno kandidaturo verjetno dobili po nekaj let več zapore. Ljudi, ki so predlagali, naj bi nekateri naši prijatelji kandidirali, so komunisti pozapri in jih obtožili, da so člani špijonske organizacije.) Ker so bila mnenja deljena, smo mislili, da se bilo dobro posvetovati s hrvarskimi voditelji v Zagrebu.

Tako sem se odpeljal ob koncu avgusta 1946 v Zagreb k dr. Šuteju. Medtem, ko sem ob prejšnjem obisku prišel v njegovo hišo, ne da bi opazil kaj sumljivega, je bilo sedaj drugače. Pred hišo je stal avtomobil, v katerem so sedeli štirje agenti, medtem ko se je peti sprehajal po pločniku. Pustili so ljudi hoditi v hišo in iz nje, ne da bi jih zaslisevali, toda če je dr. Šutej prišel ven, so mu sledili, pri čemer je eden hodil za njim, ostali pa so počasi sledili v avtomobilu.

Dr. Šutej ni niti najmanj dvomil o tem, da komunisti ne bodo dovolili nobenih kandidatur ljudem, ki jih ne bodo oni sami skrbno izbrali. Bil pa je še vedno optimist. Menil je, da je jugoslovanski položaj brezupen in da bo to prisililo komunistično vlado k previdnosti. Takrat si pač še nismo bili na jasnem, da se komunisti za take malenkosti, kot je slabo finančno stanje, sploh ne brigajo. Najmanj je seveda to moglo prepričati komunistom, da ne bi izvedli volitve v republiške skupščine po svojih prekušenih metodah.

To pot je 98 odstotkov ljudi glasovalo za kandidate Ljudske fronte, toda pokazala se je precejšnja razlika v primerjavi z volitvami v zvezno ljudsko skupščino leto prej. Takrat je bilo še nekaj pristnega navdušenja, sedaj so bili volilci že očitno naveličani. Nekaj tednov kasneje, ko je Ljudska skupščina LR Slovenije sprejela republiško ustavo, se niso več zbrale množice. Samo nekaj vojakov je plesalo kolo v megli pred bivšim kinom Matico, kjer je bilo zasedanje.

Mogoče je bilo opazovati, kako so bili jeseni 1946 ljudje vedno bolj siti komunistične vlade. Celotisti, ki so med vojno podpirali Osvobodilno fronto in so bili za radikalne socialne reforme, so uvideli, da ni vse zlato, kar se sveti. Neka delavka je rekla moji materi: „Saj samo lažejo!“

Ljubo Sirc

Novice o novostih s kulturnih polj (naj mistični, ki jim je zoprno ponavljanje podobnih besed v istem stavku oprostijo) se lahko včasih spremenijo v nekaj, kar ni več novica ali pa nekaj, kar ni »korektna« novica, ker v njej nekaj ni postavljeno oziroma povedano tako, kot bi moralo biti. No, ta druga, pa tudi prva varianta sta se zgodili v prejšnji številki Tribune, ki je zaradi različnih objektivnih pa tudi subjektivnih vzrokov izšla takrat, ko ne bi smela, oziroma prepozno, tako da so novice postale vse prej kot nove, zaradi težav v tiskarni oziroma pri stavi pa so hotele nekateri, se pravi predvsem tiste, ki se pustijo, zavesti in jih prepričati, da na ljubljanski elitni akademiji za GRFT (vsi vemo, kaj to je), obstaja »akademijski film«, ki pripravlja nič manj kot gledališko obdelavo *Balantičeve* poezije. Ljudje na tej ustanovi, ki pripravljajo prej omenjeno stvar, so se zaradi te novice razburili, mi, ki smo znani po tem, da imamo, če že ne zanesljive pa vsaj dobro obveščene in kvalitetne vire, smo to izvedeli in se jim (se pravi *Akademijskemu studiu AGRFT*) opravičujemo. Na taisti akademiji pa se dogaja še marsikaj drugega, v četrtek, 17. decembra, bodo imeli tam tudi pesniški oziroma pisateljski večer, na katerem se bodo skupaj predstavljali študenta in pa njuni profesorji, z občinstvom vred pa je predvideno (ko bo številka Tribune že izšla, bo jasno, ali se bodo predvidevanja uresničila), da se bodo po končani zadevi odpravili v Amerikanci, kjer bodo lahko videli in slišali tudi edinega političnega novinarja-literata z uredništva *Mladine*, Davida Tasiča.

Drugače pa bo vrhunec kulturnih dogodkov v Ljubljani tam okoli 25. decembra, se pravi božiča, ki ga letos ne bodo praznovali samo rimokatoliki (pasivni in aktivni), ampak kar vsi Slovenci kot družinski praznik. Izbirali bomo lahko med večerom božičnih pesmi v ljubljanski *Stolnici* (karte prodajajo na Inexu zraven prve ljubljanske samopostrežbe), koncertom sakralne glasbe »na sveti večer«, se pravi 24. decembra v CD-ju (seveda Veliki dvorani) z *Mladinskim zborom RTV Ljubljana*, zborom *Consortium Musicum* in solisti in pa malo manj samo božično ubrano predstavo *Plesnega teatra* iz Ljubljane v režiji in koreografiji Ksenije

Hribar, ki že s svojim naslovom *Nostalgija* opozarja na naravo ponovnega obujanja oziroma političnega priznavanja po zmagi nad informburojem uradno s koledarja črtnega praznika. V duhu pobožičnega in prednovoletnega razpoloženja si bodo tisti, ki ne morejo brez *Johana Straussa* lahko ogledali in naposlušali njegovega *Netopirja* v izvedbi *SNG Maribor*. Če ste organizator kulture v OZD (beri Organizacija združenega dela), vas skupaj s Cankarjem in njegovim domom opozarjamo, da je ta predstava primerna za novoletno darilo vašemu kolektivu. Je pač v duhu obujanja »mita o Srednji Evropi«. Najbolj pa se bodo okoli novega leta v CD-ju lahko zabavali otroci, ki jim bodo preskrbeli nič manj kot tobogane, če pa bo okoli njih preveč »gužvek«, bodo šli enostavno gledat risanke in filme ali pa poslušat muziko v prvem predverju (od desetih do sedmih zvečer). 1. januarja 1988 bodo tisti, ki ne bodo na Dunaju, lahko sedeli od osmih zvečer dalje v Veliki dvorani in poslušali *Mozarta*, *Verdija* in *Slovensko filharmonijo* na novoletnem koncertu. To bo pa tudi vse.

V Kinoteki bodo lahko tisti malo manj praznično razpoloženi gledali Lov za izgubljenim zakladom iz zakladnice *Vesna filma* in pa v režiji *Stevana Spielberga*. Naslednji dan bo Bergman zabaval s svojim *Deviškim vrelcem*, v ponedeljek, 28. pa bodo tisti, ki tega še niso naredili, ali pa je od tega preteklo že toliko časa, da so zgodbo že pozabili, lahko videli *Dustina Hoffmana and Company* v *Fossovem* filmu *Lenny* iz leta 1974. V bistvu precej kulturna predstava. Tik pred zdajci pa bomo lahko videli še *Robina Hooda* in njegove dogodivščine iz leta 1938, produkcijo iz še vedno zlate dobe ameriškega filma. Potem pa nam bodo v Kinoteki zaželeli srečno novo leto, mi pa bomo upali, da nam bodo v novem letu pokazali malo manj vesternov ali francoskih filmov iz zlate dobe *Renoarja and Company*.

Verjetno ni treba posebej poudariti, da bomo skoraj vsi do novega leta vsaj enkrat stopili do *Narodne galerije* in si namesto *Mimarinih* preveč bleščečih imen, ki se jih še zmeraj drži precej neprijeten sloves, og-

ledali manj »sumljiva«, pa nič manj bleščeča imena in slike iz zbirke Leningrajskega *Ermitagea*. Tisti, ki jim to še ne bo dovolj, bodo lahko šli še v Mestno galerijo in si ogledali razstavo nagrajence reškega bienniala mladih, če pa jim še zmeraj ne bo dovolj, bodo šli še do CD-ja na razstavo novejših litografije, ki jo je pripravil *Tamarind Institute* iz Nove Mehike. Pa še kam.

V gledališčih jih mraz niti najmanj ne moti, še zmeraj igrajo, gledalci pa to hodijo gledat in poslušat. V Vodnikovi domačiji so pripravili (*Gledališče Proces*) čisto tazaresno žanrsko predstavo, kriminalko *Tomota Rebolja*, v MGL-ju Faustove improvizacije *Bojana Štiha* in pa *Pisma Vuka Karadžiča* nikomur drugemu kot *Knezu Milošu*, spet v MGL-ju je gostovalo Primorsko gledališče iz Nove Gorice s Turistično vodičko *Botha Straussa*, v Lutkovnem gledališču je bila premiera *Lizistrate*, v Drami bo zdaj zdaj *Barbara Hieng* obdelala *Brechta*. In še in še. Nič novega seveda ni v Operi, ki je zadnje čase sploh zelo na slabem glasu, če je seveda sploh kdaj bila na dobrem.

CIDM do konca leta pripravlja skupaj s Cankarjevim domom premiero *Plesnega teatra*, to pa je zaenkrat tudi vse.

Knjige so se kot zmeraj ob tem času pojavile v knjigarnah v enormnih količinah, založniki pač poskušajo vsaj približno izpolniti svoje programe. Tisti, ki imajo radi zbirke, bodo lahko za inalo denarja kupili paket *Prešernove družbe*, ki poleg raznih priložnikov etc. ponuja tudi lansko leto nagrajeni prvenec *Miha Mazzinija*, ki vsaj po avtorjevih besedah predstavlja dovolj zanimivo noviteto (zgodba proletarca, ki se nesmrtno zaljubi v *Nastasjo Kinski* in nikakor ne more do nje v Rim). Še zmeraj se vroče prodajajo *Mistifikcije Branka Gradišnika*, ki je končno vsem pokazal, da se da tudi med Ljubljano in Anglijo biti *Woody Allen*. In pa seveda Krtove tri knjige *Janeza Trdine*, ki jih bo čimprej moral prebrati vsak, ki se ima za Slovenca. *ALEPH* bo zdaj zdaj vrgel na trg novo knjigo *Petra Božiča*, bojda jo v tiskarni nočejo dati ven pred božičem. Prave stvari ob pravem času.

T. T.

Krt, Trdina, Štabi in Kramberger predstavlja! PODOBE PREDNIKOV

Nesnažnost. Sir nikjer appetiten, ker se vse gospodinje usekajo v roko. V umazane robce se devlje sol in celo meso! Kupica se briše skor sploh z žepnim robcem češ da bo bolj čedna! Otroci vsi smrkavi, razcapani, oprizani, nepočesani. Mnogi vode ne marajo ne za pitje ne za umivanje. Ipak čut snažnosti živi in še napreduje... Misli se, delavnik je kmet, praznik, praznik gospod, 6 dni v dreku blatu, 1 dan v škrlatu in zlatu. Za važno in potrebno smatra se dvojna obleka delavna in praznična.

Gorenjke boje se škricev, raje dajo kmečkim fantom. Dolenjke škrice volijo.

Blodnice silne v zakonu in zun njega ena iz Zatične pri sodbi bila. 12 mlatičev jo ongavilo, potem pa še 13. prišel. Svaka nagovarjala, naj bi tri dni se v kamro zaprla in ljubila. Mož šel na potrebo, med tem ona kavs. Mož jo doma zato stepel, zlomil roko. Otroci prvega moža nje mu ploskali, on potem prinesel vina in pečenke in spal vendar le z njo brez jeze.

Prešestvovanje često predmet i pred sodbo dedci i bez vesti hočejo kavsevati svoje rodbinice in znanke.

Čuden kavs Kržetijo zdaj pretresa 15 letna curica začutila srbečico, ker ni imela druge prilike, velela je 5l letnemu dečku, da naj jej dene culek v culo, da bo videl, kako mu bo dobro delo. Z njeno pomočjo mu se to posreči in culek postal je celo trd in stoječ! Fantiček priznal sodnji, da mu to res kaj dobro delo.

Kurbarija. Kar je gospode, slove samo 3 gospodje (Ricoli, Rat in Logar) da so zvesti svojim ženam. Vse drugo se valja. Uradniki mlajši so silni kurviši, imajo vsaki po več ljubic za silo ne prezirajo niti Kukmanove Fr....

Debel in jednat pregovor. Kdor komu za ritjo govori, mu rit odgovarja.

Škandali v Lastovčah. Boršnarica jebe se kar očitno s svakom, da jo otroci vidijo. Kar dela ona, že tudi oni posnemajo. Hči še ne deset letna že slovi za kurbo. Tudi druge uči to, kar se je naučila od matere. Zasačili so jo, ko je 7 letnega dečka nagovarjala na greh razloživši mu spolne skrivnosti in pestujoč majhnega otroka mečkala mu spolni ud....

Trcijalke se tod rade izpizdijo....

Vdove grdo kvantajo, smrt moža je precej pozabljena, gonijo se ko kuzlje. Letos 1870 se jih je sila veliko omožilo.

Vdova B. zapravila je za ples in druge veselice 1d nedelje do pustnega utorka 1z for. Obelem dnevu legla je za vasjo v blato in se dala f. Sama je pravila, da je imela z enim orgie v zidanici. Oba sta se slekla in plesala naga. Ljubosumni hlapec do zdaj nje žrebec, opazivši to skoz luknjo ključa, trkal je zastojn. Tudi dekleta vpričo drugih govore ljubčkom, da jim bodo dale kavsati spotoma, če jih domu spremijo. O tempora, o mores!

Kedar se fižol sadi, naj se deklica na seme pošči, pa bo rodilo dobro.

Proletarska je tod navada, če je prav zahod za hišo, da opravljajo potrebo vse eno po vrtu ali drugej in posvinjajo vso sosesčino hiše.

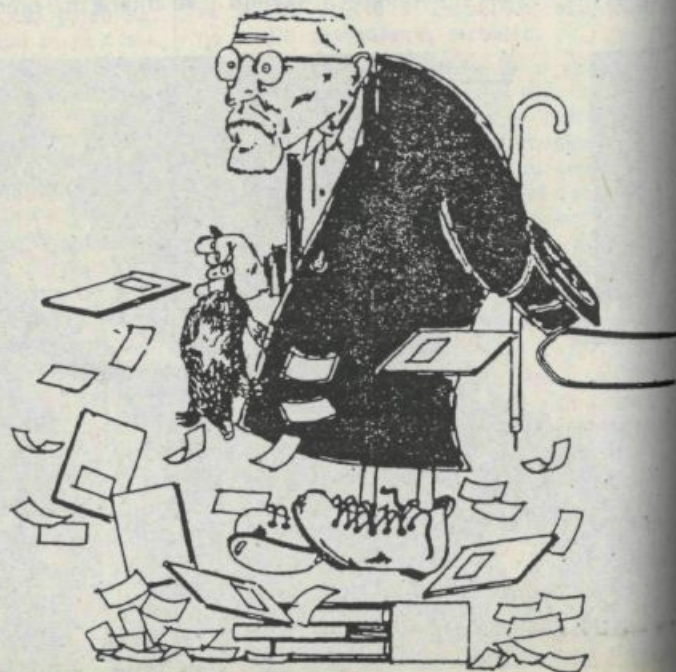
(Ob listanju skoraj tisoč, včasih tudi dolgočasnih, predvsem pa zamešanih in premešanih strani, so nam padle v oči pač nekatere etnološke in folklorne podrobnosti. Njihova izbira je popolnoma arbitrarna in naj nam vsi »prizadetki« oprostijo. Uredništvo.)

KRTOTEKA II

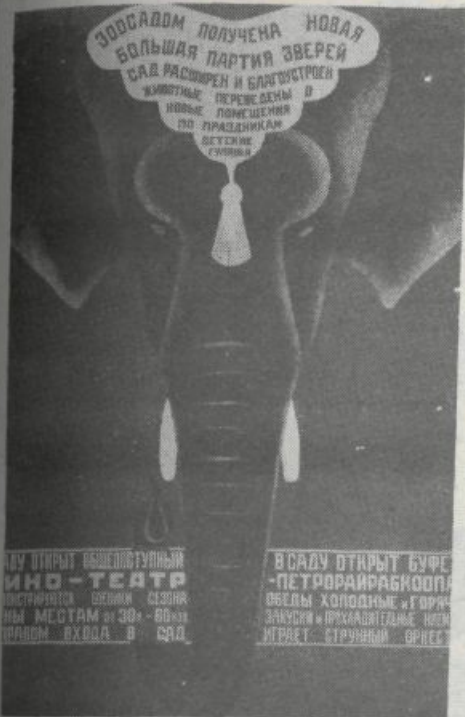
Podobe prednikov

Zapiski
Janeza Trdine

iz obdobja
1870-1879

SOV — ART

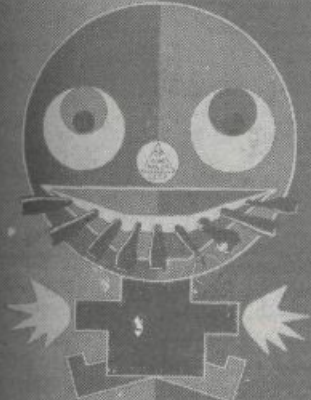

Z mistrom Gorbyjem etc. so se na zahodu pa še kje drugje seveda spet začeli zanimati za vse, kar je v zvezi z Rusijo, carsko in pocarsko, pred, po in tako naprej revolucionarno. Najbolj masovno se je stvar razcvetela v raznih variantah modnega in industrijskega designa, ko je skoraj za vsakega kreatorja, ki hoče ohraniti svojo popularnost, postalo nujno, da vsaj na nekatere od svojih stvaritev postavi ruske oziroma cirilske črke, nekaj besed, za katere se večinoma ne ve, kaj pomenijo, povsem očitno pa je, da vizualno delujejo naravnost eksotično. Končno so se za stvar začeli zanimati tudi razni umetnostni zgodovinarji, ki so po izteku avantgard in z nastopom retrogardne umetnosti in njenih renovacij, spet ubrali korak nazaj na časovni osi in začeli ponovno odkrivati t.i. »zgodovinsko rusko (sovjetsko) avantgardo«, se zanimati tudi za njene »mejne« obrobne» produkte, kot je npr. reklamni design. V zadnjem času so tako začele izhajati nove in nove publikacije, ki se ukvarjajo s temi ozkimi področji, eno takih je v tem mesecu izdala tudi londonska založba Thames and Hudson (Soviet Commercial Design of The Twenties Mikhaila Aniksta, ki jo lahko kupite za nekaj več kot 12 funtov). Da sovjetski design ni bil kar tako, pričajo reprodukcije in pa seveda sloveča imena: Vladimir Majakovski, Alexander Rodčenko, Lavinski, Dmitrij Bulanov ... Zadevo sta Majakovski in Rodčenko vzela zelo resno in prvi je leta 1921 napisal: »Poznamo čudežno moč agitacije. Buržoazija pozna moč reklamiranja. Reklamiranje je industrijska, komercialna agitacija. Noben posel, niti popolnoma gotov in zanesljiv, ne cveti brez reklamiranja. To je orožje, rojeno iz konkurence.« Do leta 1923 sta z Rodčenko delovala v okviru podjetja za izdelavo reklamnih posterjev in agitacijo in o svojem poslu izjavila: »Vse, kar izdelamo v SSSR mora služiti v korist proletariata. Zato je treba nujno razmisliti o reklamni« Umetnost, ki je obstajala, da bi branila in popularizirala novi režim, se je začela usmerjati k propagandnemu plakatu, filmu in drami, oblikovanju tekstila in porcelana. Ovoj za karamelo Rdeča zvezda, ki ga je izdelal Majakovski, je prikazoval veličastno zmago rdeče armade nad belimi in tako dalje. Seveda pa agitacija ni mogla zmeraj »zasenčiti« tega, čemur je proizvod namenjen,

poetična imaginacija je pač ubrala svojo pot in na paketih cigaret se je namesto zvezde znašla krava, še zmeraj pa je bil v opremi prisoten vsaj tehnološki napredek v obliki traktorja. Majakovski ne bi bil Majakovski, če ne bi spodaj pripisal: »Zaupne besede vsem kadičcem, v cigaretah Klad je skrita krava!« Cilji politične in umetniške avantgarde pač že od vsega začetka niso bili identični, kar se je izkazalo zelo hitro. Katera od obeh je bila bolj produktivna, pa je več kot jasno.

ЛУЧШИХ СОСОК НЕ БЫЛО И НЕТ

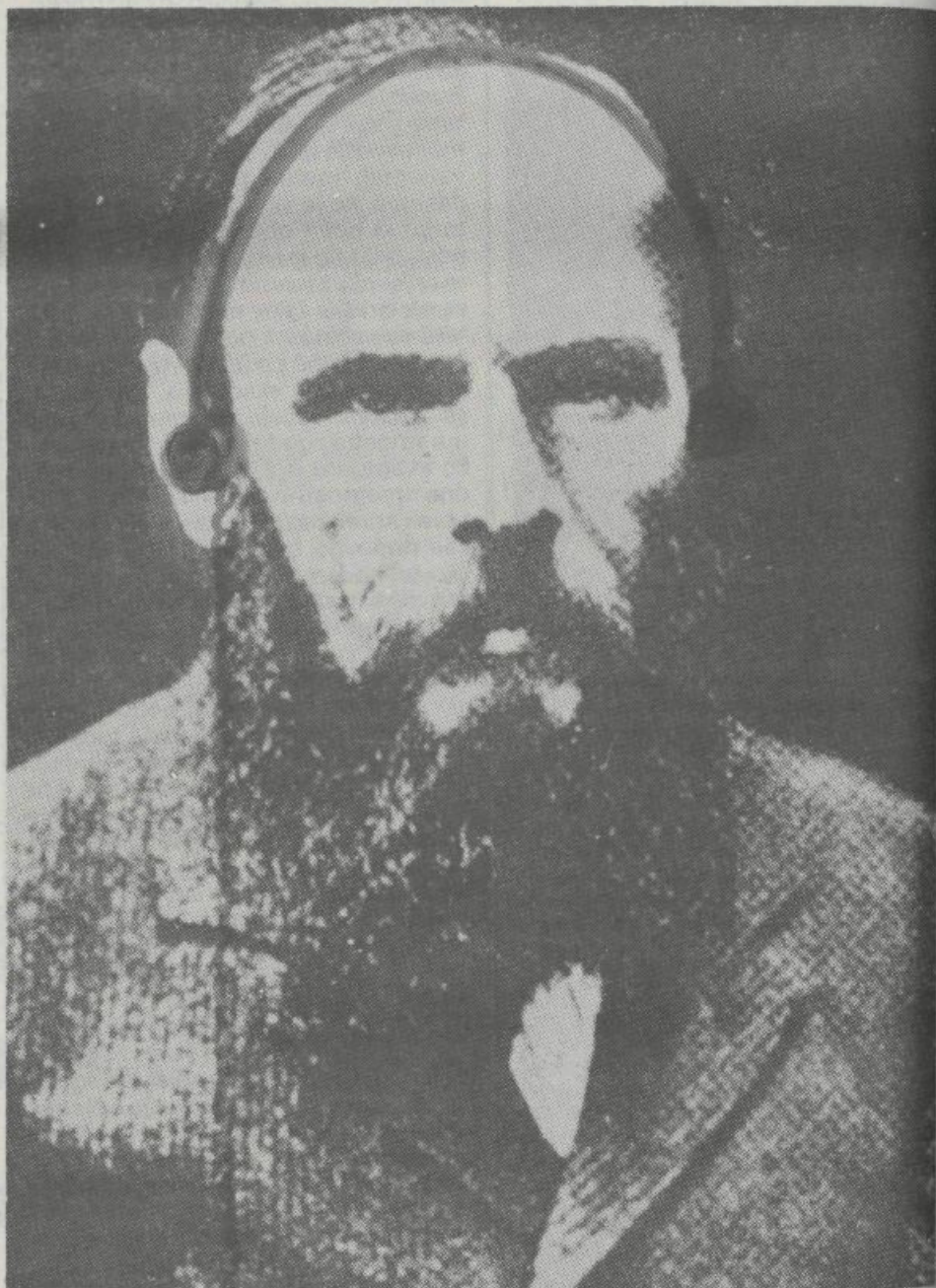
ГОТОВ СОСАТЬ ДО СТАРЫХ ЛЕТ ПРОДАЮТСЯ ВЕЗДЕ РЕЗИНОТРЕСТ

LJUBLJANSKA DRAMA SLOVENSКИH IGRALCEV MAMA

Tega klobuka pa ne! Vzemi katerega hočeš, tega ti ne posodim, tega imam za v Dramo – se je razhudila babica, kar se je alternativni vnukinji zdelo sila čudno in nenavadno. Namreč, od babice je vselej dobila oblačilo, obuvalo ali pokrivalo, ki ga je odkrila, če že ne v šenk, pa vsaj na posodo. Tempora mutantur, Drama pa kot volk – dlako zamenja, želodca pa ne – vse življenje bi lahko jagenjčke hrustal. In ko sem v Cankarjem domu občudoval množico najrazličnejših reflektorjev, so tamkajšnji lučkarji povedali, da je v primerjavi z Dramo vse, kar vidim – kaj malo vredno. In ko sem odprl imenik telefonskih števil in razbral, da ima Cankarjev dom, kulturni in kongresni center manj direktnih telefonskih linij, kot SNG Drama, se mi je posvetilo. Zdaj vem, zakaj drži Kidrič roke v bokih, zakaj se spomeniški Cankar skriva sramežljivo za resasto pahljačo – njegov večni rival in dobri prijatelj Zupančič je z duhom in telesom SNG Drama sama. Oto, to ti je bil človek, je s kančkom solze v očeh izjavil Zvonimir Rogoz v dokumentarnem filmu. V začetek tega spisa lahko povsem mirno stlačim še Lessinga, kajti le on je imel direktno telefonsko linijo v gledališki hiši, kakot jo ima tudi dramaturg ljubljanske Drame.

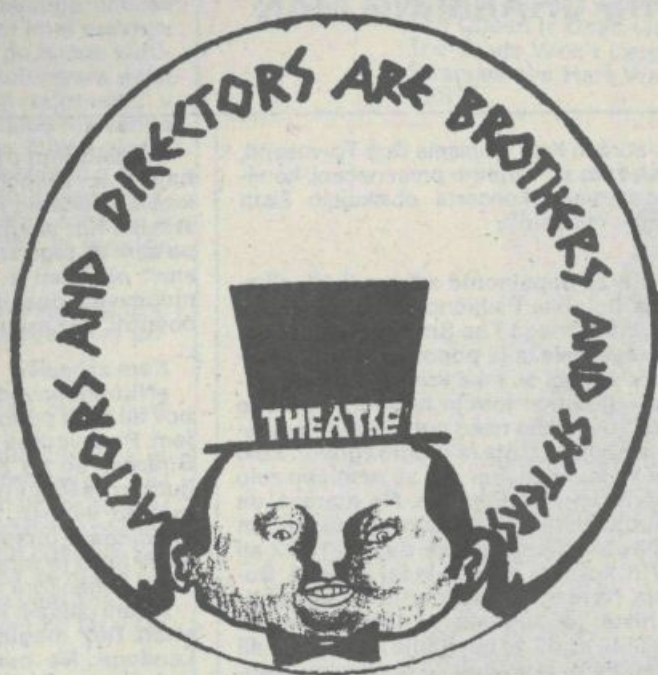
Dostojevski je bil pisec komedij – za to izjavo bi srednješolec letel s fajfo v klop. Čisto prav, zakaj pa je šprical gledališki abonma in šel raje gledat Body double. Stričkove sanje so namreč zelo komična komedija, sicer z nekajkratnimi dolgimi statičnimi dialogi – v katerih bi se lahko pogovarjali tudi Bette Davis in Elisabeth Taylor, pa bi bil šmorn isti. Če se komedija začne vleči, postane nezanimiva, kakor slastna klobasa, ki se prežvečena in pogoltnjena in prebavljena prične spreminjati v homonimno sorodnico – in gledalec iz maščevanja zanalašč pozabi, kako se je pred uro in četrt na smrt zabaval in ploskal na odprti sceni in začenja godrnjati, da je predstava vsa skupaj en goveji izmeček. Tukaj pa je stvar ravno obratna, komedija se uradno začne, na oder prišantà striček, začenja se pačiti, piskati, sopsti, hropsti, se spotikati in nekaj otrok se celo nekaj časa zabava, ko poslušá hece iz Ostržka – po mojem mnenju je lešeni možic mrtev, če pa na srečo ne bi bil mrtev, bi bilo to zanesljivo znamenje, da je še živ – in do odmora se ne zgodi kaj posebnega več. Odmor, ta pa je nekaj posebnega. Podoben je glavnemu odmoru v dopoldanski obuki, ko množica vojakov huronsko nevali na kantino in plane po črvivih napolitankah in strjenih Eurocremih, tukaj se pokaže prava narava, kajti pred foayerjem visi nevidni napis – Tukaj vas zakon ne štiti več!

Ko se za silo okrepcana publika vrne na svojo sceno, se že drugič soočim s sceno na odru, ki s svojo umetno belino grdo kazi povezanost z starodavno, rahlo porumenele belino balkoncev – lož in je podobna

gajbici za piščance, oblečeni v lepenko, z narejenimi luknjami za zrak. Skupina stolov, naložena v nemarno grmado, ki naj bi ponazarjala nagrmdenost moralne umazanije v hiši, pa je na žalost ponazarjala skupino stolov, naloženih v nemarno grmado. Sploh je bila scena preveč moderna, da bi lahko razumel, zakaj je kje kaj. Luknje, ki so imele funkcijo prisluškovalnih postojank, bi bile raje v obliki ušesnega uda in tako ne bi bilo treba ubogi Katji Levstik svetiti negibno iz odprtine nekajkrat po pol ure (pol ure, to je vendar trideset celih minut) – in potem pravijo ljudje, da ima samo Živa-

dinov igralce za lutke. Na cugih so spuščene snežinke in kar je res, je res, na preneka-terih sindikalnih prireditvah, namenjenih obdarovanju svojih otrok (za kar poskrbi dedek Mraz) je bila tovrstna scena izvirnejša in prepričljivejša. O koreografiji pa tole. V režiserjih obstaja nekakšen nagonski strah pred koreografom, ki lahko (posebej, če je koreografije malo) v svojem koreografskem zaletu in zamahu skoreografira še polrežije. Na žalost oz. na pravo jezo, tisto, da se skoraj ob tla vržeš; pa je bila koreografija v predstavi Stričkove sanje blisk, ki še bolj temno noč nar'di, ko ugasne.

THEATRE
BADGE

Igralci so bili, hvala bogu, igralci. Tudi Benedičičevi maniri sem na koncu že verjel, saj mi ni preostalo drugega, Benkova je pokazala, kako kvarno vpliva na otroka spletkarska mama, blazno sem bil zadovoljen z igro Maje Končar, ki je pokazala čisto, profesionalno igro brez pičice balasta, manire ali šablone, igralka, ki ne pride na poklon žareča in puhteča od silnega igranja in razdajanja publiki, v pričakovanju, da se ji publika z ovacijami revanžira – ampak se skromno pokloni, z zavestjo o dobro opravljenem delu. Oddahnem se, ko gledam Aleša Valiča brez grozne filmske brade, komedijanta, pravo rusko dušo, zbor spletkarskih babnic je funkcioniral kot zbor spletkarskih babnic. Ne vem, zakaj v gledališkem listu in sploh nikjer ni omenjen plesalec, sluga in burkač, ki je v predstavi vse prej, kakor neopazen.

Vse to do pičice drži – ampak, če bi ne bilo dveh oscarjev za stranski vlogi Jerca Mrzel in Lojzeta Rozmanu, ki sta rešila predstavo, bi lahko spakirali kufre vsi knezi, muziki, sluge, uradniki in odšli v Sibirijo. Tudi nastop le-teh je postavljen sila spretno: ravno, ko hočeš vstati in zapustiti prizorišče, se pojavi Jerca in te v hipu prepriča – kam si pa misliš iti, ljubček, saj se predstava sploh še ni začela. Jerčina igra je bila akord sedmih, osmih tonov, ki je v hipu napolnila prostor, kjer so se dotlej lovile posamezne

dolgočasne melodije in če zviša glas za dve oktavi, bo ostal popolnoma jasen in razločen, kot če melodijo fagota prevzame piccolo. Rozman je prišel, bil viden in pri pričezmagal, za razliko od likov, ki jim ves čas prihaja na odru, pride pa šele v domači postelji. Res, tisti večer sem bil neznansko hvaležen Jerca Mrzel in Lojzeta Rozmanu, čutil sem podobno, kot jetnik v popolnoma goli celici, kateremu po nekaj mesecih nekdo uspe pretihotapiti dve zanimivi knjigi. Ta isti večer sem povsem slučajno prebral v reviji Studio, da je Lojze Rozman leta 1964 igral v filmu Ne joči, Peter, spomnil sem se filma, spomnil njegovega obraza v predstavi in iz neke metafizične gledališke čakre me je preplavilo spoštovanje, spoštovanje do igralca nasploh. Zategadelj mi nikakor ni žal, da nisem kot v Dramo šel raje še enkrat gledat Body double, res pa je tudi, da je vsekakor bolje gledati enkrat Stričkove sanje in enkrat Body double, kakor pa dvakrat Stričkove sanje, filma Body double pa sploh ne. Slednje vrstice, v katerih se De Palmin film tolikokrat omeni, so posvečene Amirju Muratoviču, ki je pred številnimi pričami povedal, da film ni vreden piškavega oreha. Fant, ki se povrh vsega šola za televizijsko-filmskega režiserja, bo najbrž svojo zmoto spoznal, ko ga bo v neki fazi dela obšlo spoštovanje do igralca, kajti brez igralca ni ne igranega filma, ne gledališke predstave, če pa bo kdo želel tovrstno umetnost početi brez igralcev, si bo moral za film in gledališče izmisliti drugo ime in to ime krstiti z žegnomo zgodovine. (Ena ponesrečena izjava seveda ne more omajati vesplošnega mnenja, da je Amir fant od fare).

PRED IN PO PREDSTAVI
OBIŠČITE

Tavčarjev hram

KJER BOSTE SOLIDNO POSTREŽENI

MAKAR ČUDRA

SONGS ABOUT FUCKING

THIS CHARMING MAN

PATRICK STEVEN MORRISEY se je v zadnjih letih uveljavil kot eden najbolj žlahtnih predmetov poželenja otoške in ostale glasbene kritike.

Že od leta 1983, ko so **THE SMITHS** prvič udarili, so ga različni kritikastri grajali kot bednega celibatskega esteta, valjajočega se v lastni plitki melanholiji. A bolj ko so pisuni zaničevali to domnevno čemerno in žalobno kreaturo, bolj je Morrisey postal metafora določenega, niti ne tako ozkega kroga melanholičnih duš.

The Smiths so poskrbeli za eno najfinejših glasbenih variant letargičnih osemdesetih. Na šestih LP-jih in 18 singlih je moč slišati tako sentimentalne, cmerave in patetične balade kot nepopustljivo moderen *thrash* ali psihodelični *music-hall*. Uspeh The Smiths je prišel kot rezultat pristnega, *once-in-a-li-fetime* sodelovanja med Morriseyem in Johnnym Marrom, ki je bilo konec julija prekinjeno zaradi že kar legendarnih glasbenih nesoglasij. Septembra je posthumno izšel še zadnji album *Strangeways, Here We Come*, zadnji sad dela dueta, v katerem je Morrisey igral knjižničarja, Marr pa (kot bodoči Eddie Van Halen) rock'n'roll *groupie*.

O Morriseyu in njegovem življenjskem B-movieju krožijo čudne štorije. Zlobni *gossipi* vedo povedati, da fant v resnici sploh ne živi v celibatu in da ima precej znanega »prijatelja«, nekje drugje pa je bilo slišati, da je prav ojdipovsko navezan na mater. Tukaj nas Morrisey zopet ulovi v zanko svojih idolov. Oscarju Wildu se je zaradi pogošnih nagnenj sesula kariera, Elvis Presley pa je sploh vse počel *with-mother-on-his-mind*. Iz Morriseyevih mladostnih biografij je vredno omeniti vsaj to, da je bil strasten privrženec Sandie Shaw, ki se je kot lutka na vrvi pred dvajsetimi leti zanihala v središču evropske mediokritete – Evroviziji, nekje pa leži vsa zaprašena tudi knjiga o Jamesu Deanu.

Mnogokratere prigode novodobnega hedonista bodo najverjetneje šele ugledale luč sveta. Medijski aparati pod geslom *trying to sell the story* večno tipajo za sladostrastnimi detajli... Ne glede na vse pa Morrisey ostaja eden najboljših angleških tekstopiscev osemdesetih let. V sebi ohranja nekaj duha *vaudeville* in ima, kot Pete Shelley v zlatih časih The Buzzcocks, smisel za to, da vsak stil napolni z dobršno mero ironije. O Princu ne govori z navdušenjem, čeprav mu stih, kot je *If I Was Your Girlfriend* gotovo zavida...

SHAKESPEARE'S SISTER

Tipičnega fana The Smiths si ljudje zmeraj predstavljajo kot hirajočega adolescenta, ki zaprt v svoji sobi piše jeznorito poezijo (podobno, kot je svojega junaka Adriana Molea v knjigi *The Secret Diary Of Adrian Mole* – pri nas prevedenega kot *Skriti dnev-*

nik Jadrana Krta – opisala Sue Townsend, op.p.), zato so verjetno presenečeni, ko vidijo da vaše koncerte obiskujejo čisto običajni mladeniči.

»Gre za popolnoma zdrave ljudi, nika-kršne bolnike. Psihično so zelo stabilni. Image tipičnega The Smiths fana kot boleznega reveža je popolnoma prejudiciran. V resnici so naši koncerti dovolj nasilni – ljudje si lomijo noge in podobne stvari. Če bi bila naša publika kup ovnelih češpelj, se to ne bi moglo zgoditi. Zelo sem zadovoljen, ker gre za resnično zelo ekspresivne happeninge. Ne maram, da bi ljudje sedeli s prekrizanimi nogami in buljili vate. Spomnim se, da leta 1972 ali 1973, ko sem prvič gledal Davida Bowieja, na njegovih koncertih ni bilo nobene histerije, kakršne je deležen danes. Mislili bi si, da so bili ljudje kot Bowie ali Bryan Ferry nevemkako oboževani, vendar se sam česa takega ne spomnim. Na nekaterih koncertih Roxy Music so ljudje kar sedeli na tleh. Danes pa se ti nori izlivi dogajajo vsakomur. Koncerti so bolj divji. Včasih je bila vsaka histerija organizirana, danes pa se norosti dogajajo same od sebe. Seveda moram reči, da ljudje hodi-jo na koncerte Davida Bowieja danes samo še zato, da se lahko potem bahajo s tem, da so videli legendo, ne pa zaradi njegovih zadnjih plošč.«

Kako reagiraš na kritike, ki so naslovljene nate ali bend?

»Če so neumne ali zgolj spopad z bednimi občutki, potem se mi zdijo dolgočasne. Kadar pa prihajajo od inteligentnih ljudi, sem zaskrbljen. Jasno je, da moj svet ne ustreza vsakomur, vendar dose-daj še nisem prebral česa takega, kar bi me napeljevalo k spremembi.«

Ostajaš samo pri sebi...

»Moram biti sam. Še vedno imam samo dva prava prijatelja, s katerima se družim že od sedemnajstega leta. Izkušnja s The Smiths me praktično ni spremenila. Še naprej živim precej izolirano življenje. Pogovarjam se z novinarji, pojavljam se v revijah, delam čudne plošče, vendar je moje življenje precej manj spektakularno. Mogoče bi moral vse sku-paj pustiti, nekam pobegniti...«

Kaj bi lahko še počel?

»Ničesar. Sem popolnoma netale-ntiran. Vse dosedaj je bolj ali manj slučajno, nesrečen slučaj. Verjetno bi se zavlekel v kakšno vasico v Devonshireu, temno, zeleno in tiho. Edina goreča ambicija, ki mi je še ostala, je dramatika, vendar se to še nekaj časa ne bo zgodilo.«

LONDON

Kakšen je sedaj tvoj odnos do Londona? Živiš v Chelseaju...

»Včasih sem o severu (The Smiths prihajajo iz Manchestrá) razmišljal zelo konvencionalno in sem si London predstavljal kot sovražno ozemlje. Ščasoma pa sem se tega znebil. Še zmeraj sem na smrt obseden z Manchestrom, vendar njegovega dnevnega utripa ne morem občutiti, ker me nikoli ni tam.«

Kam zahajaš?

»Nimam navade hoditi med ljudi. Klubov ali česa podobnega sploh ne obiskujem. Ponavadi se sprehajam okoli Sloane Squarea ali po King's Road. Opazujem ljudi in vseč so mi tisti, ki izžarevajo simetrijo, vsi tisti, katerim njihove obleke popolnoma pristojijo. Včasih sem nevoščljiv in to je moja inspiracija.«

Kaj simbolizira sodobno Britanijo?

»Meni osebno je bolj všeč njena temna stran. Dež, megla, dežela in teatralni del Londona. Ne maram ničesar pretirano sodobnega. Potemtakem je seveda televizija (in video) s tem v nasprotju, vendar ima človek lahko tudi staromodni video.«

Ves čas živiš v preteklosti...

»Bilo je ceneje (smeh). Vse je povezano le z vprašanjem okusa. Stvari, ki pripadajo preteklosti, se mi zdijo zanimivejše od vsega tega, kar imamo danes. Gotovo je, da sovražim svet McDonaldsa in veliko raje kot v fast foodu sedim v kakšnem zakotnem in staromodnem london-skem lokalnu in pijem čaj.«

Kaj počneš z denarjem? Očitno ga ne zapravljaš...

»Hranim ga v banki. The Halifax je moja firma. Brezupno skromen sem. Jajte sicer nimam, zato pa imam Consula iz leta 1961. Žal ga ne morem voziti in ne vem, če bo kdaj prišel ta čudoviti dan, ko bom opravil vozniški izpit.«

Katere plošče si kupil v zadnjem letu?

»Ni jih bilo ravno veliko, na primer The Primitives, The Christians, A-ha (izgovarja Ah-haaaaa), večinoma mainstream pop. Sodobni stihoklepci me res ne navdušujejo vpreveč.«

Lansko leto so te v nekem glasbenem časopisu obsodili rasizma, ker si izjavil, da te plesna glasba ne zanima preveč. Malenkost...

»Ne vem, če je šlo zgolj za samovoljo. Mnogo ljudi je na tak ali drugačen način soglašalo z mano. Govorili so, da je bil že zadnji čas, saj imajo že čez glavo tega sranja. Moja izjava se je mogoče komu zdela demonstrativna, vendar ne gre za to. Dejansko na plesno glasbo nisem nikoli padal. V klube nisem hodil, plesal tudi nisem, zahajal sem le na koncerte. Ima pa plošče ljudi, katerim se je slučajno pripetilo, da so temnopolti. Še zgori.«

PERSONAL SERVICE

Se je tvoj odnos do spolnosti kaj spremenil? Je prišlo do razjasnitve?
 »Nikoli nisem imel nobenega odnosa do spolnosti. Najbrž nisem imel pravega časa, da bi ta svoj odnos do konca kultiviral. Na to vprašanje nikoli nisem dajal popolnoma zadovoljivega odgovora, v čemer najbrž tiči razlog, zakaj me vedno znova in znova sprašujejo. Nikoli nisem hotel začeti novega gibanja in o spolnosti nisem pravzaprav nikoli preveč razmišljal, zato ne vidim smisla v tem, da bi postal javni zastopnik tistih, ki tega ne počnejo pogosto.«

Kdaj si se prvič zares strastno zaljubil?
 »Praktično do take situacije še ni prišlo.«

Pa si tega zares nisi nikoli želel? Tvoji teksti govorijo nasprotno...
 »Seveda. Vendar v resnici do tega ni nikoli prišlo. Izolacija potemtakem nastopa kot nujno zlo. Moram biti sam. Človeške družbe ne morem predolgo prenašati, kar je grozno. Občasno občutim željo po fizičnem aktu, vendar do njega nikoli ne pride. Ne vem, če se vam bo zdelo iskreno, kajti malokdo doživi 28 let v takem stanju.«

Kdaj si izgubil nedolžnost?
 »Tega me še nihče ni vprašal. Pravzaprav se je zgodilo kar zgodaj, imel sem 12 ali 13 let. Šlo pa je seveda le za nesrečen slučaj. Potem je šlo vse navzdol. Na vse skupaj nimam preveč lepih spominov.«

Nekje si rekel, da te Johnnyjev odhod ni preveč presenetil. Vseeno pa bo sedaj prišlo do sprememb.
 »S tem se bom moral sprijazniti, vendar gotovo ne bom kar tako legel in umrl. Zavedam se, da bi me nekateri najraje pokopali... zdaj je priložnost! Imam še toliko za postoriti in o svoji solo karieri resno razmišljam.«

Kadar začne kdo solo kariero, pričakujejo ljudje od njih ali disco ali religiozno ploščo...
 »Moja bo najverjetneje kombinacija obeh.«

Lahko bi naredil nekaj takega kot Freddie Mercury.
 »Če bi samo lahko. Mislim, da nisem tako talentiran.«

Glasbe se najbrž nisi nikoli učil?
 »Nisem se je učil zato, ker sem hotel do nje ohraniti fanovski odnos. Tehnika me ni preveč zanimala, zato pa tekste pišem ves čas. Po cele dneve nekaj zapisujem v stotine zvezkov.«

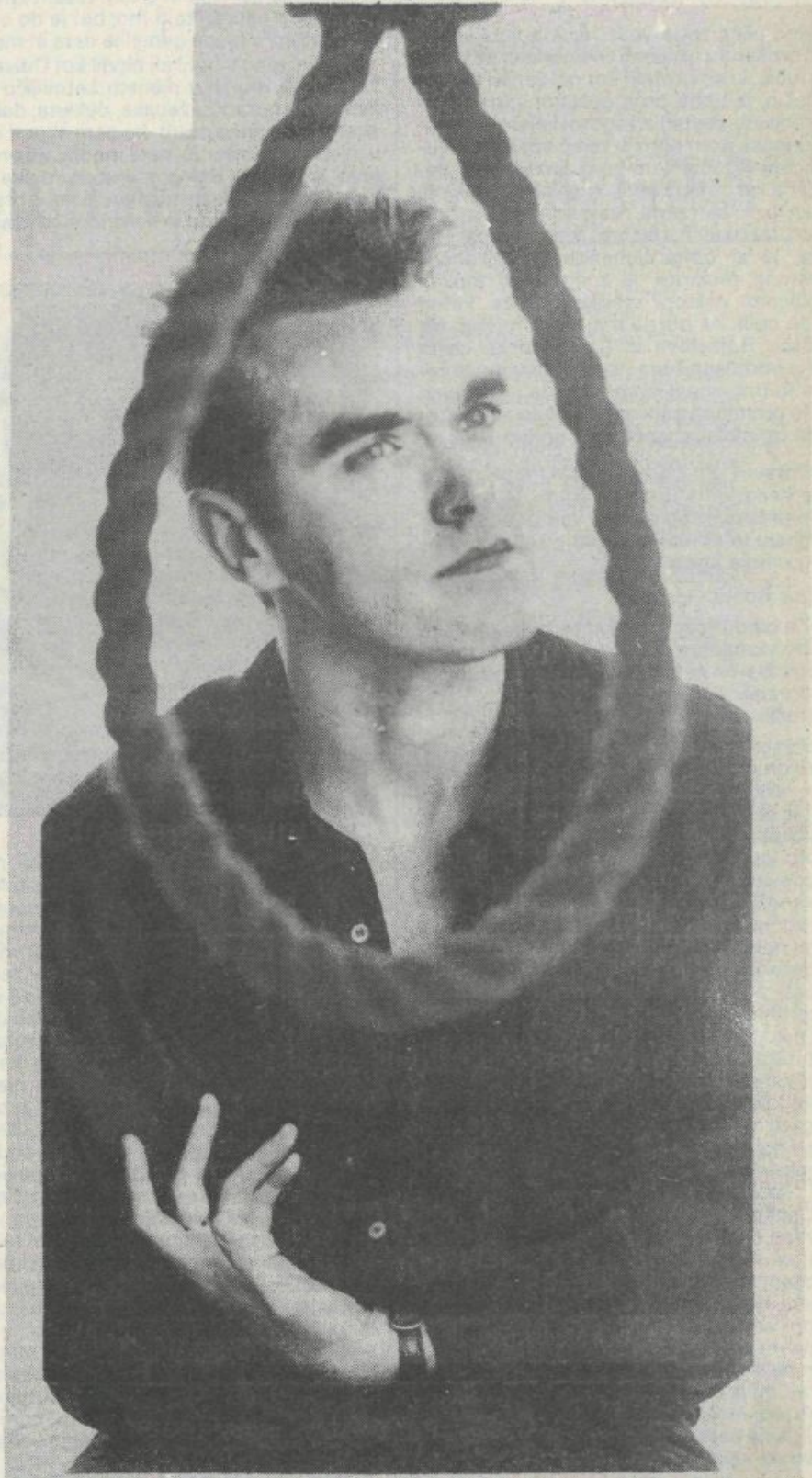
Gotovo si zaskrbljen spričo tega, da bi lahko postal kliše?
 »Niti ne. Čeprav čutim, da se bistveno res ne morem spremeniti, bom to zmeraj jaz, pa če je to še tako žalostno. Mislim, da se bistveno ne bi mogel spremeniti, tudi za ceno ponavljanja ne. Če bo šlo zaradi tega vse k vragu, potem naj gre. Ne morem biti skrojena pop zvezda.«

Hvala lepa - to je konec.
 »V več smereh...«

DISCOSMITH

- The Smiths (Februar 1984)
- Hatful Of Hollow (November 1984)
- Meat Is Murder (Februar 1985)
- The Queen Is Dead (Junij 1986)
- The World Won't Listen (Februar 1987)
- Strangeways, Here We Come (September 1987)

i-D, London
 Prevedel in priredil A. I.

Borut Vrtal — NAARA

ČE MOŠKI POŽELI, ŽENSKA ŽE ŽELI. (MARINA CVETAJEVA)

Med ulice se je vpila hladna ljubljanska noč orošena z utripanji živobarvnih prometnih lučic, ki so drhtele kot oči žensk mimo-bežečih, iz teme proti goščam varnih stanovanjskih postelj z zagotovljenimi spolnimi odnosi, noro noro si želeč spajanja z ljubimcem. Vračal sem se iz Erotičnega gledališča razprtih nosnic, ki so srebele vonje zrelih in godnih žena, rahlo stopajoč, razpoložen, raziskujoč s čistim užitkom moškega bitja, ki si izbira ljubimko in vulkanček omamne mokrote, ki z drobnimi toplimi kapljicami oškropi vršičke grmiča, kateri glede oblik ne pozna meja v domišljiji. Na križišču Rafaelove in Črnovljanske ceste me je poročena žena v spremstvu moža zakonolomno zapeljivo pogledala in pozneje jezno prhnila za soprogom. Že so moje stopinje izginjale na začetku Čopove.

»Zdravo! Zmotila te bom, oprostite mi, tako nenadoma te presenetim, ne da bi se ti predstavila, čeprav boš vse izvedel, mar utegneš, te smem povabiti k sebi? ... Na ara je moje ime.«

»Ja.« Rečem igrivo.

»Za hipec vsaj. Gledam te že nekaj časa in tiho stopam za teboj, veš, ti si pravi za ljubezen, Raj na zemlji ter božje, ki se prenaša med nami. Verjameš v ljubezen?«

Vročih oči me je jemala vase.

Ležala sva v topli sobici, se opijala z nagoto drug drugega, umirajoče dihala, šepetala, vzdikala, drhtela, in mirovala ... Že tretjič sem jo vzpet globoko nabodel, ravno v gibkoboki, žgoči legi na veliki, z usnjenimi vzorci izvezeni blazini, in ko se mi je začelo dozdevati, da zunaj plešejo prve modrikaste snežinke, in da zrak onstran šipe deviške vonja po zimi; je silovito zastokala, se vzravnila in napela nožnico, preplavljeno s čudežno šumnim jezerom jokov, prepoteno hlipala z glavo globoko vznak in na stežaj razprtih usten, ki sta peli, valovili, se naglo premikali ali mogoče čisto mirovali, da sem pohitel z vpadanjem Maksimiljanovim, in je medleče ter prividno, blodno, onstransko povedala da še, še, še, in sem navrtal njeno bogato pokrajino s strahovitim orkanom besnega mojstra narave in kozmičnega, pregloboko, da bi to lahko še kdaj ponovil ... dokler se nisva drug drugega oklenila kot pekoča ognjeniška lava in skoraj brez zavesti omahnila na ravnino noči. In še komaj za silo pri sebi sem na gobici meni in ljubljeni dragemu junaku zaznal njen razposajeni, neutrudni in izurjeni jeziček, loveč in v topli sapici hiteč za belim prelivom sladice, čepe mi skoraj tik nad obrazom, že privajenim na s sencami z ulice zasejano temo in ud se mi je zdaj razburjen dvigal, nastopal, tako tudi moj jeziček spreminjajoč se v dolg jezik, ki je nazadnje legel v potno špranjo na nebu, o kako dišečo, utripajočo in za hip

sem vedel, da je tu notri doma Boginja in da je On v resnici Ona in o tem nisem zmogel razmišljati naprej, kajti moj bet je do arašidov potonil v njena genialna usta in moj jezik je klatežko viharih ali blodil kot Odisej po kozmičnih morjih v njenem Letovišču blaženosti in paradizu ženske, dekleta, deklice skoraj v devetnajstem, ko sem skoraj umrl v njenem vibriranju nad menoj, zibanju v levo in desno, dol-gor, malce malce nazaj-naprej in kako je dišala, dišala, o bratec, o hudič!, o Bog Bog in ko sem med prsti lo-

vil njeni prožni meloni-melončičici, mi je bilo dovolj. Izvil sem ji ga izmed ustnic, da je žalostno zaječala in se povzpela nanjo od zadaj, ne da bi jo nasadil ter jo z dolžino vrtnarja lepil po brazdici, ne da bi ji ga vdela ali se samo z glavičem naselil v njej ... tako je zibala polne, zrele boke, ki so izginjali v vitkem pasu na vzbočenem hrbtu, tako da se je vhod visoko dvignil in je z obrazom ležala na mehki blazini razsutih las, po katerih sem šaril z radovednimi prsti, za njenimi ustnicami, zobki, očesci, obrvmi - k bradi, skozi veter črnine na njeni jagodi, divji in poredni gozdni jagodici, ki sta bili podobni dvema blaženima poljuboma, zapeljivima grehoma čarovnice, ki ugonablja z bolečino orgazma, intenzivnostjo koitalnega užitka ... da je začela tipati za stebлом radosti s prefinjenimi, tankimi stopicanjimi končičnih blazinic, nohtkov ... in ko ga je ujela, ga je poslala vase, ne da bi se uspel izmuzniti in jo še vzburjati ali mučiti, kot to v tem smislu obupno rad počnem in uživam nad njeno nepotešeno popolno razrajanostjo, ki joče v bolečini, prepotrebni nemudnega zdravljenja s klinom brazdarjem, odrešiteljem, jacklondonom mornarjenja, obsidionom razsrčevanja ...

»Naara.«
Zaril sem ga daleč, neskončno daleč v nepojmljivo.

»Van. Vaaan!«
Spet sva se bližala zlitju. Izmuznil sem ga. Zahlipala je.

»Ne muči me. Ljubljeni ljubljene ljub ...«
Legla je na hrbet. In tako tudi sam brezumno napet klečim nad njo, gledam njene oči, lase, telo ženskega bitja pod seboj, moje lastno bitje pod menoj, samega sebe, ki sem se ljubil v drugem bitju, nemočen, obupan, da bi bil sam v sebi popoln, in zdaj z Naara, sestrico Kristusovo, ki je bila rojena in žrtvovana za ljubezen kot tudi jaz sam, le da samoumevnega nikoli ne manifestiram.

»Želim.«
Oba klečiva, se ljubkujeva.

Potem sedim na stolčku v obliki kocke, Naara kot frača na mojih kolenih, ko ji Peter Pan zdrsi po žlebiču navznoter, da se zatrese in se me oprime z dlanmi na ramenih začenjajoč uživati v drgnjenju ob krepki vtič, žareč v njej. Potem je stala na tleh in to počela od spredaj in od zadaj. »To bova delala sto let.« Naara me ljubi v laseh, po vratu, čelu, pije ustnice, grizlja moja ušesa in mi z jezičem preštevava zobe. Potem jo položim na tla, da leže na trebuh ter jo spet od zadaj do onemoglosti prebadam. Semena izbrizgam v njeno neskončnost.

Potem njeno voljno, toplo, mlado, strastno in umirjeno, vzburljivo do norosti, vitko med jeguljami in le kot žensko, človeško lepo telo léže, omahne, obmiruje, odrešeno in srečno - dihajoče valovi vse bolj rahlo ... kakor jaz, s hrbtom naslonjen na hladno steno, da si do onemoglosti napasem oči, ki jo ljubkujete, poljublja, božajo, jejo in pijejo in srkajo in gladijo nedolžnost, norost, božanstvo, čistost, nesmrtnost.

Zjutraj je Mesto spalo v hladni belini.

PRIJATELJICE PRONOFILKE, PRIJATELJI PORNOFILII

Veseli me, da so nam tudi tokrat na Tribuni ustregli in nam vsem še kako dragemu kotičku namenili eno od kulturnih strani. Zadnjič sem vam obljubil, da vam tokrat razkrijem svoje načrte za bodočnost, a zaradi tega, ker moram biti tokrat kar se da kratak (približujejo se že božični prazniki in z njimi povezana nakupovalna mrzlica, ki pa jo moramo tudi mi pronofili izkoristiti za nakup kvalitetne opere, beletristike, filmov in praktičnih pripomočkov, a kaj ko nam zaradi tega zmanjkuje časa za kaj drugega), bom omenil samo nekaj stvari. Že v današnji Tribuni boste lahko z užitkom prebrali enega biserov današnje slovenske porno produkcije, o katerem naj poudarim samo to, da tistim, ki si vztrajno prizadevajo dokazati, kako je naša umetnost nekaj za prozaične in neizobražene ljudi, naravnost spodnika tla pod nogami. Pornografija namreč je in tudi vedno bo žlahtna umetnost, kot vsaka druga vrsta umetnosti pa je namenjena različnim bralcem. Zgodbica, ki je pred nami, bo gotovo najbolj všeč tistim, ki so večji branja in od umetnosti pričakujejo še kaj več kot napeto zgodbo. In kaj boste lahko prebirali v naslednjih številkah. Kljub skromnosti, ki je nam pronofilom, prirojena in na katero smo brez sramu lahko ponosni, lahko rečemo, da veliko, celo zelo veliko. Znani slovenski režiser nam je že spomladi poslal svoj scenarij za porno televizijsko igro, ki ga bo treba ne samo objaviti, ampak tudi porabiti kot snemalni material za prvi slovenski porno video oziroma filmski produkt, ki ga gledalci v Slogi verjetno že komaj čakajo. Kajti: zakaj bi uvažali nekaj tujega, če lahko naredimo boljše in bolj poceni doma! Potem se bo moja skromnost potrudila pogovoriti z nekaterimi vodilnimi osebnostmi porno sveta in tako nadoknaditi zamujeno na področju kvalitetne informiranosti o dogodkih po svetu, približati zahodni, če se bo le dalo pa tudi vzhodni, morda celo vse preveč zanemarjeni tretji, neuvrščeni svet (spomnimo se samo, kaj vse znajo naše prijateljice s Tajske), in še kaj. Pri tem pa bo seveda vodilna nit našega kotička domača ustvarjalnost, predvsem beletristika, za katero upam, da jo bodo naši nadarjeni pisatelji tudi letos pošiljali na naslov uredništva Tribune vsaj v tako velikem številu kot lani. Pa še kaj, ampak treba bo končati. Naj zadnji stavek posvetim ameriškim in jugoslovanskim avionskim prevoznikom, ki omogočajo naši pošti dovolj hitro in zanesljivo pot do naslovnikov.

Topel pornofilski pozdrav
Vam pošilja Vaš
PRIMOŽ TRUBA

Nekateri od nas pornofilov bodo v naslednjih letih seveda umrli za aidsom. Toda umrlo nas bo manj kot ostalih - mi vemo, za kaj gre!

Včasih razmišljam, da bosta leta 2030 med 100.000 preživelimi Slovenci glavni skupini tercijalci in pornofili. Pornofili so mi veliko bolj všeč.

Tine Vodnik

D O N ' T | A I D | A I D S

BO AIDS POMETEL ČEZ JUG AFRIKE?

Južno Afriko čaka velika epidemija aidsa med črnim prebivalstvom, je sklep poročila dobrodelne organizacije War on Want, objavljenega sredi maja. Dokument razkriva mrežo cestnih, železniških in letalskih poti, po katerih se bolezen naglo širi čez Afriko, in opozarja na dežele, ki jih epidemija najbolj ogroža. Poleg centralno afriških držav, ki jih je bolezen že zadela - Zaire, Rwanda, Barundi, Uganda, grozi najhujši udarec jugu celine, kamor prinašajo bolezen selitve inficiranih sezonskih delavcev. Pročilo trdi, da bo v petih letih v Afriki od aidsa umrlo ali umiralo 75 milijonov ljudi.

Novi val se podira na Zimbabve, Mozambik, Angolo - in še najhujše na Južno Afriko.

Robert Grose, avtor poročila, pravi: »Južno Afriko postavljajo pred zid njene posebnosti. Politika uporabe množic črnih sezonskih delavcev in sijajno transportno omrežje bosta omogočila aidsu, da se dramatično razširi, ko bo iz severa prodril v deželo.«

Pomladi je bilo v J. Afriki znanih le kakih 50 primerov aidsa in bolezen se je tedaj prišla le bele homoseksualne populacije. A virus se je že trdno ugnezdil v človeških skupnostih vse do Zambije, prodril je že tudi v Zimbabve, kjer so do konca lanskega leta prijavili 57 primerov. Iz Zimbabweja in Zambije se lahko bolezen po glavnih cestah mirno razširi na vzhod in zahod, v Angolo in Mozambik. Poleg normalnih selitvenih tokov poznata obe deželi še velika gibanja vojakov in beguncev, ki tudi množično prečkajo meje.

Najbolj ranljiva pa je vseeno Južna Afrika. Veliki mestni centri in pridružena naselja bodo zagotovo priskrbeli velike rezervoarje virusa. Apartheid bo probleme še poslabšal.

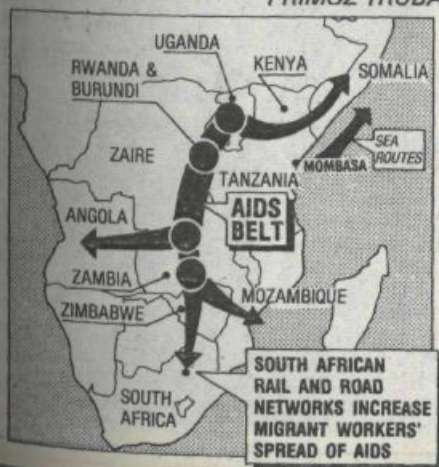
Razlike v pojavljanju bolezni med belim in črnim prebivalstvom bosta obe strani uporabljali kot propagando, manipuliranje z informacijami pa bo spodkopavalo programe za boj proti epidemiji.

Za ostalo Afriko položaj ni tako zelo resen. Na zahodu in severu so komunikacije in transport bornejše in skupnosti se manj mešajo med sabo (posebno muslimani in nemuslimani), tako da bolezen nima tako plodnih tal. A pomembna trgovska pot iz Ugande in Kenije proti Somaliji bo storila svoje, pravi poročilo.

Za najbolj zadete narode bo aids katastrofa. Množične smrti med mladimi odraslimi ljudmi - glavno delovno silo - bodo decimirale kmetijstvo in proizvodnjo hrane, vladni aparat in rudarstvo. Tisoči otrok bodo ostali brez staršev, ekonomije se bodo razsule, ko bo uplahnil priliv denarja od tujih investicij in turizma. Pomor mož in žena med 20 in 40 leti starosti lahko spodnese družbene strukture. Mnoge nanovo neodvisne države lahko izgubijo svoje že itak maloštevilne profesionalne skupine - pravnike, politike, ekonomiste, planerje. Družbeni nemir se bo povečal in morda izbruhnil, pravi poročilo.

Ko se bodo populacije in ekonomije podirale, lahko kronični konflikti na jugu Afrike, kjer je v Mozambiku in Angoli že sedaj vojna in niso nikjer daleč od nje, izbruhnejo v še bolj destruktivno aktivnost. Ljudje redko tiho umirajo ali čakajo na smrt.

ROBIN MCKIE - THE OBSERVER
p. & p.: S. R.

FELLINI O FELLINIJU

Da štiristota številka francoske cineastične revije *Cahiers du Cinema* ne bi bila kar tako, so uredniki povabili Wima Wendersa, da jo sestavi po svoji presoji. Wenders je v njej povabil svoje prijatelje režiserje, da na nekaj tipkanih straneh spregovorijo o svojih nerealiziranih filmskih projektih. Režiserji so se njegovemu povabilu odzvali z različnimi prispevki, nekateri so poslali kar koščke scenarijev, drugi so o njih raje spregovorili. Federico Fellini se je v prispevku, ki ga objavljamo tudi v *Tribuni*, odločil za drugo varianto. Nekoliko nostalgичno je spregovoril o »svojih nerojenih otrocih«, s tem pa pri ljubiteljih njegovih filmov povzročil razburjenje in različna ugibanja o tem, kateri od projektov, bi utegnili postati njegov naslednji film.

Ne verjamem v »načrte v predalih«. Če že obstajajo, potem so bili ustvarjeni zato, da bodo v predalih tudi ostali.

Seveda jih imam tudi jaz. In nekega dne sem si celo kupil dve ali tri mape in jih napolnil z vsemi mogočimi listi in skicami, ki so ležale razmetane naokrog, zato da bi se postavil pred svojo tajnico.

Tukaj so, lepo označene z nalepkami, na katere sem napisal naslove različnih imaginarnih načrtov, ki sem jih pestoval in jim sledil skozi vsa ta leta, medtem ko sem delal filme, ki sem jih naredil.

Preberem nekatera imena: *Dekameron* (ampak potem ga je naredil Pasolini), *Edgar Allan Poe* (njegovo življenje: na to sem zares mislil dva ali tri mesece, ta nenavadni obraz tragičnega klovna me je povsem očaral; včasih še vedno mislim na to, tako kot na Kafkovo *Ameriko*, za katero se bom moral odločiti, ali jo bom posnel, takoj ko bom napravil še dva ali tri filme, ki bi jih rad posnel prej).

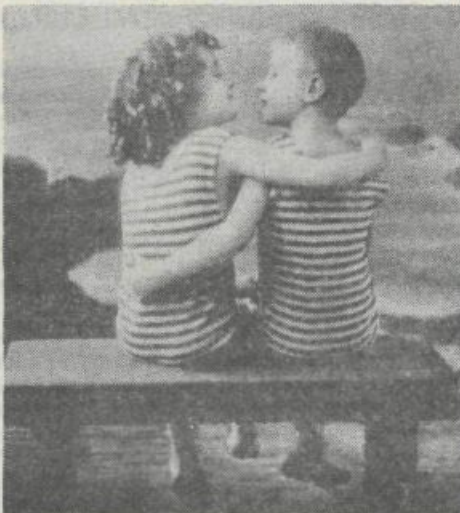
Ko sem snemal *Tobyja Dammita* po neki Poeovi zgodbi, me je mikalo, da bi napravil še dva druga kratka filma: *Prezgodnja smrt* in še neko drugo, katere naslova se sedaj ne morem spomniti. Zdi se mi, da je šlo za neki članek, katerega namen je bil, da bi parodiral slog neke literarne revije, s katero Poe ni bil v najboljših odnosih. Veličastno grozotna zamisel zgodbe je naslednja: stara dama v spremstvu svojega majordoma in majhnega psička v starem zvoniku sredi odročnega in samotnega kraja pomoli glavo skozi majhno okno, da bi lahko bolje občudovala pogled na polje in gričke. Glavo hoče potegniti noter, ko začuti, da ji nekaj mrzlega in neizprosnega to preprečuje. Nenadoma opazi, da ji bo eden od ogromnih kazalcev ure na zvoniku, kot velikanska sablja, neusmiljeno odsekal glavo. Zaradi vedno močnejšega pritiska ji najprej izskoči eno oko, potem še drugo, potem pa ji kazalec odseka glavo.

Zamislil sem si, da bi se vse skupaj dogajalo v Sieni, med Paliom. Predstavljal sem si angleško igralko Rutherfordovo na vrhu stolpa Mangia, kako očarana opazuje konj-

ske dirke, medtem ko kazalec neizprosno sledi svoji poti.

Zakaj tega filma nisem naredil? Imel sem nekaj problemov s sienskimimi mestnimi oblastmi, ki se niso strinjale z menoj o reklamni vlogi, ki bi jo moj film lahko imel za njihov praznik.

Moraldo in città: ah, to je zgodba, ki sem jo napisal s Pinellijem in Flaianom takoj po *Vitellonijih*. Moraldo je najmlajši član Vitellonijev, tisti, ki nekega jutra zgodaj zapusti podeželje in se odpravi v Rim. Ampak takrat je bila *La Strada*, ki me je bolj priganjala, tako da je Moraldo zapustil svoje majhno mesto zato, da je končal v predalu, od koder

je izstopal po delcih, da bi se nastanil tukaj in tam v *La Dolce Vita* in posodil nekaj svoje naivnosti in gimnazijskih sanj novinarju Marcellu.

Ah, še nekaj! To sem zares hotel posneti: za televizijo sem napisal deset zgodb z naslovom *Poliziotto*. Že od nekdaj me je dajala želja, da bi delal »crime stories«. »Ali je mogoče?« sem si govoril. »Živimo v državi, ki v kriminalu drugim nima kaj dosti zavidati, in vendar nam ni nikoli uspelo, da bi ustvarili tradicijo kriminalnih zgodb ali filmov.«

V tistih mesecih sem govoril z vsemi: z vodji carabinieri, z notranjim ministrom... Obiskal sem prefekturo, vojašnice, veliko noči sem preživel v kotu kakšnega policijskega avtomobila in poslušal vsa sporočila, ki so prihajala prek radia iz centrale. Imel sem zelo jasne predstave o tem, kaj sem hotel narediti: portret moje dežele skozi pripovedi o življenju kriminala; ampak ne v smislu ugank – brez zločina, iskanja in odkritja morilca. Ne, hotel sem narediti kriminalne zgodbe brez rešitve, v katerih ne bi ničesar razumeli, ampak prav ničesar, kot se vedno dogaja, kakor se mi dozdeva, vsaj tako se mi je zdelo takrat v intervjujih, poizvedovanjih in romanjih po moji deželi.

Ne vem, kaj me je zadržalo, me primorala, da sem se odpovedal tako fascinantne-

mu projektu – morda nezavedna avtocenzura, kajti zazdelo se mi je, da je v koncentričnih krogih vse povezano – stranke, institucije, Vatikan... Težavna tema, preveč nevarna, preveč prepadov, preveč bi se moral ozirati na druge. Povejmo po resnici: tudi malo strahu – končno sem samo filmski režiser in ne Supremam...

Obvezno moram omeniti še *Potovanje Mastorne*, ki iz globin, v katere je potonilo, še naprej pošilja hranilne žarke vsem filmom, ki sem jih posnel, potem ko sem ga napisal in opustil – celo v zadnjem, *Intervisti*, je nekaj daljnih znakov, ki prihajajo od tam, od starega *Mastorne*.

In potem film o Neaplju – ampak za tega prisegam, da ga bom posnel, takoj po treh filmih, ki jih moram posneti naslednje leto...

In Dante? Mogoče samo *Pekel*...

Še naprej bi našteval naslove in načrte, ampak moj prijatelj Wenders mi je rekel, da zadoščata dve strani.

Pa vendar je še eden in morda mi je ravno za tega najbolj žal, da ga nisem posnel. Ampak kaj takega bi bilo praktično nemogoče. To je zgodba o kakih tridesetih otrocih, starih dve ali tri leta, ki živijo v neki hiši v predmestju. Kar me privlači, so skrivnostne telepatske komunikacije med otroki, pogledi, ki jih izmenjujejo, ko se srečajo na stopnišču ali na hodnikih, ko stojijo za kakšnimi vrati ali pa so v postelji, ali ko jih kdo prime za roke, kot solatno glavico. Življenje v neki stavbi, kot ga vidijo in si ga zamišljajo otroci, z zgodbami o čisti ljubezni, divjem sovraštvu, strahotnih nesrečah, vedno na stopnicah, na hodnikih, v malem vrtu pred hišo, do trenutka, ko jih odpeljejo v vrtec in jih tam prvi dan kastrirajo.

Od vseh projektov, ki so ostali na papirju, se mi ravno ta in *Matorna* najpogosteje vračata s pridihom očitka. To bi lahko bil zelo ganljiv in komičen film. Otroci se mi zdijo hranilci velikega bogastva, v glavi, v srcu, v trebuhu imajo majhno in ogromno blagajno s skrivnostmi, ki bodo počasi izginile.

prevedla: J. P.

Angela Carter — POLJUB

Zime v Centralni Aziji so ostre in puste, medtem ko znoječa se in zaudarajoča poletja prinašajo kolero, grižo in komarje. Toda aprila zrak ljubkuje kot dotik notranjega dela stegen in dišave vseh cvetočih dreves gasijo zadah mesta, ki se poljšča grl.

Vsako mesto ima svojo notranjo logiko. Predstavljajte si mesto, izrisano v ravnih, geometričnih potezah z barvniki iz otroške škatlice z barvicami, v oker, beli in blede rjavkasto oranžni barvi. Nizke, plavalase terase hiš se zdi, kot da bi rasle iz belkaste, rožnate zemlje, kot da bi jih ta rodila in ne bi bile zgrajene na njej. Bled, peščen prah pokriva vse, kot prah, ki ga tisti pastelni barvniki pustijo na vaših prstih.

V nasprotju s temi bledicami začarajo oko skorje keramičnih ploščic, ki pokrivajo starodavne mavzoleje. Utripajoča modrina islama se, medtem ko jo opazujemo, spremeni v zeleno. Za nabreklo kupolo, zdaj modro, zdaj zeleno, ležijo v grobu iz žada kosti Velikega vezirja, azijske šibe božje. Smo na obisku v avtentično znamenitem mestu. V Samarkandu.

Revolucija je uzbeškimi kmetičam obljudila oblačila iz svile, in vsaj za to obljudbo jih ni osleparila. Obležene so v tunike iz tankega satena, vijoličastega in rumenega, rdečega in belega, črnega in belega, belega, rdečega, zelenega in belega, v popackanih črtah briljantnih barv, ki te osupnejo kot optična prevara, okrašene s številnim nakitom iz rdečega stekla.

Ker si prek čela s svinčnikom začrtajo črno ravno linijo, ki brez prekinitve poveže njihove obrvi z ene in druge strani obraza, se zdi, kot da bi bile zmeraj namrščene. Oči si obrobijo z ogljem. Prav vznemirljive izgledajo. Svoje dolge lase spletejo v dva ali tri ducate vrtinčastih kit. Deklice nosijo majhna žametna pokrivala, okrašena s kovinsko nitko in orientalskim posteljnim okrasjem. Starejše ženske si pokrijejo glavo z dvema volnenima rutama v rožnatem vzorcu; ena je trdno zavezana prek čela, druga prosto visi do ramen. Že šestdeset let ni nihče nosil ogrinjala.

Tako z namenom hodijo okoli, kot da ne bi živele v izmišljenem mestu. Ne vedo, da so same in njihov v turbane, jakne iz ovčevine in škornje oblečeni moški svet, bitja, ki so za tujce tako nenavadna kot samorog. V svoji bleščeči in nedolžni eksotičnosti obstajajo kot neposredno nasprotje zgodovine. Ne vedo, kar jaz vem o njih. Ne vedo, da to mesto ni ves svet. Od sveta poznajo samo to mesto, lepo kot iluzija, kjer v obcestnih kanalih rastejo perunike. V čajnici zelena papiga s kljunom drege v rešetke svoje kletke iz vrbvoja.

Trg ima oster, zelenkast vonj. Dekle s črnimi progastimi obrvmi z drobnimi curki

vode iz kozarca škropi redkvice. V tem začetnem obdobju leta lahko dobite samo lanskoletno posušeno sadje – marelice, breskve, rozine – z izjemo nekaj dragocehnih, nagubanih granatnih jabolok, shranjenih prek zime v žagovini, sedaj pa razpolovljenih na stojnicah, da lahko vidite, kako so granati v notranjosti ohranili tekočino. Lokalna specialiteta Samarkanda so soljene pečke marelic, ki so še okusnejše od pistacij.

Starka prodaja lilije. To jutro je prišla z gora, kjer so divje tulpe pogonale cvetove, podobne napihnjenim balončkom krvi in med skalovjem gnezdiijo dobrikajoče se grlice. Starka za kosilo namaka kruh v skodelico kislega mleka in počasi je. Ko bo prodala svoje lilije, se bo vrnila tja, kjer rastejo.

Komajda se zdi, da živi v času. Ali pa, kot da bi čakala, da bi Šeherezada naposled ugledala zoro in, ko bi dokončala še zadnjo zgodbo, utihnila. Potem bi prodajalka lilij lahko izginila.

Med ruševinami mošeje, ki jo je dala zgraditi prelepa žena Velikega vezirja, koza muli divji jasmín.

Vezirjeva žena je začela graditi to mošejo, da bi ga presenetila, medtem ko je on odšel na vojsko, toda, ko je izvedela za njegov slavnostni povratak, eden od obokov še ni bil dokončan. Šla je naravnost k arhitektu, ga prosila, naj pohiti. Toda arhitekt ji je dejal, da bo delo končal pravočasno, samo če bo od nje dobil poljub. En sam poljub.

Vezirjeva žena ni bila samo lepa in krepostna, ampak tudi zelo prebrisana. Šla je na trg, kupila košarico jajc, jih trdo skuhalo in jih pobarvala z dvanajstero različnih barv. V palačo je poklicala arhitekta, mu pokazala košarico in mu rekla, naj si izbere katero koli jabolko in ga poje. Vzel je rdeče jabolko. Kakšen okus ima? Kot jajce. Pojejte še enega.

Vzel je zeleno jajce.

In kakšen okus ima to? Isti kot prejšnje. Poskusite še enega. Pojedel je škkratno jajce.

Če so sveža, imajo vsa jajca enak okus, je dejal.

No, pa smo tam! je odvrnila. Vsako jajce je na videz drugačno od drugega, toda vsa imajo enak okus. Lahko torej poljubite katerokoli izmed svojih služabnic, toda mene morate pustiti pri miru.

Že dobro, je rekel arhitekt. Toda kmalu se je vrnil in tokrat je v rokah držal pladenj s tremi čašami in zdelo se je, da so vse napolnjene z vodo.

Pijte iz vsake teh čaš, je dejal.

Spila je požirek iz prve, potem iz druge; toda ko je spila požirek iz tretje, je zakašljala, kajti v čaši ni bila voda ampak vodka.

Vodka in voda obedve izgledata enako, toda vsaka ima drugačen okus, je dejal. In enako je z ljubeznijo.

Nato je vezirjeva žena poljubila arhitekta na usta. Odšel je nazaj v mošejo in končal obok istega dne, ko je zmagoviti Veliki vezir prijezdil v Samarkand s svojo vojsko, zastavami in kletkami, polnimi ujetih kraljev. Toda ko je vezir obiskal svojo ženo, se je ta odvrnila od njega, kajti nobena ženska se ne bo vrnila v harem, potem ko je okusila vodko. Vezir jo je pretepal z bičem, dokler mu ni povedala, da je ljubila arhitekta in na vrat na nos je poslal svoje krvnike v mošejo.

Krvniki so zagledali arhitekta, ki je stal na vrhu oboka, z noži v rokah so odhiteli po stopnicah, toda ko jih je zaslišal, so mu zrasla krila in odletel je nazaj v Perzijo.

To je zgodba v enostavnih, geometričnih potezah in drznih barvah iz otroške škatlice z barvniki. Lahko da si je vezirjeva žena prek čela zarisala črno progno in si spletla lase v ducate in ducate drobnih kit, kot kot uzbeška ženska. Lahko da je na trgu kupila rdeče in bele redkvice, ki jih bo skuhalo možu za večerjo. Potem ko je zbežala od njega, se je mogoče preživljala z delom na trgu. Mogoče je tam prodajala lilije.

Prevod: TOMAŽ TOPORIŠIČ

Veleposlanik na Kitajskem in nekaj Mistifikcij

vladimir kavčič

VELEPOS LANIK na Kitajskem

BRANKO GRADIŠNIK

MISTIFIKCIJE

Izbor prežete proze Jožeta Pagančiča, Janka Glavarja,
Branka Gradišnika in Konrada Gribaškina

V zvezi z novim proznim delom *Vladimirja Kavčiča* se zdita zanimivi predvsem dve stvari. Prva je tematika, ki na neki način združuje dve zvrstni usmeritvi v sočasnem slovenskem pripovedništvu: literarno obdelavo problematike slovenskih – večji del – intelektualcev med, predvsem pa po NOB-ju, se pravi poskus prikaza posledic združitve osvobodilnega boja in revolucionarne akcije za udeležence tega procesa, in pa literarno obdelavo problematike generacije, rojene med ali takoj po vojni. Se pravi generacije, ki je na neki način nasledila in bila tako tudi v neposrednem stiku z, recimo ji, vojno generacijo. V ospredju je sicer usoda mlajše generacije, njen predstavnik, katerega zapiski sestavljajo večino romana, pa kot samo delno subjektivno prizadet opazovalec skozi stike s starejšimi spoznava in že vrednoti tudi medvojno obdobje, predvsem pa prva leta po vojni kot posledico vsega, kar se je dogajalo med NOB.

Druga zanimivost *Kavčičevega* romana *Veleposlanik na Kitajskem* pa je formalne narave. Pisatelj svoje prozno delo namreč že ob naslovu označi kot *Prispevke za biografijo dr. Riharda Grosa*, znanstvenika, družboslovca in diplomata, se pravi, da namerno uporablja neke novejšje zunanje formalne postopke. To, kar beremo, je le delno ponujeno v užitek kot fikcija, saj se kot domnevni avtor ne pojavlja *Vladimir Kavčič*,

ampak je knjiga predstavljena kot zbirka različnega gradiva. Najprej so to dnevniški zapiski samega Riharda Grosa, ki zavzema več kot dve tretjini knjige in v glavnih potezah razvijejo tudi vse poglobitnejše tematske nastavke knjige. Pisani so v tehniki drugoosebnega pripovedovalca, ki je, mi-mogrede povedano, precej nenavadna za dnevniško formo, ni pa popolnoma jasno, zakaj se je pisatelj odločil za tak pristop. Iz zapiskov, ki so polni pripovedovalčevih od-mikov, razmišljanj o preteklosti in sedanjosti kot njeni posledici, umovanj o mestu intelektualcev v povojni družbi, svobodi go-vora, političnih mahinacijah, ki zapisovalcu zmeraj bolj odpirajo oči in mu omogočajo vpogled v zapleteno državno in ideološko strukturo družbe, ki se proklamira predvsem kot nekaj novega, a se zmeraj znova izkaže kot preostanek že izživetega, se počasi izoblikuje podoba problematičnega ju-naka. Obenem s to podobo pa se oblikuje tudi kompleksna podoba oblastniških struktur, ki jim je junak do neke mere pripa-dal tudi sam, a so na koncu povzročile tudi njegov konec. Njegova pot navzgor iz Bist-ric v Beograd se je po obljubah poslanskega mesta v Peking u naposled končala s pri-silno upokojitvijo, ki pa se je junak zave-del šele nekaj let po izvršitvi. Junak je ob koncu v knjigo uvrščenih, domnevno njego-vih, dnevniških zapiskov zlomljen, še zme-raj poln protislovij, lahko bi rekli bogatejši za spoznanje, ki pa ga zaradi svoje bolezni ne more več uporabiti za nadaljnjo akcijo v imenu katere koli ideje.

Junakovim zapiskom sledijo zapiski iz zapaščne domnevnega pisatelja *Rastka Spacapana*, ki so pretežno zelo kratki, raz-lične narave, poleg polpretekle politične in kulturne situacije pa osvetljujejo tudi nekaj točk iz biografije glavnega junaka. Rastko Spacapan je predstavnik iste generacije, kot pisatelj pa stoji na nasprotni strani kot njegov prijatelj Gros. Zato so njegova raz-mišljanja velikokrat različna od Grosovih, njegovo usodo razkrivajo z drugačne per-spektive. Nekaj več kot dvajset strani raz-ličnega gradiva o glavnem junaku, ki sledi in naj bi bilo izbrano iz različnih publikacij, je delno parodične narave, a ni dovolj prepri-čljivo, ker ne simulira v zadostni meri tipa pisanja, ki ga parodira. Tudi tu so očitne ne-katere aluzije na polpreteklo in sedanje, ki pa kljub delni aktualnosti ostajajo večji del dolgočasne.

Vladimir Kavčič je torej – in to velja po-udariti kot precejšnjo zanimivost – kot predstavnik pisateljske generacije, ki je na-stopila pred, pisala pa predvsem v času drugega vala modernizma na Slovenskem, v svojem novem proznem delu uporablja ti-pične postopke t. i. proze postmodernizma, ki jih tudi pri nas označujejo z angleškim iz-razom fiction-faction. Izrazom, ki v sebi za-objema dvojno naravo te proze, njeno fik-tivnost in nefiktivnost, predstavljanje iz-

mišljenega kot dokument oziroma pisatelj-sko zapaščino. Kaj več kot samo naključje je, da je skoraj istočasno pri založbi Borec izšel izbor prezrte proze Jožeta Pagančiča, Janka Glavarja, Branka Gradišnika in Kon-rada Gribaškina s skupnim naslovom *Mis-tifikcije*, ki v primerjavi s motivno-tematsko popolnoma klasičnim romanom Vladimirja Kavčiča v slovensko literarno produkcijo dokončno uvaja prej skicirane formalne po-stopke postmodernistične proze. Če je mo-dernost oziroma postmodernost Kavčiče-vega besedila razvidna samo na zunaj, tako da bi ga lahko primerjali z deli Cirila Kosma-ča, ki je v socialistični realizem uvajal mo-dernistično tehniko »toka zavesti«, ne da bi pri tem prišlo do porušnja socrealistične tematike, gre pri Branku Gradišniku and Company čisto zares. Gradišnik namreč ne uporabi domnevnih dnevniških, spomin-skih zapiskov in časopisnega gradiva zato, da bi nekoliko »popestril« popolnoma jasno in koherentno zgodbo o svojem junaku in skozi njegovo usodo prikazal usodo neke generacije (ki je seveda predvsem politič-na, šele kasneje pa osebna). Simulirani žanrski zapiski so tu pač zaradi njih samih, bolj kot na predstavitev neke realnosti so osredotočeni na različne diskurze, ki si umišljajo, da to realnost lahko predstavijo. Seveda so to klasične zvrsti in že kar žanri slovenske literature, esejistike in znanstve-nega pisanja. Simulacija nečesa, za kar se pisec zaveda, da je v nekem smislu absurd-no in popolnoma neuporabno dejanje, se-veda govori o krizi literature in nasploh umetnosti v času po moderni, obenem pa govori tudi o možnostih, ki se na obzoru te krize odpirajo za to ustvarjalnost, ne vztra-janju na pripovedovanju logično-tragičnih in nekoliko absurdnih zgodb o ljudeh, ki naj bi obstajali v tem političnem prostoru, am-pak simuliranju diskurzov, ki so kaj takega poskušali, a se je izkazalo, da so bili ti po-skusi obojeni na neuspeh.

Končno pa če že ne govori, vsaj priča o krizi literature tudi Kavčičev tekst, ki prevzema nekatere nove pripovedne postop-ke, ne da bi pri tem izpremenil svoje moti-vno-tematsko izhodišče, s tem pa seveda ogroža samo pisanje. Prav njegov *Velepos-lanik na Kitajskem* tako kljub nekaterim formalnim inovacijam ostaja vse preveč »že znano in predvidljivo« delo, kakršnih smo se že nekoliko naveličali, ker se pač zmeraj znova, zato pa zmeraj manj vzne-mirljivo, ukvarjajo z isto tematiko, pri tem pa pozabljajo na čisto obrtniške standarde in zahteve, zapadajo v povprečnost in po-stajajo vse preveč povprečno slovensko branje, ki nas na žalost od časa do časa tudi dolgočasi. Stvari, ki so na zunaj podobne, so lahko v bistvu zelo različne, tako kot *Ve-leposlanik na Kitajskem* in vse prej kot lite-rarno mistyMistifikacije.

TOMAŽ TOPORIŠIČ

in vendar je dovolj, da se le za
trenutek
nehaš
bati, ali recimo,
da se začneš bati malo manj,
pa se zaveš, da so oni
tisti,
da so oni tisti, ki jih je najbolj
strah.

«... Kjer viadajo takšne skupine je svoboda izobraževanja resno omejena, in najbolj neodvisni in svobodoljubni člani institucije bodo verjetno tudi najbolj trpeli. Učitelji, ki najbolj ceni intelektualno svobodo, je avtoritetovcu tudi najbolj prisruten. Višji je njegov standard odgovornosti, manj spoštovanja čutijo do njega.» (Academic Freedom in Our Times, Robert M. MacIver, 1955) Profesor MacIver tukaj ne govori o fakultetah, marveč o njihovih zunanjih zatiralcih; a če bi še enkrat pomislil, mar ne bi razširil obtožbe še na akademsko kličko?

«V času svoje največje neodvisnosti,» pravi profesor Hofstadter, «so univerze živele v špranjah srednjeveške družbe, izkoriščale njeno decentralizacijo in ravnotežje nasprotujočih si moči, da podpro svoje interese (obstajali so cehi mojstrov in študentov). Kralju in koncilu so se pritoževale čez papeža, papežu čez kralja ali škofa, kralju in papežu čez surove mestne oblasti. Še več, imele so svoja lastna orožja, ki so jih dvigala z nivoja piscev pritožb in jim dajala neodvisno pogajalsko moč. Med temi orožji je bilo trajno ali začasno prenehanje predavanj, akademski ekvivalent sodobne stavke. Še mogočnejšo silo jim je dala v roke — čudno se sliši — njihova revščina. Neobremenjeni ... s fizičnim aparatom velikimi knjižnicami, posvetnimi bogastvi ali omembe vrednimi zemljišči in zgradbami, so lahko odšli in včasih tudi so — ter odpejale s seboj svoje množice študentov in dobičkanosno kupčijo.»

Tako je **Black Mountain College** nastal s selitvijo v zgodnjih 1930ih, in seleča se fakulteta je postala sam svoj lastnik, brez tujege sveta nadzornikov.

P. G., Growing Up Absurd

Praviteljska so simpatije univerz sveda stale z oblastjo, a vsimiči in pralati, ne pa z meščani ali kmeti, a ne smemo misliti, da je univerza neprone, hroma izake pete kroni.

Hastings Rashdall, Medieval Universities

ЧЕКОВНИ РАЧУН 63.299

ТАНКА ПЛАТЕНА У ГОТОВУ

ДЕМОКРАТИЈА

И Ч К И Л И С Т

ЛИСТ ИЗЛАЗИ ЧЕТВРТОМ
ЦЕНА 1.— ДИНАР

Администрација
Број 1 — Телефон 22-605

Н Е Д Е Љ Н И

БРОЈ 5 — ГОД. 1

Letnik XXXVII / цена 4000 din

TRIBUNA

posebna izdaja

VOJISLAV KOŠTUNICA
KOSTA ČAVOŠKI

STRANAČKI PLURALIZAM ILI MONIZAM

DRUŠTVENI POKRETI I POLITIČKI SISTEM
U JUGOSLAVIJI 1944—1949.

Podpisani
 stanujoč
 naročam izvodov posebne izdaje TRIBUNE. (knjiga
 Vojislava Koštunice in Koste Čavoškega Stranački pluralizam
 i monizam)
 Posebna izdaja stane 4000 din, naročniki TRIBUNE imajo 25%
 popusta.
 Plačljivo po povzetju.

Naročilnice pošljite na naslov: TRIBUNA
 Kersnikova 4
 61000 Ljubljana

»Drugovi i drugarice, i sada pred ove izbore, kao i pred prošle izbore, javili su se glasovi nekih ostataka onog starog, koji još negde životare, koji su pitali da li će možda biti na izborima zastupljeni i neki drugi? Koji drugi? Ko danas treba da učestvuje u ovim izborima? Mogu li u ovim izborima da učestvuju neke partije van Narodnog fronta? U Narodnom frontu okupljeni su svi oni koji žele da se sprovede jedan narodni program, program koji ima za cilj ostvarenje socijalizma. Prema tome, ako se želi ostvariti jedan program, to je program Narodnog fronta. A ako neko hoće da ostvari drugi program, van Narodnog fronta, onda to nije socijalistički program već program neprijateljski socijalizmu, i mi takvog razumije se, nećemo pustiti na izbore. Ne mogu u našoj zemlji, drugovi i drugarice, postojati dva programa, već samo jedan — program Narodnog fronta, program izgradnje socijalizma. Mi živimo u punom jeku revolucionarnog društvenog preobražaja u našoj zemlji, a revolucija ne zna za šalu, revolucija se ne može igrati kojekakvim koncesijama i drugim stvarima. Revolucija je surova stvar. Mi je, doduše, želimo sprovesti sa što manje žrtava, sa što manje teškoća, ali ako bi se nešto ispriječilo pred nama na tom putu, to mora da se pokori, to mora nestati.«